

Національна асоціація сільськогосподарських
дорадчих служб України

СІМЕЙНЕ ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО БЕЗ СТАТУСУ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Практичний посібник
для ветеранів і ветеранок

Київ 2023

Посібник створений у рамках реалізації проекту «Школа сімейного фермерства для ветеранів і ветеранок».

Цей проект реалізується Всеукраїнською громадською організацією «Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України» в рамках реалізації проекту «Школа сімейного фермерства для ветеранів і ветеранок війни», що став можливим завдяки Програмі реінтеграції ветеранів, яку реалізує IREX за підтримки Державного департаменту США.

Думки та погляди, викладені у цьому посібнику, не відображають позицію Державного департаменту США та IREX.

Думки, тлумачення, коментарі належать тільки їх авторам.

Автори: Корінець Р.Я., Березюк О.Г., Павленко С.Л., Гончаренко Л.В., Кальніченко А.Г., Малік М.Й., Паньків І.Я.

Редакція та упорядкування: Корінець Р.Я.

Сімейне фермерське господарство без статусу юридичної особи: Посібник для ветеранів і ветеранок. Р.Я. Корінець, О.Г. Березюк, С.Л. Павленко С.Л. та ін. / За ред. Р.Я. Корінця. – К.: Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України, 2023. - 127 с.

Метою цього видання є надання допомоги ветеранам та ветеранкам війни у започаткуванні сімейного фермерського господарства без створення юридичної особи.

У посібнику викладено алгоритм створення сімейного фермерського господарства, показано можливості, якими можуть скористатися ветерани і ветеранки війни при створенні такого господарства, а також представлено достатньо повне зібрання актів законодавства, методичних й інформаційних матеріалів, практичних рекомендацій у сфері сімейного фермерства.

Посібник може бути використаний фахівцями центральних та місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, консалтингових компаній, сільськогосподарських дорадчих служб, сільськогосподарських дорадників та експертів-дорадників, науковців та викладачів учбових закладів, аспірантів та студентів, а також громадських організацій, що об'єднують ветеранів і ветеранок війни.

Передрук можливий за умови посилання на це видання.

Титульний лист: <http://bit.ly/3FHKq6M>

© Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України, 2023

ЗМІСТ

ЗМІСТ	3
ПЕРЕДМОВА	6
ВСТУП ДО СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСТВА	7
Сімейні фермерські господарства у світі	7
Чому держави стимулюють розвиток сімейних фермерських господарств	7
ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО СІМЕЙНІ ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА БЕЗ СТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ	9
Огляд законодавства про сімейні фермерські господарства	9
Поняття фермерського господарства	11
Типи фермерського господарства	12
Поняття сімейного фермерського господарства	13
Поняття сімейного фермерського господарства без набуття статусу юридичної особи	15
Договір (декларація) про створення сімейного фермерського господарства без статусу юридичної особи	15
ПІДТРИМКА СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ БЕЗ СТАТУСУ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ	18
Про державну підтримку сімейних фермерських господарств	18
Про додаткову державну підтримку сімейних фермерських господарств	21
Про прогнозованість державної підтримки	25
Про Український державний фонд підтримки фермерських господарств	26
Про Державний аграрний реєстр	28
Місцеві програми підтримки сімейних фермерських господарств	29
Недержавна підтримка сімейних фермерських господарств	30
ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНІВ І СІМЕЙНЕ ФЕРМЕРСТВО	31
Пільги для ветеранів і фермерство	31
Український ветеранський фонд та фермерство	32
ОПОДАТКУВАННЯ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ БЕЗ СТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ	33
Яку систему оподаткування обрати	33
Спрощена система оподаткування для сімейного фермерського господарства без створення юридичної особи	35

Податкова декларація платника єдиного податку четвертої групи	36
Ставки податку для платників єдиного податку четвертої групи	39
Які сімейні фермерські господарства можуть бути платниками єдиного податку четвертої групи	40
ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ЗАСНУВАННЯ СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА БЕЗ СТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ	42
Готовність сім'ї до підприємництва	42
Наявність земельної ділянки	42
ЗЕМЛІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	44
Склад земель фермерських господарств	44
Шляхи отримання прав на земельні ділянки, які можуть використовуватися сімейними фермерськими господарствами	46
Які земельні ділянки можна отримати у власність	50
Першочергове право ветеранів на отримання у власність земельних ділянок	51
Порядок отримання земельних ділянок у власність чи користування	51
Як можна використовувати земельні ділянки сімейного фермерського господарства	52
ЗАСНУВАННЯ СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА БЕЗ СТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ КРОК ЗА КРОКОМ	54
Крок 1. Вивчіть законодавство	54
Крок 2. Прорахуйте економіку майбутнього господарства та оберіть види діяльності	56
Крок 3. Підготуйте проєкт установчого документу	58
Крок 4. Укладіть договір (декларацію) про створення сімейного фермерського господарства без створення юридичної особи	60
Крок 5. Зробіть нотаріальне посвідчення договору	62
Крок 6. Пройдіть державну реєстрацію	63
Крок 7. Зареєструйтеся платником податку в органах Державної податкової служби України	66
Крок 8. Відкрийте банківський рахунок	66
ДІЯЛЬНІСТЬ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	67
Правові аспекти	67
Соціально-економічні аспекти	67
Про сезонних працівників сімейного фермерського господарства	68

Про фахівців для виконання окремих робіт у сімейному фермерському господарстві	70
ПРИПИНЕННЯ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	71
Правові аспекти	71
Підстави для припинення діяльності фермерського господарства	71
Порядок припинення діяльності фермерського господарства	71
Вирішення спорів	72
Поділ майна	72
Застереження: пільги та припинення фермерського господарства	73
ПРО ПРОЄКТ «ШКОЛА СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСТВА ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ І ВЕТЕРАНОК»	74
ПРО НАЦІОНАЛЬНУ АСОЦІАЦІЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ДОРАДЧИХ СЛУЖБ УКРАЇНИ	75
ДОДАТКИ	76
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО»	77
ТИПОВА ФОРМА ДОГОВОРУ (ДЕКЛАРАЦІЇ) про створення сімейного фермерського господарства	87
ПЕРЕЛІК документів, що підтверджують досвід роботи у сільському господарстві	90
СІМЕЙНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (Витяг)	90
ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (Витяг)	90
ТИПОВИЙ договір оренди землі	92
ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (Витяг)	101
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО СТАТУС ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ, ГАРАНТІЇ ЇХ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ» (Витяг)	102
Податкова декларація платника єдиного податку четвертої групи	105

ПЕРЕДМОВА

У брошурі, що видало Міністерства сільського господарства США (USDA), з промовистою назвою «Ваша наступна місія: сільське господарство» (<https://bit.ly/42vIWHP>) записано таке:

«Ви думаєте про кар'єру в сільському господарстві після служби?

Ваша лідерська підготовка, навички та перспективи як військового ветерана, можуть допомогти зберегти продовольчу безпеку Америки, зміцнити сільські та міські громади, а також відновити та зберегти навколишнє середовище.

Незалежно від того, повертаєтеся Ви додому чи хочете розпочати нову кар'єру в сільському господарстві, USDA може допомогти Вам розпочати роботу та досягти успіху».

Досвід США щодо залучення ветеранів до сільського господарства наштовхнув на думку про залучення українських ветеранів і ветеранок до фермерства, кількість яких зростатиме, оскільки війна росії проти України триває. Це не тільки спосіб адаптації ветеранів війни до мирного життя. Ветеранське фермерство, зокрема, сімейне, - це ще й важливий механізм розвитку малого підприємництва на селі, як основи сталого сільського розвитку та вклад до забезпечення продовольчої безпеки країни.

Незалежно від того, чи Ви вже повернулися з війни і хочете започаткувати власне фермерське господарство, чи Ви ще на війні й не знаєте, чим будете займатися після того, як відвоюєте українську землю, ми хочемо допомогти Вам з вибором: можливо, Ви станете на шлях від Воїна на полі бою до Воїна на сільськогосподарській ниві - Фермера і фермерство стане Вашим новим покликанням.

Цей посібник допоможе Вам у найпростіший спосіб пройти цей шлях - через започаткування сімейного фермерського господарства без створення юридичної особи.

ВСТУП ДО СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСТВА

Сімейні фермерські господарства у світі

У світі нараховується понад 500 мільйонів сімейних фермерських господарств (*далі – СФГ*), які використовують до 70-80% сільськогосподарських угідь та виробляють понад 80% їжі в світі.

ООН оголосила 2019–2028 роки Десятиліттям сімейних фермерських господарств та розробила Глобальний план дій щодо розвитку таких господарств.

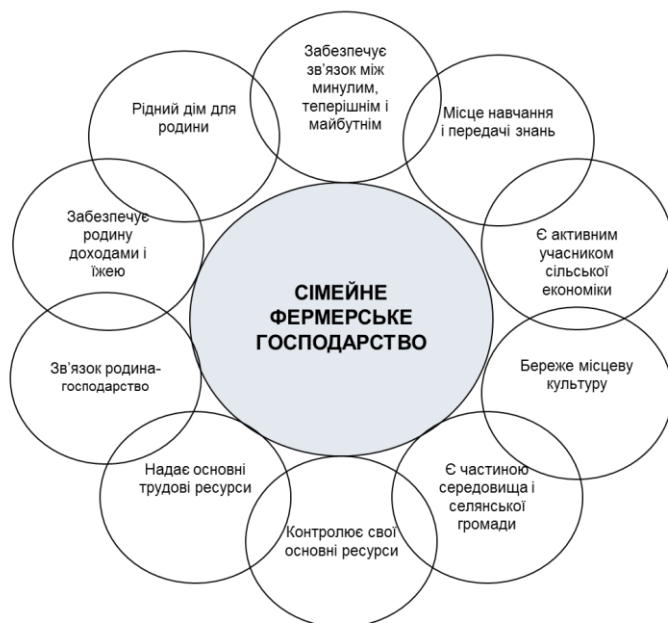
СФГ застосовують різноманітні сільськогосподарські системи і зберігають традиційні харчові продукти, сприяючи збалансованості раціону харчування і збереженню агро-біорізноманіття в світі. СФГ є невід'ємним елементом територіальних утворень і місцевої культури, свої доходи вони витрачають в основному на місцевих або регіональних ринках, створюючи безліч робочих місць як у сільському господарстві, так і в інших секторах. Всі ці особливості означають, що СФГ мають унікальний потенціал для формування більш продуктивних і стійких продовольчих систем при наявності сприятливих умов.

Хочете більше дізнатися про те, як живуть і працюють СФГ у світі та як різні держави підтримують такі господарства, - відвідайте сторінку Продовольчої організації ООН (FAO), присвячену Десятиліттю сімейних фермерських господарств (<http://www.fao.org/family-farming-decade/en/>), прочитайте брошуру «Десятиріччя сімейних фермерських господарств ООН 2019-2028. План глобальних дій» <http://www.fao.org/3/ca4672en/ca4672en.pdf>, скористайтеся Платформою знань про сімейні фермерські господарства FAO - Продовольчої організації ООН (<https://www.fao.org/family-farming/background/en/>).

Чому держави стимулюють розвиток сімейних фермерських господарств

Українське суспільство, що завжди складалося з різних етнічних груп, традиційно розвивалося «знизу догори» – від громадянина, міцної родини через місцеву громаду до державних утворень, і це відображає уявлення наших людей

про гармонійний устрій суспільного життя. Опора на таку традицію сприятиме створенню сильної і комфортної для громадян держави з добре збалансованою системою відносин між громадськими, політичними та владними інститутами.

Мал. 1. Особливості СФГ (Джерело: Ян Дув Ван Дер Плюг)

Із *Малюнку 1* стає зрозумілим, що сімейне фермерство – це не тільки економічний фактор у житті сільського населення, а ще й важливий інструмент формування активного громадянина, без якого неможливо побудувати державу-лідера. І це цілком очевидно, оскільки така форма господарської діяльності є відображенням особливого способу сільського життя: її основою є сім'я, задоволенням потреб якої – причому не тільки економічних, а й соціальних, культурних, екологічних тощо - підпорядковується діяльність СФГ.

Ветерани та ветеранки війни зі здобутим досвідом діяльності у критичних ситуаціях, з їхнім почуттям відповідальності за країну, можуть зробити великий і важливий внесок у сталий розвиток українського села, долучившись до фермерського руху.

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО СІМЕЙНІ ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА БЕЗ СТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Огляд законодавства про сімейні фермерські господарства

Поняття «сімейне фермерське господарство» стало частиною українського права з прийняттям *Закону України від 31.03.2016 р. № 1067-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств»* (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1067-19#Text>). Отже, правові, економічні та соціальні засади створення та діяльності СФГ (**як і усіх видів фермерських господарств**) визначені *Законом України «Про фермерське господарство»* (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>).

Основи державної політики щодо стимулювання СФГ у бюджетній, кредитній, ціновій, регуляторній та інших сферах державного управління викладені у *Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України»* (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>).

Особливості справляння податків і зборів СФГ без створення юридичної особи регулюється *нормами Податкового кодексу України* (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>).

СФГ має право на отримання державної підтримки у порядку, встановленому *Законом України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою»* (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text>).

Поняття сім'ї та її членів можна знайти у *Сімейному кодексі України* (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>).

Земельний кодекс України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>) регулює земельні відносини у всіх фермерських господарствах, не виокремлюючи СФГ.

СФГ підлягає державній реєстрації у порядку, встановленому *Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»* (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>).

Примітка. Будучи суб'єктом підприємницької та господарської діяльності, суб'єктом цивільних і трудових відносин, діяльність СФГ підпадає під регулювання відповідного законодавства – Цивільного кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>), Господарського кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>), Кодексу законів про працю України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>) тощо. Якщо господарство використовує у фермерській діяльності лісові чи водні ресурси, то така діяльність може регулюватися нормами Лісового (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>) та/або Водного (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>) кодексів України.

Існує низка *спеціальних правових актів*, прийнятих на виконання законів України (підзаконні акти), що пов'язані із регулюванням процесів створення та діяльності СФГ, наприклад:

- постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1102 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2004-%D0%BF#Text>);
- постанова Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 106 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-%D0%BF#Text>);
- постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 2022 р. № 918 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2022-%D0%BF#Text>);
- наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 05 квітня 2019 року № 177 «Про затвердження типової форми договору (декларації)

про створення сімейного фермерського господарства»
(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-19#Text>);

- наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 11 березня 2022 року № 168 «Про затвердження форм заявок для надання фінансової підтримки фермерським господарствам» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0337-22#Text>) тощо.

Зверніть увагу, що у деяких підзаконних актах СФГ не виокремлюються, оскільки вони є одним із видів фермерського господарства, як це має місце у постанові Кабінету Міністрів України від 16 серпня 2022 р. № 918 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції».

Поняття фермерського господарства

Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону. Так записано у Законі України «Про фермерське господарство» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>).

Будучи формою підприємницької діяльності, фермерське господарство самостійно, ініціативно, систематично, на власний ризик здійснює господарську діяльність задля досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Фермерське господарство може займатися не тільки виробництвом сільськогосподарської продукції, а й переробляти її. Наприклад, якщо фермер

вирощує овочі, то цілком реально організувати у господарстві їх переробку (виробництво салатів, соління, консерви тощо) (<http://bit.ly/40tuU6K>). Якщо є молочна ферма, то можна налагодити виробництво масла, сметани, кефіру, сиру, йогуртів (<https://bit.ly/3LQ9Anw>).

Власна переробка дає можливість фермеру більше заробити та диверсифікувати ризики підприємницької діяльності.

Реалізація виробленої СФГ продукції означає перетворення цієї продукції у гроші. Закон не обмежує фермера у виборі способу реалізації продукції: продати її оптом посереднику чи продавати вроздріб з двору, на ринку; відкрити власний магазин чи налагодити постачання продукції торговій мережі; продавати самостійно чи через збутовий кооператив... Варіантів безліч, а вибір - за фермером.

Фермерство – це вид діяльності, що *прив'язна до землі*: щоб набути статусу фермерського господарства, у Вас має бути земельна ділянка. Причому не будь-яка, а спеціального призначення - для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства.

Зверніть увагу, що ця ділянка не обов'язково має бути Вашою власністю: інші особи можуть передати її Вам у користування, зокрема в оренду.

І ще одна дуже важлива деталь: фермерське господарство (будь-яке) може бути створене *тільки громадянами України*: іноземці та особи без громадянства не можуть здійснювати підприємницьку діяльність у формі фермерського господарства.

Типи фермерського господарства

Аналізуючи Закон України «Про фермерське господарство» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>), можна виділити наступні типи таких господарства:

- «традиційне» фермерське господарство зі статусом юридичної особи;
- СФГ зі статусом юридичної особи;

- СФГ без набуття статусу юридичної особи.

Особливості кожного із господарств наведені у Таблиці 1.

Таблиця 1.

Типи фермерських господарств

Вид фермерського законодавство	Засновники	Члени	Установчий документ
Фермерське господарство – юридична особа	Родичі або члени сім'ї	Родичі або члени сім'ї	Статут
СФГ - юридична особа	Члени однієї сім'ї відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України	Члени однієї сім'ї відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України	Статут
СФГ без набуття статусу юридичної особи	Члени однієї сім'ї відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України	Члени однієї сім'ї відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України	Договір (декларація) про створення сімейного фермерського господарства

Примітка. Теоретично можливим є ще один тип - фермерське господарство без набуття статусу юридичної особи – на основі ФОП, але не сімейне. За відсутності будь-якої практики створення та діяльності таких господарств, ми їх не розглядаємо у цьому Посібнику.

Поняття сімейного фермерського господарства

Фермерське господарство, зареєстроване як юридична особа, має статус СФГ, за умови що в його підприємницькій діяльності використовується праця членів такого господарства, якими є *виключно члени однієї сім'ї*.

Відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>):

- сім'ю складають особи, які *спільно проживають*, пов'язані *спільним побутом*, мають *взаємні права та обов'язки*;
- подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно;
- дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає;
- права члена сім'ї має одинока особа.

Зверніть увагу на те, що:

для того, щоб людей вважати сім'єю, вони мають не тільки спільно проживати (!), а й мати спільний побут, взаємні права та обов'язки(!);

одна людина – це також сім'я, тобто СФГ (в тому числі без статусу юридичної особи) може бути створене одним громадянином.

На відміну від СФГ, «традиційне» фермерське господарство не має таких жорстких обмежень щодо спільного проживання, спільного побуту, взаємних прав та обов'язків. Зокрема, членами «традиційного» фермерського господарства можуть бути подружжя, їх батьки, діти, які досягли 14-річного віку, інші члени сім'ї, родичі які не проживають спільно – дядько, тітка, племінники, онуки тощо, які об'єдналися для спільного ведення фермерського господарства, визнають і дотримуються положень установчого документа фермерського господарства, про що йдеться у статті 4 Закону України «Про фермерське господарство» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>).

Фермерське господарство без статусу юридичної особи теж має статус СФГ за умови використання праці членів такого господарства, *якими є виключно фізична особа - підприємець та члени її сім'ї* відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>).

Головою СФГ може бути лише член відповідної сім'ї.

Слід пам'ятати, що залучення СФГ інших громадян може здійснюватися *виключно для виконання сезонних та окремих робіт*, які безпосередньо пов'язані з діяльністю господарства і потребують спеціальних знань чи навичок.

Чому існують такі обмеження для СФГ? Це пов'язано з тим, що держава прагне стимулювати розвиток таких господарств як основи для формування середнього класу на селі, що забезпечує сталий розвиток сільської місцевості.

Поняття сімейного фермерського господарства без набуття статусу юридичної особи

З самої назви зрозуміло, що існування такого господарства не передбачає створення та реєстрацію юридичної особи.

Таке господарство очолює один із членів сім'ї, який, за дорученням сім'ї та за власною згодою на це, *реєструється фізичною особою – підприємцем*.

Для СФГ без набуття статусу юридичної особи є обов'язковою вимога, що його *членами можуть бути тільки члени однієї сім'ї* відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України, а також обмеження щодо застосування найманої праці.

Особливості створення та діяльності СФГ без набуття статусу юридичної особи викладені у Статті 8⁻¹ Закону України «Про фермерське господарство» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>).

Договір (декларація) про створення сімейного фермерського господарства без статусу юридичної особи

Інколи можна почути запитання: навіщо укласти договір між рідними людьми для створення СФГ?

Сімейний кодекс України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>) передбачає, що сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю

(договором) між їх учасниками - "шлюбним договором". Такий договір - це, насамперед, угода про вирішення спірних питань життя сім'ї, укладена між особами, які вступають у шлюб, або подружжям. Шлюбним договором регулюються лише майнові відносини між подружжям, визначаються їхні майнові права та обов'язки, а також майнові права та обов'язки подружжя як батьків.

При створенні СФГ виникають не тільки майнові, а й інші відносини, наприклад, трудові, фінансові, які варто врегулювати на випадок виникнення спорів у майбутньому. Такою є суть *Договору про створення сімейного фермерського господарства без статусу юридичної особи*.

Закон України «Про фермерське господарство» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>) передбачає обов'язкові умови, тобто, вимоги до того, що має бути зазначено у цьому документі, а саме:

- а) найменування, місцезнаходження (адресу) господарства, мету та види його діяльності;
- б) порядок прийняття рішень та координації спільної діяльності членів господарства;
- в) правовий режим спільного майна членів господарства;
- г) порядок покриття витрат та розподілу результатів (прибутку або збитків) діяльності господарства між його членами;
- г) порядок вступу до господарства та виходу з нього;
- д) трудові відносини членів господарства;
- е) прізвище, ім'я та по батькові членів господарства, ступінь їх родинного зв'язку, паспортні дані та реєстраційні номери облікових карток платників податків (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті, реєстраційні номери облікових карток платників податків не зазначаються).

Закон дозволяє включити до Договору/декларації про створення сімейного фермерського господарства без статусу юридичної особи *й інші положення*, що не

суперечать чинному законодавству. Що це може бути – вирішувати сім'ї, яка планує створити таке господарство.

Щоб полегшити роботу майбутнім членам господарства при створенні цього документу Міністерством аграрної політики та продовольства України затверджена *Типова форма договору (декларації) про створення сімейного фермерського господарства* (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-19#n14>).

ПІДТРИМКА СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ БЕЗ СТАТУСУ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Про державну підтримку сімейних фермерських господарств

Наголошуємо, що СФГ без статусу юридичної особи є одним з різновидів організаційно-правової форми «фермерське господарство і можуть претендувати на усі види державної підтримки, що є доступні для усіх сільгосптоваровиробників.

Для державної підтримки сільгосптоваровиробників про Державний бюджет України щорічно передбачається обсяг коштів за низкою бюджетних програм, реалізація яких здійснюється відповідно до Порядків використання коштів, затверджених постановами Кабінету Міністрів України.

Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки сільгосптоваровиробників, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 № 77 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2017-%D0%BF#Text>), встановлено перелік напрямів державної підтримки, які можуть бути реалізовані протягом бюджетного року за бюджетною програмою «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників», розпорядником яких є Мінагрополітики,:

державна підтримка розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції;

фінансова підтримка розвитку фермерських господарств;

часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва;

фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів;

фінансова підтримка розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства;

надання СФГ додаткової фінансової підтримки через механізм доплати на користь застрахованих осіб - членів/голови СФГ єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції;
відшкодування втрат від пошкодження посівів сільськогосподарських культур внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників, які використовують меліоровані землі, та організацій водокористувачів;
державна підтримка виробників органічної сільськогосподарської продукції;
державна підтримка виробників картоплі;
державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників шляхом виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблюваних угідь.

На період дії воєнного стану фінансування заходів за вказаними напрямками призупинене!

Зважайте на те, що **кошти не надаються суб'єктам**, якщо вони:

мають порушені справи про банкрутство, їх визнано банкрутами, вони перебувають на стадії ліквідації;

мають на перше число місяця, в якому буде прийматися рішення щодо здійснення виплат, прострочену більш як шість місяців заборгованість з платежів, контроль за справленням яких покладено на органи ДПС;

віднесені до юридичних або фізичних осіб, до яких застосовуються спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції), відповідними рішеннями Ради національної безпеки і оборони України, введеними в дію Указом Президента України щодо застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) відповідно до Закону України "Про санкції".

Важливе! Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» встановлено, що за кожним видом державної підтримки **один виробник сільськогосподарської продукції** (з урахуванням пов'язаних з ним осіб у значенні підпункту 14.1.159 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України) **щорічно може отримати державну підтримку в сумі не більше ніж 10 тисяч розмірів мінімальної заробітної плати**, встановленої на 1 січня

відповідного року. Це обмеження було закріплено в усіх Порядках використання коштів державного бюджету, що спрямовуються на підтримку сільгосптоваровиробників.

Пам'ятайте, що у разі виявлення надання недостовірної інформації, нецільового використання бюджетних коштів *сільгосптоваровиробник повертає одержані бюджетні кошти і позбавляється протягом трьох років від дати виявлення такого порушення права на отримання державної підтримки.*

Саме для фермерських господарств через державну бюджетну установу «Український державний фонд підтримки фермерських господарств» (<https://udf.gov.ua/>) реалізується програма з надання безвідсоткових кредитів, в тому числі й на придбання землі.

Фермерство – це бізнес. Для підтримки розвитку бізнесу в цілому та сільгосптоваровиробників зокрема існує низка бюджетних програм, які реалізуються через Міністерство економіки України (<https://www.me.gov.ua/>). Йдеться, насамперед, про програму «Доступні кредити «5-7-9 %» (<https://5-7-9.gov.ua/>), за якою аграрії можуть отримати кредити за зниженими відсотковими ставками, в тому числі на пільгових умовах на час дії воєнного стану.

Також у 2022 році було започатковано низку програм, які реалізуються за кошти міжнародної технічної допомоги: за Урядовою програмою «**єРобота**» (<https://diia.gov.ua/services/categories/biznesu/yerobota>) надаються гранти на створення та розбудову бізнесу, на підтримку тепличного господарства, садівництва, виноградарства, розвиток переробки, а також бюджетні дотації за утримання ВРХ та на площу оброблюваних угідь.

Однією з умов отримання грантової допомоги за більшістю напрямів є обов'язкова реєстрація отримувача у Державному аграрному реєстрі (<https://www.dar.gov.ua/>).

На 2023 рік Мінагрополітики задекларовано продовження фінансування напрямів, які підтримувалися у 2022 році, а саме: пролонгації діючих кредитів за програмою «Доступні кредити 5-7-9 %» та забезпечення фінансування отримання нових кредитів; надання бюджетної дотації за утримання ВРХ, овець, кіз та на площу оброблюваних угідь; відновлення фінансування доплати СФГ за єдиний соціальний внесок; підтримка використання меліорованих земель; придбання та облаштування сушарок і генераторів; підтримка розвитку виробництва біометану та біометанолу; підтримка розвитку переробки, садівництва і тепличного господарства, а також грантів на розвиток бізнесу.

Оперативна інформація щодо напрямів державної підтримки сільгосптоваровиробників постійно оновлюється на сайті Міністерства аграрної політики та продовольства України у розділі «Державна підтримка» (<https://minagro.gov.ua/pidtrimka>), а також розміщується на сайті Міністерства економіки України у розділі «Бізнесу» (<https://www.me.gov.ua>)

Регулярно відвідуйте сайти цих міністерств!

Про додаткову державну підтримку сімейних фермерських господарств

Законом України «Про фермерське господарство» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>) передбачено, що фермерським господарствам із статусом СФГ надається **додаткова державна підтримка у порядку, передбаченому Законом України "Про державну підтримку сільського господарства України"** (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>), у тому числі на доплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

У Законі України "Про державну підтримку сільського господарства України" зафіксовано, що до сільськогосподарських товаровиробників також належать СФГ, зареєстровані платниками єдиного податку четвертої групи згідно із

главою 1 розділу XIV Податкового кодексу України
(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>).

Сільськогосподарський товаровиробник - юридична особа незалежно від організаційно-правової форми або фізична особа - підприємець, основною діяльністю якої є виробництво сільськогосподарської продукції та/або розведення, вирощування, вилов риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосховищах) та її переробка на власних чи орендованих потужностях, у тому числі власновиробленої сировини на давальницьких умовах, а також здійснення операцій з її постачання, причому в такій діяльності питома вага вартості сільськогосподарських товарів/послуг становить не менше 75 відсотків вартості всіх товарів/послуг, поставлених протягом попередніх 12 послідовних звітних податкових періодів сукупно.

(Закон України "Про державну підтримку сільського господарства України")

У Законі України "Про державну підтримку сільського господарства України" наголошується, що *пріоритетом в аграрній політиці є надання державної підтримки малим фермерським господарствам, у тому числі СФГ, які мають у власності та/або користуванні не більше 100 га земель сільськогосподарського призначення та річний дохід яких від реалізації продукції не перевищує 5 мільйонів гривень.*

Реально існує два види окремої (додаткової) державної підтримки СФГ:

1) передбачена у статті 13⁻¹ Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>) додаткова фінансова підтримка СФГ, які зареєстровані платниками єдиного податку четвертої групи згідно із Главою 1 розділу XIV Податкового кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>), яка надається через механізм доплати на користь застрахованих осіб - членів/голови СФГ єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

2) можливість отримання безвідсоткового кредиту у розмірі, що не перевищує 1 млн. гривень на строк до десяти років для придбання земельної ділянки (ділянок) сукупним розміром до 20 гектарів із забезпеченням виконання зобов'язання щодо повернення бюджетних коштів (див. розділ «Про Український державний фонд підтримки фермерських господарств» цього Посібника).

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) - це страховий платіж, який сплачують роботодавці за своїх працівників, працюючих за цивільно-правовими договорами, а також самостійно сплачують фізичні особи - підприємці та особи, які провадять незалежну професійну діяльність. Цей регулярний та обов'язковий внесок потрібен, щоб застраховані особи змогли отримати соціальну допомогу у випадку безробіття, захворювань, для пенсійного забезпечення та інших передбачених законодавством випадках.

Доплата за ЄСВ надається у сумі:

0,9 мінімального страхового внеску - перший рік;

0,8 мінімального страхового внеску - другий рік;

0,7 мінімального страхового внеску - третій рік;

0,6 мінімального страхового внеску - четвертий рік;

0,5 мінімального страхового внеску - п'ятий рік;

0,4 мінімального страхового внеску - шостий рік;

0,3 мінімального страхового внеску - сьомий рік;

0,2 мінімального страхового внеску - восьмий рік;

0,1 мінімального страхового внеску - дев'ятий та десятий роки.

Це означає, що держава допомагає **голові та членам СФГ (!)** без статусу юридичної особи «заробляти» пенсію. **Увага: але тільки тим господарствам, що зареєструвалися платниками єдиного податку четвертої групи!** Інші на таку допомогу від держави претендувати не можуть.

І ще важливе: така підтримка може бути застосована кожним з членів СФГ, у тому числі головою, **один раз (!)**.

Слід знати, що така фінансова підтримка надається СФГ виключно за умови, що його **голова сплачує за себе та за кожного з членів** свого фермерського господарства (якщо вони не підлягають страхуванню на інших засадах) єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у сумі, не меншій за:

0,1 мінімального страхового внеску - перший рік;

0,2 мінімального страхового внеску - другий рік;

0,3 мінімального страхового внеску - третій рік;

0,4 мінімального страхового внеску - четвертий рік;

0,5 мінімального страхового внеску - п'ятий рік;

0,6 мінімального страхового внеску - шостий рік;

0,7 мінімального страхового внеску - сьомий рік;

0,8 мінімального страхового внеску - восьмий рік;

0,9 мінімального страхового внеску - дев'ятий та десятий роки.

Порядок надання СФГ додаткової фінансової підтримки через механізм доплати на користь застрахованих осіб - членів/голови СФГ єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування затверджено Постановою КМУ від 22 травня 2019 р. № 565 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2019-%D0%BF#Text>).

Уважно вивчіть цей документ, як і його додатки:

- Заява на одержання додаткової фінансової підтримки через механізм доплати на користь застрахованих осіб - членів/голови СФГ єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

- Інформація про загальну суму доплати єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, наданої СФГ за підсумками звітного ___ року.

- Реєстр платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, які мають право на отримання доплати внеску.

Важливі поради:

- Претендуючи на таку підтримку від держави, перевірте, чи земельний банк Вашого господарства та річний дохід не перевищують граничних розмірів, а також чи відповідає Ваше господарство сукупності таких вимог:

здійснення виключно вирощування, відгодовування сільськогосподарської продукції, збирання, вилову, переробки такої власно вирощеної або відгодованої продукції та її продаж;

провадження господарської діяльності (крім постачання) за місцем податкової адреси;

не використання праці найманих осіб;

членами Вашого фермерського господарства є лише члени її сім'ї у визначенні частини другої статті 3 Сімейного кодексу України.

- Голові СФГ треба бути уважним при сплаті єдиного соціального внеску (ЄСВ) за себе та за членів господарства як при визначенні суми, так і дати платежу. Помилка може бути фатальною: господарство позбавлять права на таку допомогу від держави, а нею можна скористатися тільки один раз.

Сплачувати ЄСВ необхідно щокварталу до 20 числа місяця, що слідує за звітним.

ФОП має право не сплачувати ЄСВ за себе до скасування воєнного стану. При цьому трудовий стаж не нараховується.

Про прогнозованість державної підтримки

Складно прогнозувати, якою буде державна підтримка СФГ у найближчі роки (навіть у мирний час), оскільки, відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>), обсяги і види державної підтримки таких господарств, на наступний рік розраховуються щороку виходячи з фактичної чисельності цих господарств у поточному році.

У період військового часу з метою розвитку малого підприємництва запроваджено низку інших можливостей для отримання підтримки від держави, якими також можуть скористатись СФГ. Зокрема, популярністю серед українських підприємців користуються гранти «єРобота». Вони надаються на розвиток власної справи, на сад, на тепличне господарство. Важливим аспектом є те, що це не кредити, а, отже - жодних коштів та ще й відсотків Вам повертати не потрібно. З умовами отримання грантів можна ознайомитися за посиланням: <https://diia.gov.ua>.

Дуже важливо, щоб фермерські господарства добре володіли інформацією про державну підтримку, вміло використовували ресурси державної підтримки, оскільки, відповідно до Закону, обсяг державної підтримки, що залишився нерозподіленим між малими фермерськими господарствами, у тому числі СФГ, спрямовується на державну підтримку інших виробників сільськогосподарської продукції.

Про Український державний фонд підтримки фермерських господарств

На підставі норм Закону України «Про фермерське господарство» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>), допомога за рахунок коштів державного бюджету через Український державний фонд підтримки фермерських господарств надається фермерським господарствам на **безповоротній** основі та на конкурсних засадах на **поворотній** основі для здійснення виробничої діяльності та диверсифікації виробництва в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, а також спрямовується на забезпечення гарантій, поруки при кредитуванні банками фермерських господарств.

У цій сфері є два ключові документи:

- *Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1102 від 25 серпня 2004 року* (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2004-%D0%BF#Text>).

Фінансова підтримка надається за такими напрямками:

фінансова підтримка фермерських господарств *для провадження виробничої діяльності та диверсифікації виробництва*;

Фінансова підтримка фермерських господарств для провадження виробничої діяльності та диверсифікації виробництва надається у розмірі, що не перевищує 1 млн. гривень, із забезпеченням виконання зобов'язання щодо повернення бюджетних коштів:

фінансова підтримка **СФГ без набуття статусу юридичної особи для придбання землі** сільськогосподарського призначення.

Фінансова підтримка СФГ без набуття статусу юридичної особи для придбання землі сільськогосподарського призначення надається у розмірі, що не перевищує 1 млн. гривень на строк до десяти років для придбання земельної ділянки (ділянок) сукупним розміром до 20 гектарів із забезпеченням виконання зобов'язання щодо повернення бюджетних коштів. Сума фінансової підтримки визначається відповідно до вартості земельної ділянки (ділянок), що планується придбати, але не більше нормативної грошової оцінки зазначеної ділянки (ділянок).

● *Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств*, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 106 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-%D0%BF#Text>).

- Фінансова підтримка надається одержувачам за такими напрямками:
- часткова компенсація витрат фермерським господарствам, пов'язаних з наданими сільськогосподарськими дорадчими послугами (крім новостворених);
- фінансова підтримка новостворених фермерських господарств для отримання сільськогосподарських дорадчих послуг;
- бюджетна субсидія на одиницю оброблюваних угідь (1 гектар) - новоствореним фермерським господарствам;
- спеціальна бюджетна дотація за утримання корів усіх напрямів продуктивності фермерському господарству, у власності якого перебуває від п'яти корів, ідентифікованих та зареєстрованих відповідно до законодавства.

У зв'язку із війною фінансування більшості програм і заходів державної підтримки для фермерів фактично призупинено. Ймовірно, що частина з них продовжиться й після війни, а також з'являться нові програми.

Про Державний аграрний реєстр

Державний аграрний реєстр (<https://www.dar.gov.ua/>) створений на виконання Закону України “Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції” (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985-20#Text>) та постанови Кабінету Міністрів України № 573 від 02.06.2021 року “Про функціонування Державного аграрного реєстру” (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2021-%D0%BF#Text>).

Державний аграрний реєстр (ДАР) — це автоматизована електронна система, де містяться відомості про фермерів і їхню діяльність, а також і відомості про програми, гранти та додаткове фінансування.

Порада. Претендуєте на отримання державної підтримки чи навіть грантів від міжнародних донорів, зареєструйтеся у ДАР.

Як це зробити? Алгоритм нескладний:

- Крок 1. Заходимо на сайт та обираємо пункт «Зареєструватись».
- Крок 2. Щоб зареєструватись потрібно підтягнути електронний підпис чи Банк ID. Перший Ви можете отримати в Державній податковій службі України, чи, простіше, онлайн через додаток банку, у якому відкрито рахунок. Другий варіант передбачає Вашу авторизацію через банк, що також відбувається в режимі онлайн.
  - Крок 3. Далі відбувається авторизація. Після цього вносите Ваш номер телефону та електронну адресу. На ці два ресурси придуть коди, які Вам знову ж потрібно ввести на сайт реєстрації. Опісля цієї операції відбудеться вхід до Вашого персонального кабінету.
  - Крок 4. Далі вам потрібно заповнити дані про ваше господарство: обрати напрямки діяльності, внести дані про земельні ділянки (в деяких випадках

ця інформація підтягується автоматично з даних Держгеокадастру), тварин, вирощувані культури тощо.

- Крок 5. Окремо слід внести банківські реквізити та паспортні дані для зарахування виплат.

- Крок 6. Переходимо до графі «Програми підтримки». На основі введених даних про господарство в розділі «Доступні програми підтримки» з'являться ті конкурси, участь в яких Ви можете взяти. Окрім цього у графі «Потенційні програми підтримки» Ви можете переглянути всі наявні ініціативи.

Інструкції, поради та інші важливі посилання для роботи в ДАР можна знайти на сайтах реєстру (<https://www.dar.gov.ua/useful>).

Про новини ДАР, у тому числі розділу «Потенційні програми підтримки», Ви можете дізнатися, зайшовши на сторінку реєстру або отримавши сповіщення на Вашу електронну пошту.

Якщо у Вас з'явилися труднощі з реєстрацією чи подачею заявок, Ви можете звернутися за консультацією через месенджер сторінки ДАР у Facebook (<https://www.facebook.com/UkraineAgroRegister>) або звернутися до контакт-центру телефоном (+38 0443399215; 0442245933) або електронною поштою (support@dar.gov.ua).

Місцеві програми підтримки сімейних фермерських господарств

Прикладом такої підтримки може служити Комплексна програма підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2021-2025 роки (<https://loda.gov.ua/documents/34804>).

Майже всі області мають подібні програми та розміщують інформацію на власних Інтернет-ресурсах.

Територіальні громади теж запроваджують власні програми/заходи підтримки фермерства. Комунікуйте з органами управління місцевих територіальних громад! Про місцеві програми/заходи варто знати і спробувати використати їх для розвитку власного господарства.

Недержавна підтримка сімейних фермерських господарств

Уже багато років Львівська аграрна дорадча служба допомагає селянам створювати СФГ (<http://lads.com.ua/simeini-fermy/>), залучаючи ресурси міжнародних програм та проектів. Наприклад, ресурси Проекту «Розвиток молочного бізнесу в Україні» (<http://lads.com.ua/tsili-proektu/>), що фінансувався за рахунок коштів Уряду Канади, а саме Міністерства закордонних справ, торгівлі та розвитку, Екофонду Данон в Україні, МБФ «Добробут громад», Дніпропетровської та Львівської обласних державних адміністрацій.

Чимало коштів донорів для реалізації проектів, спрямованих на розвиток сімейних ферм, залучено й Дніпропетровською обласною сільськогосподарською консультаційною службою (<http://www.dsk.org.ua/>).

З 2017 року на Рівненщині розпочато великий проект «Сімейні молочні ферми» (<https://smf.org.ua/>). Він реалізується Кластером “Натуральне молоко”, за підтримки ТОВ “УкрМілкінвест”. Проект Рівненського обласного благодійного фонду «Любіть Україну» під назвою «Сімейні молочні ферми – добробут людей та сталий розвиток села» переміг у конкурсі грантових проектів, проведеному ПРООН у червні 2019 року (<http://bit.ly/3TC8ttl>).

18 сімейних молочних ферм отримали генератори від міжнародної громадської організації «Дискрикт Ротарі Інтернешнл 2232», організації з Італії за рахунок збору коштів у соцмережах (<http://bit.ly/3Zn0TVf>).

Важливо мати інформацію про донорські програми та гранти. Щоб її отримувати регулярно, варто зробити підписку на розсилку новин від Ресурсного центру ГУРТ (<https://gurt.org.ua>) та порталу «Громадський простір» (<https://www.prostir.ua/>).

Рекомендуємо також навчитися готувати грантові заявки. Є чимало курсів (<https://www.fundraising.org.ua/p/courses.html>), посібників (<https://ednannia.ua/vse-pro-fandraizynh/znannia-pro-fandreizynh>), де можна отримати інформацію про те, як це робити правильно.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНІВ І СІМЕЙНЕ ФЕРМЕРСТВО

Пільги для ветеранів і фермерство

Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>) передбачено, що ветерани мають право на першочергове отримання земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва. Такі ділянки, у поєднанні з ділянками для ведення особистого селянського господарства, право на отримання яких має кожен громадянин, могли б стати основою СФГ.

Закон також передбачає низку пільг для ветеранів, що можуть – прямо чи опосередковано - сприяти розвитку ветеранського фермерства, як от:

одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і подвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок;

сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

переважне право на вступ до закладів вищої, фахової передвищої освіти, право на позаконкурсний вступ до закладів професійної (професійно-технічної) освіти і на курси для одержання відповідних професій;

щорічна разова грошова допомога;

державна цільова підтримка для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти;

допомога у будівництві індивідуальних жилих будинків;

звільнення ветеранських організацій від плати за користування комунальними послугами тощо;

надання ветеранським організаціям фінансової підтримки, кредитів з коштів відповідних бюджетів, а також безплатне надання будинків, приміщень, обладнання та іншого майна, що необхідне для здійснення їх статутних завдань;

звільнення підприємств ветеранів війни, на яких не менше ніж 60 відсотків від середньоспискової чисельності працюючих становлять учасники бойових дій та учасники війни, від сплати податку на прибуток тощо.

Український ветеранський фонд та фермерство

Український ветеранський фонд (УВФ) запустив програму мікрофінансування бізнесу ветеранів та членів їхніх родин (<https://veteranfund.com.ua/projects/20000-2/>). УВФ відшкодує 20 тисяч гривень на купівлю товарів та обладнання для ведення власної справи. Подавати заявки можуть ветерани, ветеранки, дружина, чоловік, батько, матір, дитина (у тому числі усиновлена) учасника чи учасниці бойових дій, а також загиблих захисників. Такою справою можуть бути й СФГ.

Податися на програму можна через сайт Українського ветеранського фонду, заповнивши апікаційну заявку (<https://20000.mva.gov.ua/>).

Якщо у вас виникли додаткові запитання, надішліть своє повідомлення на пошту Українського ветеранського фонду info@veteranfund.mva.gov.ua або зателефонуйте за номером +38 0 98 009 48 72.

У перший рік діяльності УВФ були проведені конкурсні програми Варто, Варто+ГО, Варто 2.0 (<https://veteranfund.com.ua/zvit-2022/>), переможцями яких стали й проекти з розвитку фермерства (<https://veteranfund.com.ua/contests/varto/>).

ОПОДАТКУВАННЯ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ БЕЗ СТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Яку систему оподаткування обрати

СФГ без створення юридичної особи, відповідно до норм Податкового кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>) може обрати такі системи оподаткування:

- загальна система оподаткування;
- друга група спрощеної системи оподаткування;
- третя група спрощеної системи оподаткування (з ПДВ чи без ПДВ);
- четверта група спрощеної системи оподаткування.

Звичайно, найдоречнішою буде та система, за якої податкове навантаження нижче. Таку систему і варто обирати.

У разі обрання груп 2, 3 чи 4 спрощеної системи оподаткування, заяву про це можна подати разом з документами на державну реєстрацію СФГ. В такому разі вже з дати держреєстрації господарство перебуватиме на обраній системі.

Якщо відповідна заява подана не буде, то автоматично, з дати держреєстрації, фермерське господарство, в тому числі СФГ без створення юридичної особи, перебуватиме на загальній системі оподаткування.

Статус СФГ без створення юридичної особи дає можливість обрати спрощену систему оподаткування «сільськогосподарської» 4-ї групи як найбільш вигідну у порівнянні з 2-ю, 3-ю групою та загальною системою, а також скористатися спеціальною державною підтримкою.

Єдиний податок 4-ї групи є чи не найбільш вигідною системою оподаткування для СФГ (та й сільського господарства у цілому), оскільки податок є фіксованим і залежить лише від нормативно-грошової оцінки (НГО) земельних ділянок, а не від отриманого доходу (прибутку).

Якщо з тих чи інших причин Ви не можете або не бажаєте реєструватись платником 4-ї групи, то варто детально ознайомитись з особливостями

оподаткування ФОП – платників 2-ї або 3-ї груп спрощеної системи оподаткування. Вимоги до них викладені в статтях 291 – 300 Податкового кодексу України.

Єдиний податок 2 групи. Ставка податку складає не більше 20% розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року. Також платники вказаної групи сплачують ЄСВ, як фізичні особи підприємці, що перебувають на спрощеній системі оподаткування. Слід враховувати, що дана група має обмеження щодо обсягу доходу за рік, який не повинен перевищувати 834 розміри мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року.

Єдиний податок 3 групи зі сплатою ПДВ. Ставка – 3 % від доходу, податок на додану вартість підлягає сплаті у загальному порядку. ЄСВ підлягає сплаті у тому ж порядку, що і в попередньому випадку.

Єдиний податок 3 групи без сплати ПДВ зі ставкою 5% від доходу, а також зі сплатою ЄСВ. Обмеження 3 групи як зі сплатою ПДВ, так і без його сплати є те, що протягом календарного року обсяг отриманого доходу не може перевищувати 1167 розмірів мінімальної заробітної плати.

Слід зауважити, що платники єдиного податку 2 та 3 груп мають певні обмеження для провадження певних видів діяльності, перелік яких встановлено Податковим кодексом України. При цьому, на відміну від платників єдиного податку 4 групи, їм дозволено залучати найману працю (для 2 групи - не більше 10 найманих осіб, для 3 групи - використання найманої праці не обмежене).

Кожна із систем оподаткування має свої особливості, переваги і недоліки, а також обмеження. Однозначної відповіді на питання: «Яку систему оподаткування обрати СФГ?» не існує. При обранні системи оподаткування рекомендуємо враховувати особливості діяльності фермерського господарства та робити орієнтовні розрахунки результатів, які воно планує отримувати, з урахуванням чого приймати рішення про вибір системи оподаткування, перебування на якій призведе до найменшого податкового навантаження.

Спрощена система оподаткування для сімейного фермерського господарства без створення юридичної особи

Фізичні особи – підприємці які провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства, зареєстрованого із статусом СФГ можуть перебувати на єдиному податку 4 групи за умови виконання в сукупності певних вимог передбачених підпункту 4 пункту 291.4. Податкового кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n10778>) (див. розділ «Які сімейні фермерські господарства може бути платниками єдиного податку 4-ї групи» цього Посібника).

Зверніть увагу:

СФГ без створення юридичної особи, які відповідають вимогам, що визначені підпунктом 4 пункту 291.4. Податкового кодексу України, можуть реєструватися платниками єдиного податку 4 групи з часу їх реєстрації на відміну від юридичних осіб.

Якщо зареєстроване СФГ без набуття статусу юридичної особи бажає перейти на IV групу платників єдиного податку, то може це зробити на початку року і лише за умови відповідності критеріям, встановленим пунктом а) ст. 291.4 Податкового кодексу України та відсутності заборгованості з податків на момент подання заяви про перехід.

СФГ без створення юридичної особи не подають до органів Державної податкової служби *Розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва* (<http://bit.ly/3Z5G8x6>) для підтвердження права реєстрації платником єдиного податку 4 групи, як це зобов'язані щорічно здійснювати юридичні особи.

Звітним періодом для 4-ї групи є календарний рік. Тобто *СФГ формують і подають податкову звітність один раз на рік*. Така декларація подається не пізніше 20 лютого поточного року.

Для новостворених ФОП-сільгоспвиробників звітний період починається з дня держреєстрації й триває до 31 грудня, а для сільгоспвиробників, які

ліквідуються, — з початку року до дати внесення до реєстру запису про припинення діяльності. Така податкова декларація подається протягом 20 календарних днів з дня подання заяви про застосування спрощеної системи оподаткування.

Якщо ФОП протягом року подав заяву про перехід на 4-ту групу спрощеної системи, вперше звітність він подає протягом 20 календарних днів із дня подання заяви про перехід (підпунктом кодексу України). А потім - стандартно: раз на рік не пізніше 20 лютого звітного року.

Платники єдиного податку четвертої групи можуть самостійно перейти на застосування ставки єдиного податку, визначеної для платників єдиного податку іншої групи, або відмовитися від спрощеної системи оподаткування у зв'язку з переходом на сплату інших податків і зборів, визначених Податковим кодексом України, за умови сплати податку за поточний рік у розмірі, що розраховується виходячи з 25 відсотків річної суми податку за кожний квартал, протягом якого платник перебував на четвертій групі платників єдиного податку.

Податкова декларація платника єдиного податку четвертої групи

Форма податкової декларації за якою звітують платники єдиного податку четвертої групи, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 19 червня 2015 року N 578 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0799-15#Text>).

Об'єктом оподаткування єдиним податком 4 групи є площа сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду, які знаходяться у власності або праві користування, а **базою оподаткування** – нормативна грошова оцінка 1 гектара такої землі. Ставка податку залежить від категорії (типу) земель та їх розташування.

Податкова декларація платника єдиного податку 4 групи передбачає надання такої інформації:

1) *Загальну податкову декларацію з єдиного податку на поточний рік щодо всієї площі земельних ділянок, з яких справляється податок;*

2) *Відомості (довідку) про наявність земельних ділянок (додаток 1 до податкової декларації);*

3) *Відомості про суми нарахованого доходу та єдиний соціальний внесок (ЄСВ) (додаток 2). Відомості про ЄСВ розраховують за попередній рік. Dodatok 2 не подають особи, яких відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>) звільнено від нарахування і сплати ЄСВ. Такі особи можуть подавати додаток 2 виключно за умови їх добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Також додаток 2 не подають особи, які вперше реєструються платниками ЄП або ті які змінюють групу оподаткування на 4 групу, адже подібний додаток такі особи подають із річними деклараціями з податку, на якому вони перебували до переходу на ЄП групи 4.*

Зверніть увагу! Відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>) фізичні особи – підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування, визначають суму доходу самостійно, але не більше максимальної величини бази нарахування ЄСВ. При цьому сума ЄСВ не може бути меншою за розмір мінімального внеску відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 7 цього Закону.

4) *Розрахунок загального мінімального податкового зобов'язання (додаток 3). Dodatok 3 подають лише ті платники, які минулого року також перебували на ЄП групи 4. Розрахунок загального мінімального податкового зобов'язання (МПЗ) проводиться щодо кожної земельної ділянки, віднесеної до сільськогосподарських угідь, які використовувались СФГ на праві власності чи оренди протягом податкового (звітного) року.*

МПЗ обчислюється як різниця між сумою загального мінімального податкового зобов'язання та загальною сумою сплачених податків, зборів, платежів та 20 відсотків витрат на сплату орендної плати за віднесені до сільськогосподарських угідь земельні ділянки, які перебувають у державній чи комунальній власності.

У сумі сплачених податків, зборів, платежів та витрат на оренду земельних ділянок не враховуються помилково та/або надміру сплачені у податковому (звітному) році суми податків, зборів, платежів.

При позитивному значенні різниці між сумою загального мінімального податкового зобов'язання та загальною сумою сплачених податків, зборів, платежів та витрат на оренду земельних ділянок платник єдиного податку четвертої групи зобов'язаний збільшити визначену в податковій декларації за наступний за звітним податковий (звітний) рік суму єдиного податку, що підлягає сплаті до бюджету, на суму такого позитивного значення.

Тобто, позитивне значення різниці між сумою загального мінімального податкового зобов'язання та загальною сумою сплачених податків, зборів, платежів та витрат на оренду земельних ділянок **є додатковою частиною зобов'язань з єдиного податку.**

Від'ємне значення між сумою мінімального податкового зобов'язання та загальною сумою сплачених податків та витрат на оренду земельних ділянок впливу на зобов'язання з єдиного податку не мають, а лише декларується.

Враховуючи те, що члени СФГ не перебувають у трудових відносинах з господарством, хоча і виконують трудову функцію, суми податку на доходи фізичних осіб та військового збору, сплачені з доходів, які виплачені таким фізичним особам, не враховуються при визначенні МПЗ.

Якщо фермерське господарство користується земельними ділянками сільськогосподарського призначення, які перебувають у власності членів СФГ, без укладання договору оренди та державної реєстрації переходу такого права

користування, то обов'язок з визначення загального МПЗ виникає у власників земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

Ставки податку для платників єдиного податку четвертої групи

Для платників єдиного податку четвертої групи розмір ставок податку з одного гектара сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду залежить від категорії (типу) земель, їх розташування та становить (у відсотках бази оподаткування):

- для ріллі, сіножатей і пасовищ — 0,95% від НГО ділянки;
- для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях — 0,57%;
- для багаторічних насаджень — 0,57%;
- для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях — 0,19%;
- для земель водного фонду — 2,43%;
- для ріллі, сіножатей і пасовищ, де аграрії займаються рослинництвом на закритому ґрунті — 6,33%.

Сплачувати податок потрібно щоквартально протягом 30 календарних днів після закінчення звітного кварталу:

- у першому кварталі — 10%;
- у другому — 10%;
- у третьому — 50%;
- у четвертому — 30%.

Податковий кодекс України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>).

Які сімейні фермерські господарства можуть бути платниками єдиного податку четвертої групи

Щоб СФГ без статусу юридичної особи бути віднесеними до сільськогосподарських товаровиробників і претендувати на додаткову фінансову підтримку через механізм доплати на користь застрахованих осіб - членів/голови СФГ єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, треба *бути платниками єдиного податку четвертої групи.*

Не всі СФГ без створення юридичної особи можуть бути платниками єдиного податку 4-ї групи, а лише ті, які відповідають вимогам п. 291.4 Податкового кодексу України.

Відповідно до підпункту 4 пункту 291.4. Податкового кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n10778>) до 4 групи платників податків відносяться - *сільськогосподарські товаровиробники:*

б) фізичні особи - підприємці, які провадять *діяльність виключно в межах фермерського господарства*, зареєстрованого відповідно до Закону України "Про фермерське господарство", за умови виконання сукупності таких вимог:

- здійснюють *виключно* вирощування, відгодовування сільськогосподарської продукції, збирання, вилов, переробку такої власновирощеної або відгодованої продукції та її продаж;
- провадять господарську діяльність (крім постачання) *за місцем податкової адреси;*
- *не використовують* працю найманих осіб;
- членами фермерського господарства такої фізичної особи є лише члени її сім'ї у визначенні частини другої статті 3 Сімейного кодексу України;
- площа сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів фермерського господарства становить *не менше 0,5 гектара, але не більше 20 гектарів* сукупно.

Слід зазначити, що Податковим кодексом України встановлені *більш жорсткі вимоги* до СФГ без створення юридичної особи для отримання ними статусу платника податку 4 групи, ніж ті, що передбачені Законом України «Про фермерське господарство»:

✓ «Діяльність виключно в межах фермерського господарства» означає, що його голова як ФОП не може займатися діяльністю поза межами такого господарства.

✓ Заборона на використання праці найманих працівників означає, що такі господарства не можуть наймати навіть сезонних працівників.

✓ Податковою адресою платника податків - фізичної особи визнається місце її проживання, за яким вона береться на облік як платник податків у контролюючому органі. Якщо місце проживання голови господарства і земельні ділянки, на яких провадиться господарська діяльність, мають різну адресу, то таке сімейне фермерське господарство не може бути визнане платником єдиного податку 4 групи.

Зверніть увагу!

- *Фізичні особи-підприємці, які призвані на військову службу під час мобілізації або залучені до виконання обов'язків щодо мобілізації за посадами, передбаченими штатами воєнного часу, під час особливого періоду на весь період несення військової служби звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з ЄП та ЄСВ.*

- *При виборі видів діяльності для постановки на облік платником ЄП IV групи **не варто обирати** КВЕД 01.47 (розведення свійської птиці), 01.49 (в частині розведення та вирощування перепелів і страусів) та 10.12 (виробництво м'яса свійської птиці).*

- **Врахуйте**, що платником ЄП IV не можуть бути суб'єкти, у яких понад 50 % доходу, отриманого від продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, становить дохід від реалізації декоративних рослин (за винятком зрізаних квітів); диких тварин і птахів; хутряних виробів і хутра (крім хутряної сировини).

- **Найбільш поширені КВЕД** для цієї групи: 01.11-01.13 (рослинництво); 01.41-01.46 (тваринництво); оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин.

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ЗАСНУВАННЯ СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА БЕЗ СТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Готовність сім'ї до підприємництва

Фермерське господарство без статусу юридичної особи організовується на основі діяльності фізичної особи - підприємця. Особливості створення та діяльності СФГ без набуття статусу юридичної особи регулюються положеннями статті 8¹ Закону України «Про фермерське господарство» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>). При цьому слід розуміти, що право на створення такого господарства мають тільки члени однієї сім'ї, які мають дати згоду на його створення. Щоб це відбулося, вони мають розуміти потенційні вигоди від СФГ. Тільки після цього можна робити наступні кроки.

Інша важлива передумова – це бажання членів сім'ї займатися підприємницькою діяльністю, а також *бажання та здатність майбутнього голови* СФГ зареєструватися фізичною особою – підприємцем.

Наявність земельної ділянки

Для того, щоб створити СФГ у громадян, які виявили таке бажання, мають бути у власності та/або користуванні (у тому числі в оренді) земельні ділянки для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства. При цьому для створення СФГ не встановлено мінімальної площі земельної ділянки яка може бути у власності чи користування засновника чи членів господарства.

Якщо у потенційних членів СФГ є такі земельні ділянки, можна робити наступні кроки щодо створення СФГ.

Якщо у потенційних членів СФГ немає земельних ділянок, то слід набути перелічені вище права на такі земельні ділянки. Це можна зробити у різний спосіб: купити; орендувати у власників таких ділянок чи в ОМС; скористатися правом безоплатної приватизації із земель державної і комунальної власності; інший спосіб відповідно до закону.

Процедури набуття прав на земельні ділянки регулюються земельним законодавством, насамперед, Земельним кодексом України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>).

Консультації щодо набуття таких прав можна отримати в місцевих органах влади, у місцевих підрозділах Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру (<https://land.gov.ua>), у місцевих організаціях Асоціації фермерів та приватних землевласників України (<https://www.farmer.co.ua>), Українського державного фонду підтримки фермерських господарств (<https://udf.gov.ua>), а також у спеціалізованих організаціях, що займаються консультуванням у сфері земельних відносин, яких є чимало. А також у сільськогосподарських дорадчих службах.

Для заснування фермерського господарства, в тому числі СФГ без набуття статусу юридичної особи, немає обмежень мінімального чи максимального розміру земельної ділянки. Але якщо СФГ без набуття статусу юридичної особи має намір обрати спрощену систему оподаткування – платника єдиного податку 4 групи, то пам'ятайте, що площа сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів фермерського господарства становить **не менше 0,5 гектара, але не більше 20 гектарів сукупно.**

ЗЕМЛІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Склад земель фермерських господарств

Земельний кодекс України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>) визначає, що до складу земель фермерського господарства, тобто, земель, які може безпосередньо використовуватися таким господарством, включаються:

- земельні ділянки, що належать громадянам України - членам фермерського господарства на праві власності чи користування;
- земельних ділянок, що належать фермерському господарству як юридичній особі на праві власності, користування;
- земельної ділянки, що використовується фермерським господарством на умовах оренди.

При цьому права володіння та користування земельними ділянками, які знаходяться у власності членів фермерського господарства, здійснює фермерське господарство.

Однією із умовою створення СФГ законодавство визначає наявність у засновника або членів цього майбутнього господарства права на земельну ділянку чи земельні ділянки.

До таких земель можна віднести землі:

- товарного сільськогосподарського виробництва;
- фермерського господарства;
- особистого селянського господарства;
- для сінокосіння та випасання худоби;
- для індивідуального садівництва;
- для іншого сільськогосподарського використання.

Всі вони віднесені Земельним кодексом України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>) до сільськогосподарських земель. Розглянемо кожен вид цільового призначення.

Землі товарного сільськогосподарського виробництва – землі, передбачені для використання суб'єктами підприємницької діяльності для вирощування товарної сільськогосподарської продукції. Можуть надаватися у власність чи користування як громадянам, так і юридичним особам. Більшість пайових земель мають саме таке цільове призначення і можуть, наприклад, орендуватися СФГ.

Землі фермерського господарства – землі, які надавалися саме для створення та діяльності фермерських господарств всіх видів. Можуть надаватися у власність чи користування як громадянам, так і юридичним особам.

Землі особистого селянського господарства – землі, які надавалися і надаються у власність чи користування лише фізичним особам для невідприємницької діяльності, тобто для вирощування сільськогосподарської продукції для власних потреб. Однак, згідно зі ст. 33 ЗКУ земельні ділянки, призначені для ведення особистого селянського господарства, можуть передаватися власниками у користування суб'єктам підприємницької діяльності, у тому числі і СФГ, та використовуватися ними для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства без зміни цільового призначення цих земельних ділянок.

Землі для сінокосіння та випасання худоби – надаються в оренду лише громадянам саме для зазначених цілей. Тобто, якщо СФГ має намір займатися тваринництвом, його голова або будь-хто з членів цього господарства може орендувати земельну ділянку для вказаних цілей (стаття 34 Земельного кодексу України).

Землі для індивідуального садівництва – землі, які можуть бути у власності або користуванні лише громадян і використовуватися для закладання багаторічних плодкових насаджень, вирощування сільськогосподарських культур, а також для зведення необхідних будинків, господарських споруд тощо (стаття 35 Земельного кодексу України).

Земельні ділянки для городництва - землі, які можуть бути надані громадянам лише в оренду для вирощування городніх культур. Для таких земель існує обмеження по площі, а саме площа земельної ділянки, що надається громадянину в оренду для городництва, не може перевищувати 0,6 гектара. Крім того, законодавство встановлює обмеження щодо можливості їх використання, зокрема, на таких земельних ділянках не допускається закладання багаторічних плодкових насаджень, а також спорудження капітальних будівель і споруд. Разом з тим, на цих земельних ділянках можуть бути зведені тимчасові споруди для зберігання інвентарю та захисту від непогоди. Після закінчення строку оренди зазначеної земельної ділянки побудовані тимчасові споруди підлягають знесенню власниками цих споруд за їх рахунок (стаття 36 Земельного кодексу України).

Землі іншого сільськогосподарського використання – у більшості це земельні ділянки, на яких розташовані будівлі і споруди, що використовуються у сільському господарстві (пташники, корівники, ангари для зберігання сільгосппродукції або сільськогосподарських машин та механізмів тощо). Зазвичай такі будівлі залишилися після реорганізації шляхом перетворення колишніх колгоспів та послідує придбання цих будівель і споруд різними юридичними чи фізичними особами.

Шляхи отримання прав на земельні ділянки, які можуть використовуватися сімейними фермерськими господарствами

1. Право власності на земельні ділянки сільгосппризначення набувається шляхом :

- Безоплатної приватизації із земель державної чи комунальної власності;
- Придбання у власність земель приватної власності за цивільно-правовими угодами;
- Спадкування приватних земель.

З метою подальшого використання земель фермерським господарством громадяни України можуть безоплатно отримати у власність земельні ділянки сільськогосподарського призначення наступного цільового призначення:

- для ведення фермерського господарства - в розмірі земельної частки (паю), визначеної для членів сільськогосподарських підприємств, розташованих на території сільської, селищної, міської ради, де знаходиться фермерське господарство. Цим можуть скористатися тільки члени фермерських господарств, що є громадянами України, із земель, наданих їм раніше у користування.
- для ведення особистого селянського господарства - не більше 2,0 гектара;
- для ведення садівництва - не більше 0,12 гектара;

Зверніть увагу на те, що:

✓ *на час дії воєнного стану тимчасово безоплатна передача земель державної та комунальної власності у приватну власність, надання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою такої безоплатної передачі, розроблення такої документації забороняється.* Це не поширюється на безоплатну передачу земельних ділянок у приватну власність власникам розташованих на таких земельних ділянках об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд), а також на безоплатну передачу у приватну власність громадянам України земельних ділянок, переданих у користування до набрання чинності цим Кодексом (до 2002 року);

✓ згідно з Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» першочергове відведення земельних ділянок для цих осіб передбачений *не щодо всіх земель, а лише для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва.*

2. Право постійного користування земельними ділянками сільгосппризначення (безстрокове користування) для створення та/або діяльності фермерського господарства набувається шляхом прийняття відповідного рішення органами місцевого самоврядування за умови, якщо засновником цього фермерського господарства є особа - підприємець, яка має інвалідність та є членом громадської організації осіб з інвалідністю.

3. **Право оренди** (строкове платне користування) земельною ділянкою. Для створення і діяльності фермерського господарства громадянин України може орендувати земельну ділянку державної, комунальної або приватної власності. Для оренди комунальних і державних земель сільськогосподарського необхідно проводити земельний аукціон і, лише вигравши його, укладається договір оренди земельної ділянки на умовах, визначених цим аукціоном. Щодо приватних земель, то ореннуються вони без проведення аукціону, укладаючи договір безпосередньо з їх власниками.

Орендна плата є обов'язковою умовою такого договору і, щодо приватних земель - визначається сторонами цього договору, а державних і комунальних земель визначається земельним аукціоном (стартуючи від мінімально визначеної).

Зверніть увагу: середня орендна плата за сільськогосподарські земельні ділянки у 2021 та 2022 роках становила 10 -12 % від нормативної грошової оцінки.

Право користування (оренда, емфітевзис) земельною ділянкою сільськогосподарського призначення може відчужуватися, передаватися у заставу її користувачем без погодження із власником такої земельної ділянки, крім випадків, визначених законом. Відчуження, застава права користування земельною ділянкою здійснюється за письмовим договором між її користувачем та особою, на користь якої здійснюються відчуження або на користь якої передається у заставу право користування. Такий договір є підставою для державної реєстрації переходу права користування у порядку, передбаченому законодавством, відповідно до статті 93 Земельного кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>).

Право оренди спадкується, якщо орендарем є фізична особа.

Строк оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення не може бути меншим 7 років та не більшим за 50 років.

Зміст договору оренди земельної ділянки має відповідати Типовому договору оренди, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2004 р. № 220 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2004-%D0%BF#Text>).

4. **Право суборенди.** Орендар, якщо немає заперечень у орендодавця (власника землі), може передати в суборенду орендовану земельну ділянку або її частину. Умови договору суборенди мають відповідати умовам договору оренди земельної ділянки.

Плата за суборенду ділянки не може бути більшою від орендної плати.

Якщо в суборенду передається лише частина земельної ділянки, то необхідно буде замовити технічну документацію з встановлення меж частини земельної ділянки, на яку поширюється право суборенди.

Важливо, що у випадку суборенди земельної ділянки земельна ділянка залишається єдиною і незмінною, відповідальність перед власником земельної ділянки за її використання та виконання умов договору оренди несе тільки орендар, а суборендар відповідає перед орендарем за дотримання умов договору суборенди.

5. **Право емфітевзису** – право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) виникає на підставі договору між власником земельної ділянки та особою, яка виявила бажання користуватися цією земельною ділянкою для таких потреб.

Це право може відчужуватися або передаватися в порядку спадкування, якщо інше не передбачено договором емфітевзису.

Емфітевт (користувач) має право передати в оренду земельну ділянку без згоди на те власника землі, якщо інше не було передбачене договором емфітевзису.

Право емфітевзису є речовим правом на нерухоме майно, похідним від права власності, яке підлягає державній реєстрації відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>).

Які земельні ділянки можна отримати у власність

Згідно з законодавством України кожен громадянин України може отримати один раз безоплатно у власність земельні ділянки такого цільового призначення і у таких розмірах:

а) для ведення фермерського господарства - в розмірі земельної частки (паю), визначеної для членів сільськогосподарських підприємств, розташованих на території сільської, селищної, міської ради, де знаходиться фермерське господарство. Якщо на території сільської, селищної, міської ради розташовано декілька сільськогосподарських підприємств, розмір земельної частки (паю) визначається як середній по цих підприємствах. У разі відсутності сільськогосподарських підприємств на території відповідної ради розмір земельної частки (паю) визначається як середній по району;

б) для ведення особистого селянського господарства - не більше 2,0 гектара;

в) для ведення садівництва - не більше 0,12 гектара;

г) для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) у селах - не більше 0,25 гектара, в селищах - не більше 0,15 гектара, в містах - не більше 0,10 гектара;

г) для індивідуального дачного будівництва - не більше 0,10 гектара;

д) для будівництва індивідуальних гаражів - не більше 0,01 гектара.

Серед перелічених до сільськогосподарських земель відносяться землі з цільовим призначенням «для фермерського господарства», «для особистого селянського господарства», «для садівництва».

Земельні ділянки з цільовим призначенням «для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) та «для будівництва індивідуальних гаражів» відносяться до земель житлової та громадської забудови.

Землі з цільовим призначенням «для індивідуального дачного будівництва» - землі рекреації (відпочинку).

Першочергове право ветеранів на отримання у власність земельних ділянок

Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>) встановлено першочергове право на отримання у власність земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва учасникам бойових дій та особам, прирівняним до них, особам з інвалідністю внаслідок війни та сім'ям загиблих військовослужбовців.

Для іншого цільового призначення зазначені особи також можуть отримати у власність земельні ділянки, але на загальних засадах.

Порядок отримання земельних ділянок у власність чи користування

Зацікавлена особа має звернутися до органу місцевого самоврядування (ОМС) на території якого бажає отримати земельну ділянку та отримати дозвіл на розробку землевпорядної документації для подальшої передачі у власність чи користування земельної ділянки.

У заяві зацікавлена особа має зазначити місце розташування ділянки та її орієнтовні розміри. При цьому до подачі заяви необхідно самостійно знайти «вільну» земельну ділянку. Також у заяві необхідно зазначити для чого ви хочете отримати таку ділянку.

ОМС може запропонувати іншу «вільну» земельну ділянку або ж запропонувати звернутися до користувача земельної ділянки (орендаря) за згодою про передачу цієї ділянки вам.

Важливо. Місцезнаходження земельної ділянки не залежить від постійного місця проживання зацікавленої особи.

Після отримання дозволу Ви маєте звернутися до землевпорядної організації та замовити землевпорядну документацію. Перелік таких організацій можна знайти

на сайті Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру (<https://land.gov.ua/>)..

Або ж звернутися до органі місцевого самоврядування (ОМС).

Землевпорядна організація розробляє документацію та подає її до Держгеокадастру. За цією документацією проводиться державна реєстрація земельної ділянки з присвоєнням їй кадастрового номеру.

Після цього земельна документація подається до ОМС на затвердження. ОМС своїм рішенням одночасно затверджують документацію та передають земельну ділянку з визначеним кадастровим номером у власність чи користування. Якщо мова йде про оренду чи емфітевзис, наступним кроком є підписання відповідного договору.

Останній крок – державна реєстрація права в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Рішення ОМС про передачу у власність або рішення про надання у користування та договір про надання у користування (оренди, емфітевзис) подаються до державного реєстратора через центр надання адміністративних послуг, або ж можна звернутися до приватного нотаріуса, який, також, має право проводити державну реєстрацію прав у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, однак послуги нотаріусів значно дорожчі.

Як можна використовувати земельні ділянки сімейного фермерського господарства

Землями сільськогосподарського призначення визнаються землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у тому числі інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, або призначені для цих цілей.

Використання таких земель залежить від виду угідь.

До земель сільськогосподарського призначення належать:

а) сільськогосподарські угіддя (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги);

б) несільськогосподарські угіддя (господарські шляхи і прогони, полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження, крім тих, що віднесені до земель інших категорій, землі під господарськими будівлями і дворами, землі під інфраструктурою оптових ринків сільськогосподарської продукції, землі під об'єктами виробництва біометану, які є складовими комплексів з виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції, землі тимчасової консервації тощо).

Вид угідь для земель сільськогосподарського призначення, у першу чергу, визначає можливість її використання в межах цільового призначення.

Наприклад, земельні ділянки мають цільове призначення «для ведення товарного сільськогосподарського виробництва», але мають різні угіддя – 1 - «рілля», 2 - «багаторічні насадження», 3. - «сіножаті та пасовища» та 4 - «несільськогосподарські угіддя». Ці ділянки можна використовувати наступним чином:

1 – орні землі для вирощування рослинництва (зернові, бобові та інші культури), на цих землях не можна вирощувати багаторічні насадження та будувати будівлі і споруди;

2 – для закладання і вирощування садів, ягідників та інших багаторічних насаджень, забудова цих земель заборонена;

3 – тільки для випасання худоби та заготівлі сіна;

4 – для зведення будівель і споруд задіяних у сільському господарстві (корівники, пташники, овочесховища, тощо). Заборонено їх розорювати, використовувати під закладення саду тощо.

Щодо земель з цільовим призначенням «для ведення фермерського господарства», то крім використання відповідно до наявних сільськогосподарських угідь, ФГ та його члени мають право споруджувати житлові будинки, господарські будівлі та споруди з метою організації та забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації.

ЗАСНУВАННЯ СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА БЕЗ СТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ КРОК ЗА КРОКОМ

Крок 1. Вивчіть законодавство

СФГ, навіть без створення юридичної особи, - це бізнес. Хай і невеликий за розмірами, але це бізнес. Тому до його започаткування, а особливо юридичної реєстрації, слід підходити відповідально.

У першу чергу варто ґрунтовно *познайомитися із законодавством*. Зокрема, із нормами Закону України «Про фермерське господарство» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>). Це допоможе зрозуміти:

- що таке СФГ без створення юридичної особи і чим воно відрізняється від «традиційного» фермерського господарства;
- які кроки слід зробити для реєстрації СФГ без створення юридичної особи;
- які вигоди можна отримати від діяльності у статусі СФГ без створення юридичної особи;
- які обмеження встановлені законом для СФГ без створення юридичної особи;
- яку підтримку СФГ без створення юридичної особи може отримати від держави та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

Закон України «Про фермерське господарство» розміщений у додатках до цього Посібника, а також його можна знайти за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>.

Не забувайте також перечитати Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», витяг із якого розміщений у додатках до цього Посібника, а також його можна знайти за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>. Адже цим Законом передбачена низка пільг для ветеранів, якими можна скористатися при започаткування СФГ.

Мова може йти про підтримку ветеранів війни, осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасникам війни, сім'ям загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і Захисниць України, а саме:

- Органи виконавчої влади, виконавчі комітети місцевих рад зобов'язані подавати допомогу у будівництві індивідуальних жилих будинків. Земельні ділянки для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва відводяться зазначеним особам у першочерговому порядку;

- Першочергове одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і подвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва.

Порядок надання позики ветеранам війни та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 8 травня 2019 р. № 449 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2019-%D0%BF#Text>).

Варто ознайомитися з існуючими програмами підтримки СФГ, а також підтримки ветеранів і ветеранок, що існують як на національному, так і на місцевому рівнях.

Ви можете все це зробити самостійно або звернутися до фахівців місцевих органів влади, наприклад, структурних підрозділів обласних адміністрацій, що є відповідальними за розвиток сільського господарства; управлінь у справах ветеранів, регіональних відділень Українського державного фонду підтримки фермерських господарств, а також до органів управління територіальних громад.

У багатьох областях працюють сільськогосподарські дорадчі служби – звертайтеся до них. Якщо не знаєте як їх знайти, звертайтеся до Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України (www.dorada.org.ua).

За бажанням, Ви можете скористатися послугами юридичних компаній чи окремих правників.

Знання законодавства може полегшити започаткування СФГ, уникнути помилок на цьому шляху, а також посилити його економічну спроможність у майбутньому.

Крок 2. Прорахуйте економіку майбутнього господарства та оберіть види діяльності

Ефективність діяльності Вашого майбутнього СФГ залежить від багатьох чинників: спеціалізація, диверсифікація, маркетинг і менеджмент, оподаткування.

Дуже важливо вже на етапі підготовки до заснування господарства визначити напрям майбутньої діяльності, обсяги виробництва і форми реалізації товарної продукції, необхідні умови по забезпеченню ефективного використання землі, збереженню і поліпшенню її родючості тощо.

Слід пам'ятати, що СФГ – це не тільки сільськогосподарське товарне виробництво, але й *переробка сільськогосподарської сировини, доведення її до товарного вигляду, надання агросервісних послуг.*

Оскільки СФГ – це бізнес, тому перед його започаткуванням треба *зробити низку важливих дій.*

Визначити потребу ринку. Важливо зрозуміти, на яку продукцію є попит на ринку. Мало виростити продукцію, щоб отримати доходи, її треба реалізувати. Як це зробити? Способів безліч: від вивчення аналітичних матеріалів до спілкування з продавцями місцевого ринку чи фермерами-сусідами.

Визначивши потреби ринку, Ви зрозумієте, який *напряму діяльності* обрати, яку продукцію та в яких обсягах виробляти, які ресурси Вам необхідно залучити для ефективного господарювання.

Виконана попередня робота допоможе Вам:

- *Установити потребу господарства в ресурсах* (землі, техніці і устаткуванні, трудових ресурсах, будинках і виробничих спорудах, фінансових засобах, інших засобах).

- *Провести планові розрахунки з передбачуваних затрат виробництва і можливої рентабельності, одержуваних від кожного виду діяльності.*

- *Розрахувати обсяги необхідних інвестицій.* А також джерела їх надходжень. Не завжди власних ресурсів вистачає, тому подумайте, як і де залучатимете додаткові ресурси: це можуть бути банківські кредити, позички кредитних спілок, гранти від держави чи проєктів міжнародної технічної допомоги тощо.

Обов'язково подумайте про те, *хто буде покупцем* Вашої продукції: ви можете торгувати самостійно на місцевому ринку; продавати вироблене посередникам; відкрити власний магазин; збувати товар через Інтернет; стати постачальником торгівельної мережі чи реалізовувати продукцію через збутовий кооператив – варіантів безліч.

На старті Вашого фермерства Ви можете помилитися з вибором напряму діяльності, тому подумайте про *альтернативні варіанти* передбачуваної спеціалізації виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та зберігання.

Виходячи з наявної площі землекористування, варто підібрати такий напрям виробничої діяльності, щоб якомога *ефективніше використовувати* не тільки землю та інші матеріальні ресурси, капітал, а й знання та вміння усіх членів господарства.

Подумайте також, хто та які *ролі* виконуватиме у Вашому господарстві.

Зважаючи на те, що законодавством встановлені обмеження щодо залучення сторонніх осіб до діяльності СФГ, моделюючи його майбутнє, варто також оцінити *потреби у навчанні* членів господарства для здобуття нових знань та навичок, які забезпечать його успішність. Можливо, Вам і членам Вашого господарства варто

буде пройти додаткове навчання, наприклад, у Школі сімейного фермерства для ветеранів і ветеранок.

Пам'ятайте, що добре навчені члени господарства роблять його більш ефективним!

Крок 3. Підготуйте проєкт установчого документу

Нагадаємо:

- якщо СФГ без статусу юридичної особи організовується *декількома членами однієї сім'ї*, то установчим документом є *договір* про створення СФГ, що *підлягає нотаріальному посвідченню*;
- якщо СФГ без статусу юридичної особи організовується *однією* фізичною особою самостійно, то установчим документом є *декларація* про створення СФГ, що *не потребує нотаріального посвідчення*.

Типова форма договору (декларації) про створення сімейного фермерського господарства, що затверджена наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України, наведена у додатках до цього Посібника. З документом також можна ознайомитися за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-19#Text>. Змінювати цю форму не можна, треба лише конкретизувати її зміст у спеціально залишених для цього порожніх рядках.

*Нагадаємо, що приступати до складання проєкту договору (декларації) про створення сімейного фермерського господарства є резон лише тоді, якщо хоча б у одного із майбутніх членів господарства у власності або користуванні є *земельна ділянка сільськогосподарського призначення для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, з присвоєним кадастровим номером або якщо є розуміння того, що бодай одна із таких ділянок може бути отримана*) хоча б одним із членів майбутнього господарства.*

Для того, щоб підготувати проект договору (декларації) про створення сімейного фермерського господарства, слід продумати:

- Власну назву СФГ.
- Чим буде займатися СФГ – підберіть відповідні коди видів економічної діяльності (КВЕД) з Національного класифікатора України «Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010» (<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10>).

Якщо Ви плануєте обрати спрощену систему оподаткування та, зокрема, бути платником єдиного податку 4 групи, поставтеся відповідально до вибору видів економічної діяльності, щоб уникнути непорозумінь та різнотлумачень з органами Державної податкової служби.

- Хто буде головою СФГ, який надалі зареєструється як ФОП.
- Яке майно, зокрема земельні ділянки, та як використовуватимуться для ведення СФГ.
- Яким буде порядок прийняття рішень та як відбуватиметься координація спільної діяльності членів господарства.
- У якому порядку відбуватиметься покриття витрат та розподіл результатів (прибутку або збитків) діяльності господарства між його членами.
- Як відбуватиметься прийом нових членів до господарства.
- Якою буде процедура виходу із числа членів господарства.
- Як будуватимуться трудові відносини у господарстві.
- На який строк створюється господарство чи безстроково.

Ви можете додати до договору (декларації) інші положення, які не суперечать законодавству (наприклад, порядок ліквідації тощо).

Все це допоможе правильно заповнити Типову форму договору (декларації) про створення СФГ без статусу юридичної особи.

Крок 4. Укладіть договір (декларацію) про створення сімейного фермерського господарства без створення юридичної особи

Отже, Ви провели *попередні перемовини* із потенційними членами СФГ, показали Ваші попередні розрахунки, ознайомили із проектом установчого документу і вони – усі чи частина з них – *готові стати його засновниками та членами*.

Як правильно укласти договір про створення СФГ без створення юридичної особи?

Законом не визначена процедура укладання такого договору. Будуть проводитися сімейні установчі збори чи в якийсь інший спосіб відбудеться підписання договору - вирішувати членам майбутнього СФГ. Важливо, щоб таке рішення було спільним і добре продуманим, а *договір був підписаний усіма членами майбутнього господарства!*

Порада! *Все таки, зібрання членів майбутнього фермерського господарства варто проводити. І зовсім не обов'язково готувати офіційно протокол. Хоча записати думки членів майбутнього господарства варто.*

Чому? Спробуємо розібратися.

Навіть в одній сім'ї кожен з її членів матиме різний життєвий досвід, зважаючи на вік, освіту, професію. У процесі обговорення образу майбутнього СФГ думки кожного є важливими, оскільки разом ви створюєте новий бізнес, а у бізнесі злагоджена команда є запорукою успіху.

Пошук спільної думки є важливим навіть для визначення назви майбутнього господарства: як Ви човен назвете, так він і попливе.

При визначенні голови господарства важливо, щоб він мав довіру усіх членів майбутнього господарства. Якщо такої довіри нема бодай у когось із членів господарства, то варто у процесі обговорення з'ясувати, чому це має місце. Можливо, саме у процесі обговорення розвіються існуючі сумніви . Якщо ні, то можливо подумати про іншого керівника господарства.

Обов'язково ще раз проговоріть види діяльності майбутнього господарства. *Добре побудована дискусія, навіть в межах однієї сім'ї, може дати поштовх до нового виду діяльності господарства, який був непомітним до цього часу.* Закривайте дискусію тільки тоді, коли знайдено відповіді на усі запитання. Ви – сім'я, а у сім'ї не має бути недомовленостей, які в майбутньому можуть стати причиною конфліктів і розвалу сімейного бізнесу.

Дуже детально обговоріть *порядок прийняття рішень* у процесі сімейної бізнес-діяльності, а також те, які рішення приймає керівник господарства без погодження з його членами, а які рішення потребують спільного обговорення та узгодження.

Пам'ятайте, що *голова господарства*, будучи зареєстрованим фізичною особою – підприємцем, *несе відповідальність за діяльність господарства не тільки перед членами сім'ї, а й перед законом*: він відповідальний за облік, звітність, дотримання існуючих норм і правил, тому має право вимагати від членів господарства дотримуватися домовленостей, викладених у договорі про створення сімейного фермерського господарства без створення юридичної особи.

Кожен член сім'ї може мати *майно*, яке належить тільки йому. Водночас, таке майно може використовуватися у спільній справі. Як це буде робитися, який зиск від використання такого майна отримає його власник – про все це варто *домовитися до початку спільної діяльності* в рамках фермерського господарства.

Цивільно-правова відповідальність ФОП встановлена статтею 52 Цивільного кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>): ФОП відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке згідно із законом не може бути звернено стягнення.

Не всі члени господарства можуть однаково працювати у ньому: хтось вже поважного віку, хтось має проблеми із здоров'ям, хтось вчиться, хтось ще й має іншу зайнятість – обговоріть це на зборах перед тим, як підписувати договір про створення господарства. Це важливо, тому що у СФГ без створення юридичної особи є обмеження щодо найму працівників.

У бізнесі можуть бути як прибутки, так і збитки, обговоріть як будете покривати збитки та ділити прибутки.

З часом Ваше господарство, як і Ваша сім'я, може поповнитися новими членами, а чи навпаки – хтось покине господарство з різних причин, домовтеся, як це відбуватиметься.

Пам'ятайте, що ваші домовленості треба викласти у договорі про створення господарства і, а це найголовніше – дотримуватися їх у майбутньому! Щоб не перетворилася Ваша сім'я на таку собі «кайдашеву сім'ю» з вічними сварками.

Зрозуміло, що Договір про створення СФГ без створення юридичної особи укладається в письмовій формі.

Порада! Зробіть кілька екземплярів Договору. Скільки? Так, щоб кожен член майбутнього господарства мав власний примірник договору, а також ще бодай один екземпляр, що буде використовуватися для вчинення реєстраційних дій.

Ще один важливий момент – обрання голови СФГ, який має право виступати від господарства. Ним може бути тільки член Вашої сім'ї, який пізніше реєструється як фізична особа - підприємець. Перш, ніж вписувати його прізвище у договір, сім'ї варто зрозуміти, хто може найкраще виконувати такі функції.

Декларація про створення СФГ (у разі одноосібного ведення такого господарства) складається фізичною особою *самостійно* в письмовій формі.

Форма договору (декларації) про створення СФГ без створення юридичної особи розміщена у додатках до цього Посібника, а також документ можна знайти за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-19#Text>.

Крок 5. Зробіть нотаріальне посвідчення договору

Договір про створення СФГ без створення юридичної особи підлягає нотаріальному посвідченню за місцем розташування майна та земельних ділянок

фермерського господарства. Отже, слід звернутися до нотаріуса для посвідчення договору про створення СФГ.

Пам'ятайте, якщо СФГ створюється однією особою, його установчим документом є *декларація* про створення СФГ, що *не потребує нотаріального посвідчення*.

При пошуку нотаріуса Ви можете скористатися Єдиним реєстром нотаріусів (<https://ern.minjust.gov.ua/pages/default.aspx?>).

Увага! Нотаріат України продовжує працювати в умовах воєнного стану, враховуючи всі обмеження, встановлені державою. Щоб знайти нотаріусів, які працюють в умовах воєнного стану, скористайтеся Реєстром нотаріусів, які працюють під час війни (<https://notar.npu.ua>): слід натиснути «Пошук нотаріуса», обрати зі списку область та населений пункт.

Порада. Буває таке, що державні нотаріуси не хочуть братися за нотаріальне посвідчення договорів про створення СФГ без створення юридичної особи, а приватні правлять високу ціну. Що робити? Шукати іншого нотаріуса. Проте нотаріальне посвідчення договору має відбуватись за місцем розташування майна та земельних ділянок фермерського господарства. Тому вибір доволі обмежений.

Крок 6. Пройдіть державну реєстрацію

Після укладання (складання) договору (декларації) про створення СФГ його голова має зареєструватися як фізична особа - підприємець або зареєструвати зміни до відомостей про фізичну особу - підприємця в порядку, встановленому законом (Лист Міністерства юстиції України від 25.11.2019 № 10575/8.4.3/32-19 «Щодо порядку державної реєстрації сімейних фермерських господарств» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1057323-19>).

Відповідальність за реєстрацію покладена на голову СФГ.

Відносини, що виникають у сфері державної реєстрації, регулюються Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб -

підприємців та громадських формувань (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>).

Для державної реєстрації СФГ без статусу юридичної особи (фактично йдеться про реєстрацію фізичної особи – підприємця (ФОП), що представляє інтереси такого господарства) необхідно державному реєстратору подати наступні документи:

- Заява про державну реєстрацію фізичної особи підприємцем (наказ Міністерства юстиції України від 18.11.2016 № 3268/5 «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1500-16>), в якій може зазначатися прохання про реєстрацію такої особи платником податку на додану вартість та/або обрання спрощеної системи оподаткування;

- Нотаріально засвідчена письмова згода батьків (усиновлювачів) або піклувальника чи органу опіки та піклування - для фізичної особи, яка досягла шістнадцяти років і має бажання займатися підприємницькою діяльністю, але не має повної цивільної дієздатності;

- Договір (декларація) про створення сімейного фермерського господарства - у разі державної реєстрації фізичної особи, яка самостійно або з членами сім'ї створює СФГ відповідно до Закону України "Про фермерське господарство".

Окрім того, реєстратори можуть попросити надати документ про надання земельної ділянки у власність або в оренду - для створення фермерського господарства. Це може бути: копія Державного акта на право приватної власності засновника на землю; копія Державного акта на право постійного користування землею засновником; Відомості з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно про реєстрацію іншого права (наприклад, договору оренди земельної ділянки); Інформаційна довідка з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (наприклад, про право власності на земельну ділянку) тощо.

- Документ, що посвідчує ступінь спорідненості або факт належності до однієї сім'ї.

Найбільш простий спосіб реєстрації ФОП — в електронному вигляді на порталі державних послуг «Дія» (<https://diia.gov.ua/services/revestraciya-fop>). Тут Ви можете зареєструватися фізичною особою - підприємцем, обрати загальну чи спрощену систему оподаткування. Інструкцію з детальним описом як отримати таку послугу можна знайти теж на порталі «Дія». Реєстрація відбувається в автоматичному режимі без участі державного реєстратора.

Зареєструвати господарство можна у державного реєстратора, що як правило знаходяться у центрах надання адміністративних послуг, що є практично у кожній громаді. Знайти адреси найближчого місцевого ЦНАП можна також на порталі «Дія» (<https://guide.diia.gov.ua/asc/>).

Порада. На початках траплялося таке, що державні реєстратори не завжди знали як зареєструвати СФГ без створення юридичної особи. Якщо з Вами таке трапиться, попросіть дежреєстраторів ознайомитися з такими документами: Лист Мінюсту від 25.11.2019 № 10575/8.4.3/32-19 «Щодо порядку державної реєстрації сімейних фермерських господарств» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1057323-19#Text>): Лист Мінюсту 17.08.2020 № 212/8.4.4/32-20 «Про необхідність додатково проставляти відмітку у полі «Сімейне фермерське господарство» (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v212_323-20#Text).

Реєстрація в умовах війни. Постановою Кабміну від 06 березня 2022 р. № 209 "Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану" (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-%D0%BF#Text>), встановлено, що в умовах воєнного стану державна реєстрація юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень проводиться з урахуванням низки особливостей. Рекомендуємо ознайомитися з цим документом перед відвідуванням до реєстратора.

Крок 7. Зареєструйтеся платником податку в органах Державної податкової служби України

ФОП може самостійно обрати спрощену систему оподаткування.

Щоб користуватися пільгами, передбаченими для СФГ без створення юридичної особи, обирайте 4 групу платників податків.

Увага! Обирати систему оподаткування Ви маєте можливість при подачі заяви про державну реєстрацію фізичної особи підприємцем державному реєстраторі.

Крок 8. Відкрийте банківський рахунок

З переліком документів, необхідних для відкриття банківського рахунку, можна ознайомитися у банку, який виберете для обслуговування.

Ви зареєстрували фермерське господарство без створення без статусу юридичної особи і готові розпочати підприємницьку діяльність.

ДІЯЛЬНІСТЬ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Правові аспекти

Закон України «Про фермерське господарство» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#n221>) визначає правові, економічні та соціальні засади діяльності фермерських господарств. Усі норми цього Закону стосуються й СФГ без створення юридичної особи.

СФГ без створення юридичної особи як суб'єкт цивільних, господарських, трудових, земельних та інших відносин попадає під дію відповідного законодавства. *Більше про це читайте у розділі «Огляд законодавства про сімейні фермерські господарства» цього посібника.*

Соціально-економічні аспекти

Відкриття СФГ – це тільки початок шляху у фермерстві. до успіху. Потрібно зуміти ще і керувати господарство, щоб не збанкрутувати. Тобто, СФГ має діяти за законами бізнесу, щоб перемогти у конкурентній боротьбі.

Усі витрати господарство покриває за рахунок власних доходів та інших джерел, не заборонених законодавством.

СФГ без створення юридичної особи самостійно визначає напрями своєї діяльності, спеціалізацію, організує виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію, на власний розсуд та ризик підбирає партнерів з економічних зв'язків у всіх сферах діяльності, у тому числі іноземних.

СФГ без створення юридичної особи має право вступати в договірні відносини з будь-якими юридичними або фізичними особами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Фермерство - дуже багатогранна діяльність. СФГ без створення юридичної особи – це, як правило, мікробізнес. Знання в агрономії чи тваринництві - далеко не все, що потрібно, аби досягти успіху. Реалії вимагають від керівника такого господарства та його членів навичок перемовників, менеджерів, кадровиків, юристів, економістів, фінансистів... Господарство зобов'язане дотримуватися

санітарних, екологічних та інших вимог щодо ведення бізнесу, якості та безпечності продукції.

Але маленький колектив СФГ не може охопити всі галузі знань, що необхідні для успіху у бізнесі. Для цього потрібно постійно вчитися. А ще користуватися послугами консультантів, дорадників, вчитися у інших фермерів.

В аграрному світі є тісний зв'язок економічної і соціальної складових. У Польщі, наприклад, один фермер створює 4 робочі місця навколо себе, в Німеччині - 6, Норвегії - 9: це переробка сільськогосподарської продукції, перукарні, шиномонтаж та інші. Тому завдання органів влади, а особливо територіальних громад, підтримувати СФГ у їх становленні та розвитку, зважаючи на значимий соціальний ефект

Про сезонних працівників сімейного фермерського господарства

Відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>) залучення СФГ інших громадян може здійснюватися *виключно для виконання сезонних та окремих робіт, які безпосередньо пов'язані з діяльністю господарства і потребують спеціальних знань чи навичок.*

Однак, у законодавстві відсутні норми, які б регулювали питання залучення СФГ інших громадян для виконання таких окремих робіт. Тому тут можливі різні тлумачення.

Статтею 7 Кодексу Законів про працю України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>) передбачено, що особливості регулювання праці тимчасових і сезонних працівників встановлюються законодавством. Чи не єдиним таким актом законодавства є Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про умови праці робітників і службовців, зайнятих на сезонних роботах» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0310400-7>), відповідно до якого, сезонними вважаються роботи, які внаслідок природних і кліматичних умов

можуть виконуватися лише протягом певного періоду (сезону), але *не більше 6 місяців*.

Сезонний трудовий договір є різновидом строкового трудового договору. Він укладається на строк, що не перевищує тривалості сезону, яка, у свою чергу, не може перевищувати шести місяців.

Сезонними вважаються роботи, які характеризуються наступними ознаками:

1) містяться в Списку сезонних робіт і сезонних галузей затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 28.03.1997 року № 278 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF>);

2) їх тривалість не перевищує шести місяців.

При укладенні сезонного трудового договору роботодавець зобов'язаний попередити працівника про сезонний характер роботи, що відображається в наказі (розпорядженні) про прийом на роботу, у якому зазначається, що даний працівник приймається саме на сезонну роботу.

При укладенні сезонного договору не встановлюється випробувальний термін.

На сезонних працівників розповсюджуються умови і положення, передбачені *Правилами внутрішнього трудового розпорядку та колективного договору*, що діють на підприємстві (тривалість робочого часу і відпочинку, оплата праці, матеріальне стимулювання, умови і охорона праці тощо).

Право на відпустку та грошову компенсацію взамін невикористаних днів відпустки сезонним працівникам *не передбачено*.

Працівники, зайняті на сезонних роботах, після закінчення таких робіт звільняються з підстави закінчення строку договору.

Якщо ж працівник після закінчення сезонної роботи продовжуватиме працювати або тривалість такої роботи перевищить шість місяців, трудовий договір із цим працівником буде вважатися таким, що укладений на не визначений строк. *Це може мати негативні наслідки для СФГ без створення юридичної особи, наприклад, відмова у наданні певного виду державної підтримки.*

Увага! Якщо СФГ без створення юридичної особи бажає бути платником єдиного податку 4-ої групи, то воно відповідно до норм Податкового кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>), не може взагалі використовувати працю найманих осіб.

Про фахівців для виконання окремих робіт у сімейному фермерському господарстві

Хоча Законом України «Про фермерське господарство» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>) передбачена можливість залучення СФГ інших громадян для виконання окремих робіт, які безпосередньо пов'язані з діяльністю господарства і потребують спеціальних знань чи навичок, однак правового акту, який би тлумачив, що відноситься до таких робіт нема.

Які це можуть бути роботи? Дуже різні. Наприклад, господарство займається тваринництвом і для забезпечення його діяльності потрібні послуги ветеринара. Окремі роботи, потребують спеціальних знань чи навичок, можуть виконувати бухгалтери, агрономи, маркетологи, ІТ-фахівці тощо.

Податковий кодекс України *не містить обмежень* щодо укладання СФГ без створення юридичної особи із іншими особами цивільно-правових договорів (підряду, надання послуг тощо). Тож за потреби таке господарство може залучити таких осіб до певних робіт/послуг *за цивільно-правовими договорами*.

Увага! Укладаючи цивільно-правові договори, слід ретельно їх виписувати, *не допускаючи формулювань, які б свідчили про фактичні трудові відносини*: виконання певної роботи за конкретними кваліфікацією, професією, посадою; з підпорядкуванням правилам внутрішнього трудового розпорядку; надання гарантій, передбачених для суб'єктів трудових відносин тощо. *Інакше контролюючі органи можуть визнати такі відносини трудовими та, як наслідок, анулювати для такого господарства статус платника єдиного податку 4-ої групи.*

ПРИПИНЕННЯ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Правові аспекти

Ключові норми, пов'язані із припиненням діяльності фермерських господарств викладені у Законі України «Про фермерське господарство» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>).

Закон України «Про фермерське господарство» спеціальної процедури ліквідації таких господарств не містить, тому слід керуватися процедурою, передбаченою статтями 104, 105, 110-112 Цивільного кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>).

Підстави для припинення діяльності фермерського господарства

Діяльність фермерського господарства, в тому числі СФГ без створення юридичної особи, припиняється у разі:

- 1) реорганізації фермерського господарства;
- 2) ліквідації фермерського господарства;
- 3) визнання фермерського господарства неплатоспроможним (банкрутом);
- 4) якщо не залишається жодного члена фермерського господарства або спадкоємця, який бажає продовжити діяльність господарства.

Порядок припинення діяльності фермерського господарства

Рішення про припинення діяльності фермерського господарства приймається:

а) власником у разі реорганізації або ліквідації фермерського господарства - відповідно до закону та Статуту фермерського господарства (*для СФГ без створення юридичної особи – відповідно до Договору/декларації про створення СФГ без створення юридичної особи*)

б) у разі якщо не залишається жодного члена фермерського господарства або спадкоємця, який бажає продовжити діяльність господарства у порядку, встановленому законом;

в) у разі банкрутства фермерського господарства - відповідно до закону.

Порада. Готуючи договір/декларацію про створення СФГ без створення юридичної особи, добре передбачте у цьому документі порядок прийняття рішення про реорганізацію або ліквідації господарства.

Вирішення спорів

Спори про припинення діяльності фермерського господарства вирішуються судом.

Порада. Готуючи договір/декларацію про створення СФГ без створення юридичної особи, подбайте про можливість вирішення спорів, пов'язаних з припиненням його діяльності, без звертання до суду.

Поділ майна

Член фермерського господарства має право на отримання частки майна фермерського господарства при його ліквідації або у разі припинення членства у фермерському господарстві. Розмір частки та порядок її отримання визначаються Статутом фермерського господарства, а для СФГ без створення юридичної особи - Договором/декларацією про створення СФГ без створення юридичної особи.

Кошти, одержані від продажу майна фермерського господарства, спрямовуються на задоволення вимог кредиторів у порядку, встановленому Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text>).

Майно, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, розподіляється між членами фермерського господарства відповідно до його Статуту (для СФГ без створення юридичної особи – відповідно до Договору/декларації про створення СФГ без створення юридичної особи).

Спори щодо розподілу майна фермерського господарства, яке припинило свою діяльність, вирішуються судом.

Порада. Готуючи договір/декларацію про створення СФГ без створення юридичної особи, опишіть як найповніше правила/процедури отримання його членами частки майна фермерського господарства при його ліквідації або у разі припинення членства. Це допоможе мінімізувати потребу у судових процесах і зберегти добрі відносини у сім'ї.

Застереження: пільги та припинення фермерського господарства

У разі припинення діяльності фермерського господарства до закінчення терміну надання господарству податкових пільг господарство сплачує до бюджету за весь період його діяльності суму податку, обчислену в розмірі, встановленому для фермерського господарства, крім випадків, передбачених частиною четвертою статті 34 Закону України «Про фермерське господарство» (виплати пенсій членам фермерського господарства та особам, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом)), та викупу земельної ділянки для суспільних потреб чи примусового відчуження її з мотивів суспільної необхідності.

Порада. *Перед тим, як прийняти рішення про припинення фермерського господарства, перевірте, чи не робите ви це до закінчення терміну надання господарству податкових пільг. Якщо такі пільги були суттєвими, то подумайте, чи варто це робити зараз.*

ПРО ПРОЄКТ «ШКОЛА СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСТВА ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ І ВЕТЕРАНОК»

З проектом Школи сімейного фермерства для ветеранів і ветеранок війни наша Асоціація звернулася до Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (International Research & Exchanges Board, IREX) — міжнародної некомерційної організації, яка спеціалізується на міжнародному сприянні освіти та розвитку. І отримали підтримку цього проєкту в рамках Програми реінтеграції ветеранів IREX.

Спершу НАСДСУ має намір виявити тих осіб, які хотіли б зайнятися фермерською справою. Для цього започаткували опитування для виявлення ветеранів і ветеранок зацікавлених у створенні та розбудові СФГ. Анкета для заповнення розміщена за цим посиланням: <https://forms.gle/7PXJQFy2xHjCKmaSA>. Щоб охопити якомога більшу кількість осіб, звертаємося до ветеранських організацій, органів державної влади та місцевого самоврядування, територіальних громад: станьте партнерами нашої школи, повідомите про неї ветеранам і ветеранкам, членам їхніх сімей про Школу. Ми дуже розраховуємо на Вашу підтримку!

Для ветеранів і ветеранок, які захочуть започаткувати СФГ передбачено проведення навчання, надання практичної допомоги у створенні СФГ; дорадчого супроводу таких господарств.

Чимало ветеранів і ветеранок України вже є успішними сільськогосподарськими підприємцями. Працюють й сільськогосподарські кооперативи, створені ветеранськими господарствами. Виявлення кращих агропрактик серед ветеранів-фермерів також є одним із завдань нашої Школи. Анкета для виявлення та опису кращих ветеранських агропрактик розміщена за посиланням: <https://forms.gle/5GzvNJrqUKVnNK2G8>). Важливо, щоб ветерани та ветеранки, які успішно займаються фермерством, формували власну спільність - ділилися своїм досвідом, знаннями, порадами з іншими ветеранам: «живі» приклади запалюють, додають впевненості тим, хто ще вагається відкривати власну справу.

Ми прагнемо залучити до роботи нашої Школи усіх, хто готовий ділитися знаннями та досвідом з ветеранами і ветеранками. Анкета для створення Каталогу організацій-надавачів послуг ветеранам/ветеранкам у справі сімейного фермерства розміщена за посиланням: <https://forms.gle/ioqSAgsC9xuC56wu5>.

Ми прагнемо, щоб наша Школа сімейного фермерства для ветеранів і ветеранок війни (<http://dorada.org.ua/uk/shkola-simejnogo-fermerstva-dlya-veteraniv-ta-veteranok>) стала внеском у справу реалізації української економічної ветеранської політики, щоб фермерський бізнес наших Захисників був успішним, як і їхнє повернення у цивільне життя.

Ми розуміємо, що це тільки початок важкого і довгого шляху. Тому закликаємо усіх – і людей, і організації – до партнерства у цій важливій справі! Шлях від воїна до фермера розпочинається з навчання.

Разом переможемо!

ПРО НАЦІОНАЛЬНУ АСОЦІАЦІЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ДОРАДЧИХ СЛУЖБ УКРАЇНИ

Всеукраїнська громадська організація «Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України» (ВГО «НАСДСУ») зареєстрована 10 жовтня 2003 року.

ВГО «НАСДСУ» є неприбутковим об'єднанням с/г дорадників та сільськогосподарських дорадчих служб, діяльність яких регулюється законом «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність», а також осіб, що підтримують розвиток такої діяльності, сільського господарства та сільської місцевості шляхом поширення знань та інформації.

Метою Асоціації є сприяння покращенню добробуту сільського населення та розвитку сільської місцевості через підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок сільського населення та с/г товаровиробників, задоволення та захист соціальних, економічних, фахових та інших спільних інтересів членів Асоціації.

ВГО НАСДСУ є мережевою організацією: її члени працюють у всіх областях України.

Станом на 03 листопада 2021 року зареєстровано в реєстрі Міністерства аграрної політики та продовольства України 41 сільськогосподарська дорадча служба.

Станом на 25 грудня 2021 року зареєстровано 690 сільськогосподарських дорадників та експертів-дорадників, які працюють здебільшого у складі дорадчих служб.

ВГО НАСДСУ та її члени мають великий досвід реалізації інформаційних, промоційних, дослідницьких, лобістських, навчальних кампаній, проектів.

ВГО НАСДСУ та її членами видано сотні посібників, буклетів, брошур, довідників, аналітичних матеріалів тощо з різних аспектів розвитку сільського господарства та сільських територій.

Члени НАСДСУ - дорадчі служби **на замовлення органів влади** надають соціально спрямовані дорадчі послуги для ММСП.

НАСДСУ має тісні контакти із низкою **партнерів у країнах ЄС** та є членом європейського об'єднання сільськогосподарських та сільських дорадників EUFRA

НАСДСУ за підтримки донорів протягом останніх років низку проектів міжнародної технічної допомоги. Школа сімейного фермерства для ветеранів і ветеранок – один із найважливіших проектів НАСДСУ, зважаючи на наслідки війни росії проти України.

Члени НАСДСУ мають **наукові ступені**, практикують науково-дослідницьку діяльність, викладання в навчальних закладах, проведення навчальних заходів для бізнесу, місцевих громад, професійних організацій тощо.

Майже половину **дорадчих служб очолюють жінки**

Адреса офісу: вул. Героїв Оборони, 10, оф. 10, м. Київ, 03680, Україна.

E-mail: doradukraine@gmail.com Веб-сайт: www.dorada.org.ua

Сторінки у соціальних мережах:

<https://www.facebook.com/NAAASUkraine>,

<https://www.facebook.com/shkolaveteraniv>

<https://www.facebook.com/bestagroua/>,

<https://www.youtube.com/user/doradukraine>,

<https://www.youtube.com/channel/UCjCyXmsfMywEFAypYjLisMA/featured>,

https://t.me/bestagro_ua.

ДОДАТКИ

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО»

Цей Закон визначає правові, економічні та соціальні засади створення та діяльності фермерських господарств як прогресивної форми підприємницької діяльності громадян у галузі сільського господарства України.

Закон спрямований на створення умов для реалізації ініціативи громадян щодо виробництва товарної сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також для забезпечення раціонального використання і охорони земель фермерських господарств, правового та соціального захисту фермерів України.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Поняття фермерського господарства

1. Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону.

2. Фермерське господарство може бути створене одним громадянином України або кількома громадянами України, які є родичами або членами сім'ї, відповідно до закону.

3. Фермерське господарство має найменування та може мати печатки.

4. Фермерське господарство підлягає державній реєстрації як юридична особа або фізична особа - підприємець. Фермерське господарство діє на основі установчого документа (для юридичної особи - статуту, для господарства без статусу юридичної особи - договору (декларації) про створення фермерського господарства). В установчому документі зазначаються найменування господарства, його місцезнаходження, адреса, предмет і мета діяльності, порядок формування майна (складеного капіталу), органи управління, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до господарства та виходу з нього та інші положення, що не суперечать законодавству України.

5. *Фермерське господарство, зареєстроване як юридична особа, має статус сімейного фермерського господарства, за умови що в його підприємницькій діяльності використовується праця членів такого господарства, якими є виключно члени однієї сім'ї відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України.*

Фермерське господарство без статусу юридичної особи організовується на основі діяльності фізичної особи - підприємця і має статус сімейного фермерського господарства, за умови використання праці членів такого господарства, якими є виключно фізична особа - підприємець та члени її сім'ї відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України. Особливості створення та діяльності сімейного фермерського господарства без набуття статусу юридичної особи регулюються положеннями статті 8¹ цього Закону.

Головою сімейного фермерського господарства може бути лише член відповідної сім'ї.

Залучення сімейним фермерським господарством інших громадян відповідно до статті 27 цього Закону може здійснюватися виключно для виконання сезонних та окремих робіт, які безпосередньо пов'язані з діяльністю господарства і потребують спеціальних знань чи навичок.

Стаття 2. Законодавство про фермерське господарство

1. Відносини, пов'язані із створенням, діяльністю та припиненням діяльності фермерських господарств, регулюються Конституцією України, Земельним кодексом України, цим Законом та іншими нормативно-правовими актами України.

2. Цей Закон не поширюється на громадян, які ведуть особисте селянське господарство або які використовують земельні ділянки для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибні ділянки), садівництва, городництва, сінокосіння та випасання худоби.

Стаття 3. Члени фермерського господарства

1. Членами фермерського господарства можуть бути подружжя, їх батьки, діти, які досягли 14-річного віку, інші члени сім'ї, родичі, які об'єдналися для спільного ведення фермерського господарства, визнають і дотримуються положень установчого документа фермерського господарства. Членами

фермерського господарства не можуть бути особи, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом).

2. При створенні фермерського господарства одним із членів сім'ї інші члени сім'ї, а також родичі можуть стати членами цього фермерського господарства після внесення змін до його установчого документа.

3. Для цілей цього Закону до членів сім'ї та родичів голови фермерського господарства відносяться дружина (чоловік), батьки, діти, баба, дід, прабаба, прадід, внуки, правнуки, мачуха, вітчим, падчерка, пасинок, рідні та двоюрідні брати та сестри, дядько, тітка, племінники як голови фермерського господарства, так і його дружини (її чоловіка), а також особи, які перебувають у родинних стосунках першого ступеня споріднення з усіма вищезазначеними членами сім'ї та родичами (батьки такої особи та батьки чоловіка або дружини, її чоловік або дружина, діти як такої особи, так і її чоловіка або дружини, у тому числі усиновлені ними діти).

Стаття 4. Голова фермерського господарства

1. Головою фермерського господарства є його засновник або інша визначена в Статуті особа.

2. Голова фермерського господарства представляє фермерське господарство перед органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями та окремими громадянами чи їх об'єднаннями відповідно до закону.

3. Голова фермерського господарства укладає від імені господарства угоди та вчиняє інші юридично значимі дії відповідно до законодавства України.

4. Голова фермерського господарства може письмово доручати виконання своїх обов'язків одному з членів господарства або особі, яка працює за контрактом.

Розділ II. СТВОРЕННЯ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Стаття 5. Громадяни, які мають право на створення фермерського господарства

Право на створення фермерського господарства має кожний дієздатний громадянин України, який досяг 18-річного віку та виявив бажання створити фермерське господарство.

Громадяни, що створили фермерське господарство, мають право облаштувати житло в тій частині наданої для ведення фермерського господарства земельної ділянки, з якої забезпечується зручний доступ до всіх виробничих об'єктів господарства. Якщо житло членів фермерського господарства знаходиться за межами населених пунктів, то вони мають право на створення відокремленої фермерської садиби, якій надається поштова адреса.

Відокремленою фермерською садибою є земельна ділянка разом з розташованими на ній житловим будинком, господарсько-побутовими будівлями, наземними і підземними комунікаціями, багаторічними насадженнями, яка знаходиться за межами населеного пункту.

Для облаштування відокремленої садиби фермерському господарству надається за рахунок бюджету допомога на будівництво під'їзних шляхів до фермерського господарства, електро- і радіотелефонних мереж, газо- і водопостачальних систем.

Переселенцям, які створюють фермерське господарство в труднедостатніх населених пунктах, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, надається одноразова грошова допомога за рахунок державного бюджету у розмірі, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 7. Надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства із земель державної та комунальної власності

1. Надання земельних ділянок державної та комунальної власності у власність або користування для ведення фермерського господарства здійснюється в порядку, передбаченому Земельним кодексом України.

Стаття 8. Державна реєстрація фермерського господарства

1. Фермерське господарство підлягає державній реєстрації у порядку, встановленому законом для державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, за умови набуття громадянином України або кількома громадянами України, які виявили бажання створити фермерське господарство, права власності або користування земельною ділянкою.

Стаття 8¹. Особливості створення та діяльності сімейного фермерського господарства без набуття статусу юридичної особи

1. Сімейне фермерське господарство без статусу юридичної особи організовується фізичною особою самостійно або спільно з членами її сім'ї на підставі договору (декларації) про створення сімейного фермерського господарства.

2. Договір про створення сімейного фермерського господарства укладається фізичною особою спільно з членами її сім'ї в письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню за місцем розташування майна та земельних ділянок фермерського господарства.

Декларація про створення сімейного фермерського господарства (у разі одноосібного ведення такого господарства) складається фізичною особою самостійно в письмовій формі.

3. Головою сімейного фермерського господарства без статусу юридичної особи є член сім'ї, визначений договором (декларацією) про створення сімейного фермерського господарства, який реєструється як фізична особа - підприємець.

Після укладання (складання) договору (декларації) про створення сімейного фермерського господарства голова сімейного фермерського господарства має зареєструватися як фізична особа - підприємець або зареєструвати зміни до відомостей про фізичну особу - підприємця в порядку, встановленому законом.

4. Від імені сімейного фермерського господарства без статусу юридичної особи має право виступати голова цього господарства або уповноважений ним у встановленому цивільним законодавством порядку один із членів господарства.

5. Умови договору (декларації) про створення сімейного фермерського господарства визначають:

- а) найменування, місцезнаходження (адресу) господарства, мету та види його діяльності;
- б) порядок прийняття рішень та координації спільної діяльності членів господарства;
- в) правовий режим спільного майна членів господарства;
- г) порядок покриття витрат та розподілу результатів (прибутку або збитків) діяльності господарства між його членами;
- г) порядок вступу до господарства та виходу з нього;
- д) трудові відносини членів господарства;
- е) прізвище, ім'я та по батькові членів господарства, ступінь їх родинного зв'язку, паспортні дані та реєстраційні номери облікових карток платників податків (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті, реєстраційні номери облікових карток платників податків не зазначаються);
- є) інші положення, що не суперечать чинному законодавству.

6. Типова форма договору (декларації) про створення сімейного фермерського господарства затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики.

Розділ III. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Стаття 9. Надання допомоги фермерським господарствам

1. Новоствореним фермерським господарствам у період становлення (перші три роки після його створення), фермерським господарствам, зокрема з відокремленими фермерськими садибами, сімейним фермерським господарствам, фермерським господарствам, які провадять господарську діяльність та розташовані у гірських населених пунктах, на поліських територіях, визначених в установленому порядку Кабінетом Міністрів України, надається допомога за рахунок коштів державного бюджету, у тому числі через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, а також може надаватися за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Кабінет Міністрів України щороку в проекті Державного бюджету України передбачає кошти на підтримку фермерських господарств.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування щороку в проектах місцевих бюджетів можуть передбачати кошти на підтримку фермерських господарств.

2. Порядок використання коштів Державного бюджету України для надання підтримки фермерським господарствам затверджується Кабінетом Міністрів України.

3. Фермерським господарствам із статусом сімейних фермерських господарств надається додаткова державна підтримка у порядку, передбаченому **Законом України "Про державну підтримку сільського господарства України"**, в тому числі на сплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Фермерському господарству, голова якого має вік до 35 років (включно), надається грошова допомога за рахунок коштів державного бюджету в розмірі та порядку, що затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 10. Український державний фонд підтримки фермерських господарств

Український державний фонд підтримки фермерських господарств є державною бюджетною установою, яка виконує функції з реалізації державної політики щодо фінансової підтримки становлення і розвитку фермерських господарств, діє на основі Статуту, який затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики.

Стаття 11. Надання підтримки через Український державний фонд підтримки фермерських господарств

1. Допомога за рахунок коштів державного бюджету через Український державний фонд підтримки фермерських господарств надається фермерським господарствам на безповоротній основі та на конкурсних засадах на поворотній основі для здійснення виробничої діяльності та диверсифікації виробництва в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, а також спрямовується на забезпечення гарантій, поруки при кредитуванні банками фермерських господарств.

Розділ IV. ЗЕМЛІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Стаття 12. Склад земель фермерського господарства

1. Землі фермерського господарства можуть складатися із:

1) земельних ділянок, що належать громадянам України - членам фермерського господарства на праві власності, користування;

2) земельних ділянок, що належать фермерському господарству на праві власності, користування.

2. Права володіння та користування земельними ділянками, які знаходяться у власності членів фермерського господарства, здійснює фермерське господарство.

Стаття 13. Приватизація земельних ділянок членами фермерських господарств

1. Члени фермерського господарства мають право на одержання безоплатно у власність із земель державної і комунальної власності земельних ділянок у розмірі земельної частки (паю).

2. Членам фермерських господарств передаються безоплатно у приватну власність із раніше наданих їм у користування земельні ділянки у розмірі земельної частки (паю) члена сільськогосподарського підприємства, розташованого на території відповідної ради. Земельні ділянки, на яких розташовані житлові будинки, господарські будівлі та споруди фермерського господарства, передаються безоплатно у приватну власність у рахунок земельної частки (паю).

3. Дія частин першої та другої цієї статті не поширюється на громадян, які раніше набули права на земельну частку (пай).

4. Громадяни України, які до 1 січня 2002 року отримали в постійне користування або оренду земельні ділянки для ведення фермерського господарства, мають переважне право на придбання (викуп) земельних ділянок розміром до 100 гектарів сільськогосподарських угідь, у тому числі до 50 гектарів ріллі, у власність з розстрочкою платежу до 20 років.

Стаття 14. Права фермерського господарства та його членів

1. Фермерське господарство та його члени відповідно до закону мають право:

а) продавати або іншим способом відчужувати земельну ділянку, передавати її в оренду, заставу, спадщину;

б) самостійно господарювати на землі;

в) власності на посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур, на вироблену сільськогосподарську продукцію;

г) на відшкодування збитків;

г) споруджувати житлові будинки, господарські будівлі та споруди з метою організації та забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації;

д) реалізовувати вироблену сільськогосподарську продукцію на вітчизняних ринках і поставляти на експорт;

е) інші права.

2. Порушені права власників земельних ділянок підлягають поновленню в порядку, встановленому законом.

Стаття 15. Обов'язки фермерського господарства та його членів

1. Фермерські господарства, у власності яких є земельні ділянки, надані їм для ведення фермерського господарства відповідно до закону, зобов'язані:

а) забезпечувати використання земельних ділянок за їх цільовим призначенням;

б) дотримуватися вимог законодавства про охорону довкілля;

в) сплачувати податки та збори;

г) не порушувати прав власників суміжних земельних ділянок та землекористувачів;

ґ) не допускати зниження родючості ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі;

д) надавати відповідним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування дані про стан і використання земель та інших природних ресурсів;

е) дотримуватися санітарних, екологічних та інших вимог щодо якості продукції;

є) дотримуватися правил добросусідства та встановлених обмежень у використанні земель і земельних сервітутів;

ж) зберігати геодезичні знаки, протиерозійні споруди, мережі зрошувальних і осушувальних систем.

2. Законом можуть бути встановлені інші обов'язки власників земельних ділянок.

Стаття 16. Право фермерського господарства на будівництво житлових будинків, господарських будівель та споруд

1. Фермерське господарство має право споруджувати житлові будинки, господарські будівлі та споруди на належних йому, його членам на праві власності земельних ділянках відповідно до затвердженої документації із землеустрою та містобудівної документації у встановленому законом порядку.

2. На орендованій земельній ділянці фермерське господарство - орендар має право за письмовою згодою орендодавця зводити житлові будинки, господарські будівлі та споруди, а також закладати багаторічні насадження, здійснювати будівництво водогосподарських споруд та меліоративних систем відповідно до затвердженої документації із землеустрою, містобудівної документації та з дотриманням умов цільового використання земельної ділянки у встановленому законом порядку.

Стаття 17. Використання земель фермерських господарств іншими особами

1. На землях фермерських господарств особи мають право вільного проходу, проїзду всіма видами транспорту по дорогах, пересування на човнах, купання у водоймах на належних фермерським господарствам на праві власності або праві оренди земельних ділянках, розміщення наметів і проживання в них, розведення багаття та інші дії, що дозволяються за згодою їх власників, крім випадків встановлення за рішенням суду земельних сервітутів, за умови збереження природних компонентів в екологічно чистому вигляді.

2. Юридичні особи - власники об'єктів (газо-, нафтопроводів, ліній електропередач, зв'язку тощо), що проходять через земельні ділянки фермерських господарств, мають право доступу до таких об'єктів на підставі угоди, укладеної з відповідним фермерським господарством, відповідно до затвердженої документації із землеустрою або встановленого земельного сервітуту.

Стаття 18. Право фермерського господарства на користування природними ресурсами

Фермерське господарство має право використовувати для потреб господарства загальнопоширені корисні копалини (пісок, глина, гравій, торф тощо), лісові угіддя, водні об'єкти та прісні підземні води, що знаходяться на земельній ділянці, відповідно до законодавства України.

Розділ V. МАЙНО ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Стаття 19. Формування майна фермерського господарства

До складу майна фермерського господарства (складеного капіталу) можуть входити: будівлі, споруди, облаштування, матеріальні цінності, цінні папери, продукція, вироблена господарством в результаті господарської діяльності, одержані доходи, інше майно, набуте на підставах, що не заборонені

законом, право користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будівлями, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права (в тому числі на інтелектуальну власність), грошові кошти, які передаються членами фермерського господарства до його складеного капіталу.

Стаття 20. Право власності на майно, яке використовується для ведення фермерського господарства

Майно фермерського господарства належить йому на праві власності.

Майнові права, що входять до складеного капіталу фермерського господарства, передаються йому на визначений у Статуті термін.

У власності фермерського господарства може перебувати будь-яке майно, в тому числі земельні ділянки, житлові будинки, господарські будівлі і споруди, засоби виробництва тощо, яке необхідне для ведення товарного сільськогосподарського виробництва і набуття якого у власність не заборонено законом.

Фермерське господарство має право здійснювати відчуження та набуття майна на підставі цивільно-правових угод.

Порядок володіння, користування і розпорядження майном фермерського господарства здійснюється відповідно до його Статуту, якщо інше не передбачено угодою між членами фермерського господарства та законом.

Член фермерського господарства має право на отримання частки майна фермерського господарства при його ліквідації або у разі припинення членства у фермерському господарстві. Розмір частки та порядок її отримання визначаються Статутом фермерського господарства.

Майнові спори між фермерським господарством та його членами вирішуються судом.

Стаття 21. Відповідальність фермерського господарства

1. Фермерське господарство несе відповідальність за своїми зобов'язаннями у межах майна, яке є власністю фермерського господарства.

2. Звернення стягнення на земельні ділянки, надані у власність для ведення фермерського господарства, допускається у випадках, коли у фермерського господарства відсутнє інше майно, на яке може бути звернено стягнення.

3. За порушення кредитно-розрахункової і податкової дисципліни, санітарних і ветеринарних норм, правил, вимог щодо якості продукції та інших нормативно-правових актів, що регулюють здійснення господарської діяльності, голова фермерського господарства несе відповідальність, передбачену законом.

Розділ VI. ВІДЧУЖЕННЯ МАЙНА ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Стаття 22. Фермерське господарство як об'єкт майнових прав

1. Фермерське господарство як цілісний майновий комплекс включає майно, передане до складеного капіталу, не розподілений прибуток, майнові та інші зобов'язання.

2. За рішенням членів фермерського господарства відповідно до закону фермерське господарство як цілісний майновий комплекс може бути відчужене на підставі цивільно-правових угод громадянам України, які мають право на створення фермерського господарства, або юридичним особам України для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

3. Громадяни, які придбали майно фермерського господарства як цілісного майнового комплексу на підставі цивільно-правової угоди, подають у встановленому порядку Статут фермерського господарства на державну реєстрацію.

Стаття 23. Успадкування фермерського господарства

1. Успадкування фермерського господарства (цілісного майнового комплексу або його частини) здійснюється відповідно до закону.

2. Якщо фермерське господарство успадковується двома або більше спадкоємцями, то земельна ділянка поділу не підлягає, якщо в результаті її поділу утвориться хоча б одна земельна ділянка менше мінімального розміру, встановленого для даного регіону.

Науково обґрунтовані регіональні мінімальні розміри земельних ділянок визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики, та Українською академією аграрних наук і затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Розділ VII. ДІЯЛЬНІСТЬ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Стаття 24. Господарська діяльність фермерського господарства

1. Фермерське господарство діє на умовах самоокупності. Всі витрати господарство покриває за рахунок власних доходів та інших джерел, не заборонених законодавством.
2. Фермерське господарство самостійно визначає напрями своєї діяльності, спеціалізацію, організує виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію, на власний розсуд та ризик підбирає партнерів з економічних зв'язків у всіх сферах діяльності, у тому числі іноземних.
3. Фермерське господарство має право вступати в договірні відносини з будь-якими юридичними або фізичними особами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування.
4. Спори, що виникають під час виконання договорів, укладених фермерським господарством, вирішуються відповідно до закону.

Стаття 25. Забезпечення якості продукції, вирощеної фермерським господарством

1. Фермерське господарство зобов'язане дотримуватися встановлених відповідно до законодавства екологічних, ветеринарно-санітарних правил і норм щодо якості виробленої продукції та інших вимог.
2. Реалізація сільськогосподарської продукції, що виробляється фермерським господарством, на вітчизняному ринку та її поставки на експорт, а також розрахунки з українськими та іноземними партнерами здійснюються відповідно до законодавства України.

Стаття 26. Кооперація фермерських господарств

- Фермерські господарства разом з іншими сільськогосподарськими товаровиробниками мають право створювати сільськогосподарські кооперативи, кооперативні банки, спілки, інші об'єднання, а також бути засновниками (учасниками) господарських товариств.
- Сільськогосподарські кооперативи за участю фермерських господарств утворюються відповідно до Закону України "Про сільськогосподарську кооперацію".

Стаття 27. Трудові відносини у фермерському господарстві

1. Трудові відносини у фермерському господарстві базуються на основі праці його членів. У разі виробничої потреби фермерське господарство має право залучати до роботи в ньому інших громадян за трудовим договором (контрактом).
2. Трудові відносини членів фермерського господарства регулюються Статутом, а осіб, залучених до роботи за трудовим договором (контрактом), - законодавством України про працю.
Трудові спори у фермерському господарстві вирішуються у встановленому законом порядку.
3. З особами, залученими до роботи у фермерському господарстві, укладається трудовий договір (контракт) у письмовій формі, в якому визначаються строк договору, умови праці і відпочинку (тривалість робочого дня, вихідні дні, щорічна оплачувана відпустка, форми оплати праці та її розміри, харчування тощо).
4. Облік трудової діяльності у фермерському господарстві ведеться відповідно до законодавства України про працю.
Розмір оплати праці і тривалість щорічної відпустки осіб, які працюють у фермерському господарстві за трудовим договором (контрактом), не повинні бути меншими за встановлений державою розмір мінімальної заробітної плати і передбачену законом тривалість щорічної відпустки.
5. Голова фермерського господарства створює безпечні умови праці для членів господарства і громадян, які уклали трудовий договір (контракт), забезпечує дотримання вимог техніки безпеки, виробничої гігієни та санітарії, пожежної безпеки.

Стаття 28. Бухгалтерський облік і звітність фермерського господарства

Фермерське господарство веде бухгалтерський облік результатів своєї роботи і подає відповідним органам фінансову звітність, статистичну інформацію та інші дані, встановлені законодавством України.

Стаття 29. Розрахунки і кредит

1. Фермерське господарство має право відкривати на свій вибір у будь-якій установі банку поточні та вкладні (депозитні) рахунки, розпоряджатися власними коштами.
Фермерське господарство самостійно визначає розмір ліміту залишку готівки, що постійно знаходиться в його касі, на поточні витрати.

2. Списання коштів із поточних та вкладних (депозитних) рахунків фермерського господарства, крім платежів до бюджету, може провадитися лише за його згодою або за рішенням суду та в інших визначених законом випадках.

Платежі до бюджету вносяться в порядку і терміни, що встановлюються законодавством України.

3. Фермерське господарство має право одержувати у фінансово-кредитних установах довгострокові та короткострокові кредити на підставі укладеного договору.

Фермерське господарство одержує кредит під заставу майна, поручительство (гарантію) та інші види забезпечення зобов'язань.

Під заставу майна може прийматися фермерське господарство як цілісний майновий комплекс, окремі товарно-матеріальні цінності або інші речі, щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки.

Відсотки за використання кредитів, що надані для підтримки фермерським господарствам, можуть сплачуватися за рахунок коштів Українського державного фонду підтримки фермерських господарств, на поповнення яких у Державному бюджеті України передбачаються відповідні фінансові ресурси.

4. Фермерське господарство несе повну відповідальність за дотримання умов кредитних договорів і розрахункової дисципліни.

Стаття 30. Страхування майна фермерського господарства

Страхування майна фермерського господарства здійснюється відповідно до закону.

Фермерське господарство має право на отримання державної підтримки у порядку, встановленому Законом України "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою".

Стаття 31. Оподаткування фермерського господарства

Оподаткування фермерського господарства провадиться у порядку, встановленому законом.

Стаття 32. Держава і фермерське господарство

1. Держава гарантує дотримання і захист майнових та інших прав і законних інтересів фермерського господарства.

2. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування здійснюють контроль за діяльністю фермерського господарства у випадках, передбачених законом.

3. Незаконне втручання в господарську діяльність фермерського господарства органів державної влади або органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб забороняється. Збитки, заподіяні фермерському господарству неправомірним втручанням в його діяльність, підлягають відшкодуванню відповідно до закону.

Спори про відшкодування збитків вирішуються судом.

Розділ VIII. ПРЕДСТАВНИЦЬКИЙ ОРГАН ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Стаття 33. Представницький орган фермерських господарств

1. Представницьким органом фермерських господарств України є Асоціація фермерів та приватних землевласників України.

2. З метою забезпечення прав і законних інтересів громадян України, які ведуть фермерське господарство, а також створення сприятливих умов для розвитку фермерських господарств Асоціація фермерів та приватних землевласників України:

а) представляє інтереси громадян, які ведуть фермерське господарство, перед Президентом України, Верховною Радою України, центральними та місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

б) вносить пропозиції щодо вдосконалення законодавства, що регулює діяльність фермерських господарств, на розгляд центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики.

3. Президент Асоціації фермерів та приватних землевласників України може входити до складу колегії центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну аграрну політику, брати участь у її засіданнях з правом дорадчого голосу.

4. Члени Асоціації фермерів та приватних землевласників України відповідно до закону можуть бути засновниками кредитних спілок.

Розділ ІХ. ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ І ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЧЛЕНІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ТА ОСІБ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ ЗА ТРУДОВИМ ДОГОВОРОМ (КОНТРАКТОМ)

Стаття 34. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування і пенсійне забезпечення

1. Члени фермерського господарства та особи, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом), підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню відповідно до законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

2. Фермерське господарство реєструється в установленому законом порядку як платник єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

3. Час роботи у фермерському господарстві членів господарства та осіб, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом), зараховується до страхового стажу за даними, що містяться в реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, у тому числі за даними про трудову діяльність працівників, внесеними відповідно до Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування", а за періоди, за які не внесені дані до реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, - у порядку та на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше.

4. Членам фермерського господарства та особам, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом), призначені пенсії виплачуються у повному розмірі без урахування одержуваного заробітку (доходу).

5. Фермерське господарство відповідно до чинного законодавства несе матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну його членам і особам, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом), каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ними своїх трудових обов'язків.

Розділ Х. ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Стаття 35. Підстави для припинення діяльності фермерського господарства

Діяльність фермерського господарства припиняється у разі:

- 1) реорганізації фермерського господарства;
- 2) ліквідації фермерського господарства;
- 3) визнання фермерського господарства неплатоспроможним (банкрутом);
- 4) якщо не залишається жодного члена фермерського господарства або спадкоємця, який бажає продовжити діяльність господарства.

Стаття 36. Порядок припинення діяльності фермерського господарства

1. Рішення про припинення діяльності фермерського господарства приймається:

а) власником у разі реорганізації або ліквідації фермерського господарства - відповідно до закону та Статуту фермерського господарства;

б) у разі якщо не залишається жодного члена фермерського господарства або спадкоємця, який бажає продовжити діяльність господарства у порядку, встановленому законом;

в) у разі банкрутства фермерського господарства - відповідно до закону.

Спори про припинення діяльності фермерського господарства вирішуються судом.

2. Кошти, одержані від продажу майна фермерського господарства, спрямовуються на задоволення вимог кредиторів у порядку, встановленому Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Майно, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, розподіляється між членами фермерського господарства відповідно до його Статуту.

Спори щодо розподілу майна фермерського господарства, яке припинило свою діяльність, вирішуються судом.

3. У разі припинення діяльності фермерського господарства до закінчення терміну надання господарству податкових пільг господарство сплачує до бюджету за весь період його діяльності суму податку, обчислену в розмірі, встановленому для фермерського господарства, крім випадків, передбачених частиною четвертою статті 34 цього Закону, та викупу земельної ділянки для суспільних потреб чи примусового відчуження її з мотивів суспільної необхідності.

Розділ XI. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНУ

Стаття 37. Відповідальність за порушення положень цього Закону

За порушення положень цього Закону посадові особи та громадяни несуть відповідальність у порядку, встановленому законом.

Розділ XII. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 38. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.
2. Визнати такими, що втратили чинність:
  - 1) Закон України "Про селянське (фермерське) господарство" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 14, ст. 186, № 48, ст. 653; 1993 р., № 32, ст. 341; 2000 р., № 1, ст. 1, № 51-52, ст. 448; 2002 р., № 16, ст. 114, № 29, ст. 194; 2003 р., № 10-11, ст. 87, № 30, ст. 247);
  - 2) Постанова Верховної Ради України "Про селянське (фермерське) господарство" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 14, ст. 187).
4. До приведення законів України, інших нормативно-правових актів з питань діяльності фермерських господарств у відповідність із цим Законом вони застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.
5. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом:
  - затвердити мінімальні регіональні розміри земельних ділянок фермерських господарств, що не підлягають поділу при спадкуванні;
  - щорічно при підготовці проекту закону про Державний бюджет України передбачати окремим рядком кошти на підтримку фермерських господарств;
  - встановити порядок використання коштів Державного бюджету України для надання допомоги новоствореним фермерським господарствам;
  - привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;
  - забезпечити в межах своїх повноважень прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону;
  - забезпечити приведення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

ТИПОВА ФОРМА ДОГОВОРУ (ДЕКЛАРАЦІЇ) ПРО СТВОРЕННЯ СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

I. Предмет Договору* (декларації)

1. Сімейне фермерське господарство _____
(найменування)

(далі - Господарство) організовується _____
(прізвище, ім'я, по батькові,

_____ рік народження)

самостійно або спільно з членами сім'ї відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України:

_____ (прізвище, ім'я, по батькові,

_____ рік народження, ступінь родинного зв'язку)

з метою отримання прибутку від виробництва товарної сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації на земельній ділянці (земельних ділянках), наданій (наданих) у власність або користування відповідно до закону.

Видами діяльності Господарства є: _____

2. Господарство організовується на земельній ділянці (земельних ділянках)

_____ (площа гектарів)

з кадастровим номером (кадастровими номерами) _____

_____ яка розташована (які розташовані) _____

_____ (місце розташування)

3. Голова Господарства, _____

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

після укладання (складання) цього Договору (декларації) зобов'язується зареєструватися як фізична особа - підприємець або здійснити дії, необхідні для державної реєстрації змін до відомостей про фізичну особу - підприємця, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, у встановленому законодавством порядку.

4. Місцезнаходження (адреса) Господарства: _____

_____ (вулиця, будинок, квартира,

_____ назва населеного пункту, район, поштовий індекс)

II. Порядок прийняття рішень та координація спільної діяльності членів Господарства*

1. Від імені Господарства має право виступати голова Господарства або уповноважений ним у встановленому цивільним законодавством порядку один із членів Господарства.

2. Члени Господарства домовилися про

_____ (порядок прийняття рішень

_____ та координація діяльності членів Господарства)

III. Правовий режим спільного майна членів Господарства*

1. Майнові відносини Господарства регулюються цивільним законодавством України.

2. Джерелами формування майна (складеного капіталу) Господарства є:

1) грошові кошти, які передаються членами Господарства до його складеного капіталу;

2) одержані доходи;

3) будівлі, споруди, облаштування;

4) матеріальні цінності;

5) цінні папери;

- 6) продукція, вироблена Господарством у результаті господарської діяльності;
  - 7) інше майно, набуте на підставах, не заборонених законом;
  - 8) право користування землею та іншими природними ресурсами;
  - 9) право користування будівлями, спорудами, обладнанням;
  - 10) інші майнові права (в тому числі на інтелектуальну власність).
3. Перелік та вартість майна, що передається членами Господарства за їх згодою до складеного капіталу Господарства, на дату укладення Договору (декларації): _____
-

4. Майнові права, що входять до складеного капіталу Господарства, передаються йому на строк _____

---

5. Володіння, користування і розпорядження майном Господарства здійснюються за згодою між усіма членами Господарства відповідно до цього Договору (декларації), якщо інше не передбачено законом.

6. Майнові спори між членами Господарства вирішуються у судовому порядку.

7. Член Господарства має право на отримання частки майна Господарства при його ліквідації. Розмір частки та порядок її отримання: _____

---

8. Член Господарства має право на отримання частки майна Господарства у разі припинення членства у Господарстві. Розмір частки та порядок її отримання: _____

IV. Порядок покриття витрат та розподіл результатів (прибутку або збитків) діяльності Господарства між його членами

1. Всі витрати Господарство покриває за рахунок власних доходів та інших джерел, не заборонених законодавством.
  2. Оподаткування прибутку Господарства проводиться у порядку, встановленому законодавством.
  3. Розподіл результатів прибутку або збитку між членами Господарства після закінчення поточного фінансового року здійснюється в такому порядку*: _____
-

V. Порядок вступу до Господарства та виходу з нього*

1. Під час вступу до Господарства нового члена або виходу з нього вносяться зміни до цього Договору (декларації).
  2. Вихід зі складу членів Господарства можливий незалежно від згоди інших його членів.
  3. Член Господарства направляє заяву про вихід із Господарства і про повернення наданого ним майна відповідно до цього Договору (декларації) на адресу голови Господарства за _____ до запланованої дати виходу з Господарств (зазначити період)
4. Зміна складу членів Господарства може здійснюватися з таких підстав: _____
-

VI. Трудові відносини у Господарстві

1. Трудові відносини у Господарстві базуються на основі праці його членів. Для виконання сезонних та окремих робіт, які безпосередньо пов'язані з його діяльністю і потребують спеціальних знань чи навичок, Господарство має право залучати до роботи в ньому інших громадян (які не є членами Господарства) за трудовим договором (контрактом).
2. Трудові відносини членів Господарства відповідно до законодавства регулюються цим Договором (декларацією), осіб, залучених до роботи за трудовим договором (контрактом), - законодавством України про працю.
3. Голова Господарства забезпечує належне оформлення трудових відносин та створення безпечних умов праці для членів Господарства і громадян, які уклали трудовий договір (контракт), дотримання вимог техніки безпеки, виробничої гігієни та санітарії, пожежної безпеки.

VII. Інші положення

1. Договір (декларацію) укладено на _____ років (або безстроково). Дія Договору (декларації) припиняється у разі* _____

2. Цей Договір (декларація) набирає чинності з дати його нотаріального посвідчення. Цей Договір (декларація) укладається не менше ніж у двох примірниках, один з яких залишається у матеріалах нотаріальної справи. За бажанням членів Господарства кожному з них видається по одному примірнику*.

3. Цей Договір (декларацію) складено у _____ примірниках, що мають однакову юридичну силу*.

4. Зміни до цього Договору (декларації) вносяться шляхом викладення його у новій редакції.

5. Голова Господарства здійснює дії, необхідні для державної реєстрації змін до відомостей про фізичну особу - підприємця, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, у встановленому законодавством порядку.

6. Інші положення, що не суперечать законодавству _____

Голова Господарства:

_____
(підпис)

_____
(прізвище, ім'я, по батькові)
паспорт: серія _____ № _____,
виданий _____;
реєстраційний номер картки платника податків**
_____
місце реєстрації _____
(вулиця, будинок, квартира,
_____
населений пункт, район, область, поштовий індекс)

Член(и) Господарства*:

_____
(підпис)

_____
(прізвище, ім'я, по батькові, ступінь родинного зв'язку)
паспорт: серія _____ № _____,
виданий _____;
реєстраційний номер картки платника податків**
_____
місце реєстрації _____
(вулиця, будинок, квартира,
_____
населений пункт, район, область, поштовий індекс)

_____
(підпис)

_____
(прізвище, ім'я, по батькові, ступінь родинного зв'язку)
паспорт: серія _____ № _____,
виданий _____;
реєстраційний номер картки платника податків**
_____
місце реєстрації _____
(вулиця, будинок, квартира,
_____
населений пункт, район, область, поштовий індекс)

* Для сімейного фермерського господарства, яке організовується фізичною особою спільно з членами її сім'ї.

** Для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті, реєстраційні номери облікових карток платників податків не зазначаються.

**ПЕРЕЛІК
ДОКУМЕНТІВ, ЩО ПІДТВЕРДЖУЮТЬ ДОСВІД РОБОТИ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ**

1. Виписка з трудової книжки громадянина із записами, які підтверджують стаж роботи в сільському господарстві.
2. Архівна довідка, що містить інформацію про стаж роботи громадянина в сільському господарстві, видана на підставі архівних документів із зазначенням їх пошукових даних.
3. Копія трудового договору (угоди) між працівником і власником підприємства, організації, уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за яким (якою) працівник виконував роботи (надавав послуги) у сільському господарстві.
4. Виписка з погосподарської книги про ведення особистого селянського господарства або участь у веденні особистого селянського господарства.
5. Відомості з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців про види економічної діяльності у галузі сільського господарства, що здійснюються фізичною особою - підприємцем.

**СІМЕЙНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ
(ВИТЯГ)**

Стаття 3. Сім'я

1. Сім'я є первинним та основним осередком суспільства.
2. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки.
Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно.
Дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає.
3. Права члена сім'ї має одинока особа.
4. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства.

**ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ
(ВИТЯГ)**

Стаття 31. Землі фермерського господарства

1. Землі фермерського господарства можуть складатися із:
  - 1) земельних ділянок, що належать громадянам України - членам фермерського господарства на праві власності, користування;
  - 2) земельних ділянок, що належать фермерському господарству на праві власності, користування.
  - в) земельної ділянки, що використовується фермерським господарством на умовах оренди.
2. Громадяни - члени фермерського господарства мають право на одержання безоплатно у власність із земель державної і комунальної власності земельних ділянок у розмірі земельної частки (паю).

Стаття 32. Приватизація земельних ділянок членами фермерських господарств

1. Громадянам України - членам фермерських господарств передаються безоплатно у приватну власність надані їм у користування земельні ділянки у розмірі земельної частки (паю) члена сільськогосподарського підприємства, розташованого на території відповідної ради.

2. Дія частини першої цієї статті не поширюється на громадян, які раніше набули права на земельну частку (пай).

Стаття 33. Земельні ділянки особистих селянських господарств

1. Земельні ділянки, призначені для ведення особистого селянського господарства, можуть передаватися громадянами у користування юридичним особам України і використовуватися ними для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства без зміни цільового призначення цих земельних ділянок.

Стаття 56. Власність на землі лісгосподарського призначення

...

2. Громадянам та юридичним особам за рішенням органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади можуть безоплатно або за плату передаватися у власність замкнені земельні ділянки лісгосподарського призначення загальною площею до 5 гектарів у складі угідь селянських, фермерських та інших господарств.

Стаття 121. Норми безоплатної передачі земельних ділянок громадянам

1. Громадяни України мають право на безоплатну передачу їм земельних ділянок із земель державної або комунальної власності в таких розмірах:

а) для ведення фермерського господарства - в розмірі земельної частки (паю), визначеної для членів сільськогосподарських підприємств, розташованих на території сільської, селищної, міської ради, де знаходиться фермерське господарство. Якщо на території сільської, селищної, міської ради розташовано декілька сільськогосподарських підприємств, розмір земельної частки (паю) визначається як середній по цих підприємствах. У разі відсутності сільськогосподарських підприємств на території відповідної ради розмір земельної частки (паю) визначається як середній по району;

б) для ведення особистого селянського господарства - не більше 2,0 гектара;

в) для ведення садівництва - не більше 0,12 гектара;

г) для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) у селах - не більше 0,25 гектара, в селищах - не більше 0,15 гектара, в містах - не більше 0,10 гектара;

г) для індивідуального дачного будівництва - не більше 0,10 гектара;

д) для будівництва індивідуальних гаражів - не більше 0,01 гектара.

2. Розмір земельних ділянок, що передаються безоплатно громадянину для ведення особистого селянського господарства, може бути збільшено у разі отримання в натурі (на місцевості) земельної частки (паю).

3. Розмір земельної ділянки, що передається безоплатно громадянину у власність у зв'язку з набуттям ним права власності на жилий будинок, не може бути меншим, ніж максимальний розмір земельної ділянки відповідного цільового призначення, встановлений частиною першою цієї статті (крім випадків, якщо розмір земельної ділянки, на якій розташований будинок, є меншим).

Стаття 134. Обов'язковість продажу земельних ділянок державної чи комунальної власності або передачі їх у користування на конкурентних засадах (на земельних торгах)

3. ... Земельні торги не проводяться при безоплатній передачі земельних ділянок особам, статус учасника бойових дій яким надано відповідно до пунктів 19-21 частини першої статті 6 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту".

**ТИПОВИЙ
ДОГОВІР ОРЕНДИ ЗЕМЛІ**

_____ "___" _____ 20__ р.
(місце укладення)

Орендодавець (уповноважена ним особа) _____
(прізвище, ім'я та

_____ по батькові фізичної особи,
_____, з одного боку, та
найменування юридичної особи)

орендар _____
(прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи,

_____ найменування юридичної особи)
_____, з другого, уклали цей
договір про нижченаведене:

Предмет договору

1. Орендодавець надає, а орендар приймає у строкове платне користування земельну ділянку (земельні ділянки) _____
(цільове призначення)

з кадастровим номером (кадастровими номерами) (у разі укладення договору оренди землі для ведення товарного сільськогосподарського виробництва під час дії воєнного стану зазначаються у разі його/їх наявності) _____,

яка розташована (які розташовані) _____.
(місцезнаходження)

Об'єкт оренди

2. В оренду передається (передаються) земельна ділянка (земельні ділянки) загальною площею _____,
(гектарів)

у тому числі _____
(площа та якісні характеристики

_____ земель, зокрема меліорованих,

_____ за їх складом та видами угідь - рілля,

_____ сіножаті, пасовища, багаторічні насадження тощо)
_____

3. На земельній ділянці (земельних ділянках) розміщені об'єкти нерухомого майна

_____
(перелік, характеристика і стан будинків, будівель, споруд та інших об'єктів)

_____, а також інші об'єкти інфраструктури

(перелік, характеристика і стан лінійних споруд, інших об'єктів інфраструктури, у тому числі доріг,

_____
майданчиків з твердим покриттям, меліоративних систем тощо)

4. Земельна ділянка (земельні ділянки) передається (передаються) в оренду разом з _____

_____
(перелік, характеристика і стан будинків, будівель, споруд та інших

_____
об'єктів)

5. Нормативна грошова оцінка земельної ділянки (земельних ділянок) на дату укладення договору становить:

_____ гривень;
(кадастровий номер земельної ділянки)

_____ гривень.
(кадастровий номер земельної ділянки)

Середня нормативна грошова оцінка одиниці площі ріллі по _____ області становить _____ гривень (у разі укладення договорів оренди землі для ведення товарного сільськогосподарського виробництва під час дії воєнного стану).

6. Земельна ділянка (земельні ділянки), яка передається (які передаються) в оренду, має (мають) такі недоліки, що можуть перешкоджати її (їх) ефективному використанню:

_____
_____
_____.

7. Інші особливості об'єкта оренди, які можуть вплинути на орендні відносини*

_____
_____
_____

Строк дії договору

8. Договір укладено на _____ років (у разі оренди земельної ділянки (земельних ділянок) сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства, особистого селянського господарства строк оренди не може бути меншим як сім років, а у разі оренди земельної ділянки (земельних ділянок) сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва під час дії воєнного стану строк оренди становить до одного року; для земельних ділянок сільськогосподарського призначення для закладення та/або вирощування багаторічних насаджень (плодових, ягідних, горіхоплідних, винограду) не може бути меншим як 25 років; у разі створення індустріального парку на землях державної чи комунальної власності земельна ділянка (земельні ділянки) надається (надаються) в оренду на строк не менш як 30 років; у разі передачі в

оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства, особистого селянського господарства земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які є земельними ділянками меліорованих земель і на яких проводиться гідротехнічна меліорація, строк дії договору оренди землі не може бути меншим як 10 років).

Після закінчення строку дії договору орендар має переважне право поновити його на новий строк. У цьому разі орендар повинен не пізніше ніж за _____ днів до закінчення строку дії договору повідомити письмово орендодавця про намір продовжити його дію.

Після закінчення строку дії договору оренди землі, укладеного для ведення товарного сільськогосподарського виробництва під час дії воєнного стану, орендар не має переважного права поновити його на новий строк.

Орендна плата

9. Орендна плата вноситься орендарем у формі та розмірі _____

_____

(розмір орендної плати: у грошовій формі — у гривнях із зазначенням

_____

способів внесення за земельні ділянки приватної власності, а за

_____

земельні ділянки державної або комунальної власності — із зазначенням відсотків

_____

суми нормативної грошової оцінки земельної ділянки, а у разі оренди земельних

_____

ділянок відповідно до підпункту 2 пункту 27 розділу X “Перехідні положення”

_____

Земельного кодексу України - із зазначенням середньої нормативної грошової

_____

оцінки одиниці площі ріллі по відповідній області;

_____

в натуральній формі (для земельних ділянок приватної

_____

власності) - перелік, кількість або частка продукції, одержуваної

_____

із земельної ділянки, якісні показники продукції, місце, умови,

_____

порядок, строки поставки, при цьому розрахунок у натуральній формі повинен

_____

відповідати грошовому еквіваленту вартості товарів за ринковими

_____

цінами на дату внесення орендної плати)

10. Обчислення розміру орендної плати за земельні ділянки приватної власності здійснюється з урахуванням (без урахування) індексації.

(непотрібне закреслити)

Обчислення розміру орендної плати за земельні ділянки державної або комунальної власності здійснюється з урахуванням їх цільового призначення та коефіцієнтів індексації, визначених законодавством, за затвердженими Кабінетом Міністрів України формами, що заповнюються під час укладання або зміни умов договору оренди чи продовження його дії.

11. Орендна плата вноситься у такі строки:

1) за земельні ділянки державної та/або комунальної власності, набуті в оренду за результатами земельних торгів:

за перший рік - не пізніше трьох банківських днів з дня укладення договору оренди;

починаючи з наступного року - відповідно до Податкового кодексу України;

2) за земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної та/або комунальної власності, набуті в оренду без проведення земельних торгів:

за перший рік - у п'ятиденний строк після підписання договору оренди;

починаючи з наступного року - відповідно до Податкового кодексу України;

3) за земельні ділянки приватної власності, земельні ділянки несільськогосподарського призначення державної та/або комунальної власності у такі строки _____

_____.

12. Передача продукції в рахунок орендної плати оформляється відповідними актами.

13. Розмір орендної плати переглядається _____
(періодичність)

у разі:

зміни умов господарювання, передбачених договором;

зміни граничних розмірів орендної плати, визначених Податковим кодексом України, підвищення цін і тарифів, зміни коефіцієнтів індексації, визначених законодавством;

погіршення стану орендованої земельної ділянки (оренованих земельних ділянок) не з вини орендаря, що підтверджено документами;

зміни нормативної грошової оцінки земельної ділянки (земельних ділянок) державної та комунальної власності;

в інших випадках, передбачених законом.

Розмір орендної плати за земельні ділянки державної та/або комунальної власності, які передані в оренду за результатами земельних торгів, не може переглядатися у бік зменшення.

14. У разі невнесення орендної плати у строки, визначені цим договором:

у 10-денний строк сплачується штраф у розмірі 100 відсотків річної орендної плати, встановленої цим договором;

стягується пеня у розмірі _____ відсотків несплаченої суми за кожний день прострочення.

Умови використання земельної ділянки (земельних ділянок)

15. Земельна ділянка (земельні ділянки) передається в оренду для

_____
(мета використання)

_____

16. Цільове призначення земельної ділянки (земельних ділянок) _____

_____

17. Умови збереження стану об'єкта оренди** _____

_____

{Розділ «Умови і строки передачі земельної ділянки в оренду» виключено на підставі Постанови КМ № 843 від 23.11.2016}

Умови повернення земельної ділянки (земельних ділянок)

21. Після припинення дії договору орендар повертає орендодавцеві земельну ділянку (земельні ділянки) у стані, не гіршому порівняно з тим, у якому він одержав її в оренду.

Орендодавець у разі погіршення корисних властивостей орендованої земельної ділянки (орендованих земельних ділянок), пов'язаних із зміною її стану, має право на відшкодування збитків у розмірі, визначеному сторонами. Якщо сторонами не досягнуто згоди про розмір відшкодування збитків, спір розв'язується у судовому порядку.

У разі погіршення якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей орендованої земельної ділянки (орендованих земельних ділянок) або приведення її (їх) у непридатний для використання за цільовим призначенням стан збитки, що підлягають відшкодуванню, визначаються відповідно до Порядку визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 1993 р. № 284 (ЗП України, 1993 р., № 10, ст. 193).

22. Здійснені орендарем без згоди орендодавця витрати на поліпшення орендованої земельної ділянки (орендованих земельних ділянок), які неможливо відокремити без заподіяння шкоди цій ділянці, не підлягають відшкодуванню.

23. Поліпшення стану земельної ділянки (земельних ділянок), проведені орендарем за письмовою згодою з орендодавцем землі, підлягають (не підлягають) відшкодуванню. Умови, обсяги і строки

(непотрібне закреслити)

відшкодування орендарю витрат за проведені ним поліпшення стану земельної ділянки (земельних ділянок) визначаються окремою угодою сторін.

24. Орендар має право на відшкодування збитків, заподіяних унаслідок невиконання орендодавцем зобов'язань, передбачених цим договором.

Збитками вважаються:

фактичні втрати, яких орендар зазнав у зв'язку з невиконанням або неналежним виконанням умов договору орендодавцем, а також витрати, які орендар здійснив або повинен здійснити для відновлення свого порушеного права;

доходи, які орендар міг би реально отримати в разі належного виконання орендодавцем умов договору.

25. Розмір фактичних витрат орендаря визначається на підставі документально підтверджених даних.

Обмеження (обтяження) щодо використання
земельної ділянки (земельних ділянок)

26. На орендовану земельну ділянку (орендовані земельні ділянки) встановлено (не встановлено)

(непотрібне закреслити)

обмеження (обтяження) та інші права третіх осіб

(підстави встановлення обмежень (обтяжень)

27. Передача в оренду земельної ділянки (земельних ділянок) не є підставою для припинення або зміни обмежень (обтяжень) та інших прав третіх осіб на цю ділянку.

Інші права та обов'язки сторін*

28. Права орендодавця: _____

_____

_____

_____

* Визначаються відповідно до Закону України “Про оренду землі”. Права та обов’язки сторін під час воєнного стану, його припинення або скасування в Україні або у відповідних окремих її місцевостях визначаються з урахуванням пунктів 27 і 28 розділу X “Перехідні положення” Земельного кодексу України.

29. Обов'язки орендодавця***: _____
_____
_____

30. Права орендаря: _____
_____
_____

31. Обов'язки орендаря****: _____
_____
_____

Ризик випадкового знищення або пошкодження
об'єкта оренди чи його частини

32. Ризик випадкового знищення або пошкодження об'єкта оренди чи його частини несе орендар (орендодавець).

(непотрібне закреслити)

Страхування об'єкта оренди

33. Згідно з цим договором об'єкт оренди підлягає (не підлягає) страхуванню на весь

(непотрібне закреслити)
період дії цього договору.

34. Страхування об'єкта оренди здійснює орендар (орендодавець).

(непотрібне закреслити)

35. Сторони домовилися про те, що у разі невиконання свого обов'язку стороною, яка повинна згідно з цим договором застрахувати об'єкт оренди, друга сторона може застрахувати його і вимагати відшкодування витрат на страхування.

Зміна умов договору і припинення його дії

36. Зміна умов договору здійснюється у письмовій формі за взаємною згодою сторін.

У разі недосягнення згоди щодо зміни умов договору спір розв'язується у судовому порядку.

37. Дія договору припиняється у разі:

закінчення строку, на який його було укладено;

придбання орендарем земельної ділянки (земельних ділянок) у власність;

викупу земельної ділянки (земельних ділянок) для суспільних потреб або примусового відчуження земельної ділянки (земельних ділянок) з мотивів суспільної необхідності в порядку, встановленому законом;

ліквідації юридичної особи-орендаря.

Договір припиняється також в інших випадках, передбачених законом.

38. Дія договору припиняється шляхом його розірвання за:

взаємною згодою сторін;

рішенням суду на вимогу однієї із сторін у наслідок невиконання другою стороною обов'язків, передбачених договором, та внаслідок випадкового знищення, пошкодження орендованої земельної ділянки (оренованих земельних ділянок), яке істотно перешкоджає її (їх) використанню, а також з інших підстав, визначених законом.

39. Розірвання договору оренди землі в односторонньому порядку допускається (не допускається).

(непотрібне закреслити)

Умовами розірвання договору в односторонньому порядку є*****

_____
_____
_____

40. Перехід права власності на орендовану земельну ділянку (ореновані земельні ділянки) до другої особи, а також реорганізація юридичної особи-орендаря є (не є)

(непотрібне закреслити)

підставою для зміни умов або розірвання договору.

Право на орендовану земельну ділянку (ореновані земельні ділянки) у разі смерті фізичної особи - орендаря, засудження або обмеження її дієздатності за рішенням суду переходить (не переходить) до спадкоємців або інших осіб, які використовують цю

(непотрібне закреслити)

земельну ділянку (ці земельні ділянки) разом з орендарем.

Відповідальність сторін за невиконання або
неналежне виконання договору

41. За невиконання або неналежне виконання договору сторони несуть відповідальність відповідно до закону та цього договору.

42. Сторона, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності, якщо вона доведе, що це порушення сталося не з її вини.

Прикінцеві положення

43. Цей договір набирає чинності з моменту його підписання сторонами. Якщо сторони домовилися про нотаріальне посвідчення договору, такий договір є укладеним з моменту його нотаріального посвідчення.

Цей договір укладено у двох примірниках, що мають однакову юридичну силу, один з яких знаходиться в орендодавця, другий — в орендаря.

За згодою сторін у договорі оренди землі можуть зазначатися інші умови.

Цей договір укладено лише в електронній формі та засвідчується кваліфікованими електронними підписами орендаря і орендодавця (у разі коли договір укладено для ведення товарного сільськогосподарського виробництва під час дії воєнного стану).

Цей договір зареєстровано за № _____ у Книзі реєстрації землеволодінь і землекористувань _____ районною військовою адміністрацією _____ (у разі коли договір укладено для ведення товарного сільськогосподарського виробництва під час дії воєнного стану).

Право оренди земельної ділянки виникає з дня державної реєстрації договору (у разі коли договір укладено для ведення товарного сільськогосподарського виробництва під час дії воєнного стану).

Додатком до цього договору є технічна документація із землеустрою щодо інвентаризації земель (у разі формування земельної ділянки коли договір укладено для ведення товарного сільськогосподарського виробництва під час дії воєнного стану).

Реквізити сторін

Орендодавець

_____ (прізвище, ім'я та по батькові)
_____
фізичної особи, паспортні дані
_____
(серія, номер, ким і коли
_____
виданий), найменування юридичної
_____
особи, що діє на підставі
_____
установчого документа (назва,
_____
ким і коли затверджений),
_____
відомості про державну
_____
реєстрацію та банківські
_____
реквізити)
Місце проживання фізичної особи,
місцезнаходження юридичної особи
_____
(індекс, область,
_____
район, місто, село, вулиця,
_____
номер будинку та квартири)

Ідентифікаційний номер _____

_____
(фізичної особи)

Орендар

_____ (прізвище, ім'я та по батькові)
_____
фізичної особи, паспортні дані
_____
(серія, номер, ким і коли
_____
виданий), найменування юридичної
_____
особи, що діє на підставі
_____
установчого документа (назва,
_____
ким і коли затверджений),
_____
відомості про державну
_____
реєстрацію та банківські
_____
реквізити)
Місце проживання фізичної особи,
місцезнаходження юридичної особи
_____
(індекс, область,
_____
район, місто, село, вулиця,
_____
номер будинку та квартири)

Ідентифікаційний номер _____

_____
(фізичної особи)

Ідентифікаційний код _____

Ідентифікаційний код _____

(юридичної особи)

(юридичної особи)

Підписи сторін

Орендодавець

Орендар

МП (за наявності печатки)

МП (за наявності печатки)

* У разі оренди земельної ділянки (земельних ділянок) сільськогосподарського призначення (сільськогосподарських угідь) державної та/або комунальної власності у пункті 7 “Інші особливості об’єкта оренди, які можуть вплинути на орендні відносини” договору зазначаються дані агрохімічного паспорта земельної ділянки (земельних ділянок) за його наявності.

У разі оренди земельної ділянки (земельних ділянок) сільськогосподарського призначення (сільськогосподарських угідь) приватної власності рекомендується у пункті 7 “Інші особливості об’єкта оренди, які можуть вплинути на орендні відносини” договору зазначати дані агрохімічного паспорта земельної ділянки (земельних ділянок) за його наявності.

** У разі оренди земельної ділянки (земельних ділянок) під ползахисними лісовими смугами, які обмежують масив земель сільськогосподарського призначення, у пункті 17 “Умови збереження стану об’єкта оренди” договору зазначаються вид, конструкція, віковий період, головна порода, у разі потреби інші характеристики ползахисної лісової смуги. Заходи щодо утримання та збереження ползахисних лісових смуг з такими характеристиками здійснюються орендарем відповідно до Правил утримання та збереження ползахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 р. № 650.

*** У разі передачі в оренду земельної ділянки (земельних ділянок) сільськогосподарського призначення державної та/або комунальної власності (сільськогосподарські угіддя) включається право орендодавця вимагати відповідно до законодавства від орендаря збереження родючості ґрунтів шляхом проведення не рідше ніж один раз на три роки перевірки стану орендованої земельної ділянки (орендованих земельних ділянок) щодо відповідності показникам агрохімічного паспорта земельної ділянки за його наявності.

**** У разі передачі в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства, особистого селянського господарства земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які є земельними ділянками меліорованих земель і на яких проводиться гідротехнічна меліорація, включається зобов’язання орендаря здійснювати інвестиції у розвиток та модернізацію відповідних меліоративних систем і об’єктів інженерної інфраструктури та сприяти їх належній експлуатації.

***** У разі передачі в оренду земельної ділянки (земельних ділянок) сільськогосподарського призначення може включатися вимога щодо дотримання орендарем екологічної безпеки землекористування та збереження родючості ґрунтів, додержання державних стандартів, норм і правил відповідно до статті 24 Закону України “Про оренду землі” та припинення договору оренди землі шляхом його розірвання відповідно до вимог статті 32 Закону України “Про оренду землі” у разі недотримання такої вимоги, зокрема погіршення якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей орендованої земельної ділянки (орендованих земельних ділянок) або приведення її (їх) у непридатний для використання за цільовим призначенням стан.

{Типовий договір із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 1724 від 13.12.2006, № 780 від 03.09.2008, № 843 від 23.11.2016, № 890 від 22.11.2017, № 650 від 22.07.2020, № 563 від 10.05.2022}{Типовий договір із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 1724 від 13.12.2006, № 780 від 03.09.2008, № 843 від 23.11.2016, № 890 від 22.11.2017, № 650 від 22.07.2020, № 563 від 10.05.2022, № 921 від 19.08.2022}

ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (ВИТЯГ)

ГЛАВА 1. СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

Стаття 197. Операції, звільнені від оподаткування

197.1. Звільняються від оподаткування операції з:

...

197.1.24. *постачання в сільській місцевості сільськогосподарськими товаровиробниками послуг з ремонту шкіл, дошкільних закладів, інтернатів, закладів охорони здоров'я та надання матеріальної допомоги (в межах одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян на місяць на одну особу) продуктами харчування власного виробництва та послуг з обробки землі багатодітним сім'ям, ветеранам праці і війни, реабілітованим громадянам, особам з інвалідністю, самотніми особам похилого віку, особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та школам, дошкільним закладам, інтернатам, закладам охорони здоров'я;*

Стаття 281. Пільги щодо сплати земельного податку для фізичних осіб

281.1. Від сплати податку звільняються:

...

281.1.4. *ветерани війни та особи, на яких поширюється дія Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту";*

Стаття 291. Загальні положення

...291.4. Суб'єкти господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, поділяються на такі групи платників єдиного податку:

...

4) *четверта група - сільськогосподарські товаровиробники:*

а) юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків;

б) *фізичні особи - підприємці, які провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до Закону України "Про фермерське господарство", за умови виконання сукупності таких вимог:*

здійснюють виключно вирощування, відгодовування сільськогосподарської продукції, збирання, вилов, переробку такої власновирощеної або відгодованої продукції та її продаж;

провадять господарську діяльність (крім постачання) за місцем податкової адреси;

не використовують працю найманих осіб;

членами фермерського господарства такої фізичної особи є лише члени її сім'ї у визначенні частини другої статті 3 Сімейного кодексу України;

площа сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів фермерського господарства становить не менше 0,5 гектара, але не більше 20 гектарів сукупно.

Стаття 297⁻¹. Особливості визначення загального мінімального податкового зобов'язання платників єдиного податку

297⁻¹.1. Платники єдиного податку - власники, орендарі, користувачі на інших умовах (в тому числі на умовах емфітевзису) земельних ділянок, віднесених до сільськогосподарських угідь, а також *голови сімейних фермерських господарств, у тому числі щодо земельних ділянок, що належать членам такого сімейного фермерського господарства та використовуються таким сімейним фермерським господарством, зобов'язані подавати додаток з розрахунком загального мінімального податкового зобов'язання у складі податкової декларації за податковий (звітний) рік.*

У такому додатку, зокрема, зазначаються:

кадастрові номери земельних ділянок, які використовуються такими платниками для здійснення підприємницької діяльності, та для яких визначається мінімальне податкове зобов'язання, їх нормативна грошова оцінка та площа таких земельних ділянок;

сума загального мінімального податкового зобов'язання, сума мінімального податкового зобов'язання щодо кожної земельної ділянки;

загальна сума сплачених платником єдиного податку податків, зборів, платежів, контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи, пов'язаних з виробництвом та реалізацією власної сільськогосподарської продукції та/або з власністю та/або користуванням (орендою, суборендою, емфітевзисом, постійним користуванням) земельними ділянками, віднесеними до сільськогосподарських угідь, та визначених відповідно до пунктів 297-1.2, 297-1.3, 297-1.4 або 297-1.5 статті 297-1 витрат на оренду земельних ділянок (далі у цій статті - загальна сума сплачених податків, зборів, платежів та витрат на оренду земельних ділянок) протягом податкового (звітного) року;

різниця між сумою загального мінімального податкового зобов'язання та загальною сумою сплачених податків, зборів, платежів та витрат на оренду земельних ділянок.

ЗАКОН УКРАЇНИ

«ПРО СТАТУС ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ, ГАРАНТІЇ ЇХ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ»

(ВИТЯГ)

Цей Закон визначає правовий статус ветеранів війни, забезпечує створення належних умов для їх життєзабезпечення, сприяє формуванню в суспільстві шанобливого ставлення до них.

Стаття 1. Основні завдання Закону

Закон спрямований на захист ветеранів війни шляхом:

створення належних умов для підтримання здоров'я та активного довголіття;

організації соціального та інших видів обслуговування, зміцнення матеріально-технічної бази створених для цієї мети закладів і служб та підготовки відповідних спеціалістів;

виконання цільових програм соціального і правового захисту ветеранів війни;

надання пільг, переваг та соціальних гарантій у процесі трудової діяльності відповідно до професійної підготовки і з урахуванням стану здоров'я.

Стаття 1-1. Державна політика соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України

Державна політика у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України формується та реалізується *на принципах соціальної справедливості під час встановлення обсягу пільг та гарантій, комплексності під час формування та реалізації заходів адаптації ветеранів війни до мирного життя*, належного фінансового забезпечення передбачених законом пільг та гарантій зазначеній категорії громадян, відкритості та рівного доступу до інформації про державні пільги та гарантії, механізми їх реалізації, доступу до реалізації права на отримання всіх пільг та гарантій, прозорості та підзвітності діяльності органів державної влади, їх посадових осіб у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України.

Стаття 2. Законодавство про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту

Законодавство України про статус ветеранів війни та їх соціальні гарантії складається з цього Закону та інших актів законодавства України.

...

Місцеві ради, підприємства, установи та організації мають право за рахунок власних коштів і благодійних надходжень встановлювати додаткові гарантії щодо соціального захисту ветеранів війни.

Стаття 4. Ветерани війни

Ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав.

До ветеранів війни належать: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни.

Стаття 12. Пільги учасникам бойових дій та особам, прирівняним до них

Учасникам бойових дій (статті 5, 6) надаються такі пільги:

...

14) першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, та *першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва*, першочерговий ремонт жилих будинків і квартир цих осіб та забезпечення їх паливом.

15) одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і подвірних будівель, *приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва*. Зазначені позики надаються у порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України;

...

18) зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

...

22) учасникам бойових дій на території інших держав надається переважне право на вступ до закладів вищої, фахової передвищої освіти, право на позаконкурсний вступ до закладів професійної (професійно-технічної) освіти і на курси для одержання відповідних професій.

...

Держава забезпечує учасникам бойових дій та їх дітям, у тому числі дітям, які навчаються за денною формою навчання у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, - до закінчення такими дітьми закладів освіти, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, *державну цільову підтримку для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти у державних та комунальних закладах освіти*.

Державна цільова підтримка для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти надається у вигляді:

- повної або часткової оплати навчання за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів;
- пільгових довгострокових кредитів для здобуття освіти;
- соціальної стипендії;
- безоплатного забезпечення підручниками;
- безоплатного доступу до мережі Інтернет, систем баз даних в закладах освіти;
- безоплатного проживання в гуртожитку;
- інших заходів, затверджених Кабінетом Міністрів України.

Стаття 13. Пільги особам з інвалідністю внаслідок війни

Особам з інвалідністю внаслідок війни та прирівняним до них особам (стаття 7) надаються такі пільги:

...

19) одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і подвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва. Зазначені позики надаються в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України;

Стаття 14. Пільги для учасників війни

Учасникам війни (статті 8, 9) надаються такі пільги:

...

13) першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, та першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, першочерговий ремонт жилих будинків і квартир цих осіб та забезпечення їх паливом;

14) одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і подвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва. Зазначені позики надаються в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України;

17) зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

Стаття 15. Пільги сім'ям загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і Захисниць України

...8) позачерговий безплатний капітальний ремонт власних жилих будинків і першочерговий поточний ремонт жилих будинків і квартир;

...

15) позачергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, у тому числі за рахунок жилої площі, що передається міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами та організаціями у розпорядження місцевих рад та державних адміністрацій. Особи, зазначені в цій статті, забезпечуються жилою площею протягом двох років з дня взяття на квартирний облік.

Органи виконавчої влади, виконавчі комітети місцевих рад зобов'язані подавати допомогу особам з інвалідністю внаслідок війни і сім'ям загиблих військовослужбовців у будівництві індивідуальних жилих будинків. Земельні ділянки для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва відводяться зазначеним особам у першочерговому порядку;

16) одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і подвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва. Зазначені позики надаються в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України;

...

19) зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства;

Стаття 20. Громадські організації та інші об'єднання ветеранів війни

...Центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, Рада міністрів Автономної Республіки Крим у межах своєї компетенції надають ветеранським організаціям фінансову підтримку, кредити з коштів відповідних бюджетів, а також безплатно надають будинки, приміщення, обладнання та інше майно, необхідне для здійснення їх статутних завдань. Ветеранські організації звільняються від плати за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами) в межах середніх норм споживання (надання), телефоном у приміщеннях та будинках, які вони займають.

Підприємства ветеранів війни, на яких не менше ніж 60 процентів від середньоспискової чисельності працюючих становлять учасники бойових дій та учасники війни, звільняються від сплати податку на прибуток.

Відмітка про одержання
(штамп контролюючого органу)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
19 червня 2015 року № 578
(у редакції наказу
Міністерства фінансів України
від 24 листопада 2022 року № 394)

1	ПОДАТКОВА ДЕКЛАРАЦІЯ ПЛАТНИКА ЄДИНОГО ПОДАТКУ ЧЕТВЕРТОЇ ГРУПИ	Порядковий номер за рік¹																
		Тип декларації²																
		01		Загальна														
		02		Загальна нова														
		03		Уточнююча загальна														
		04		Звітна														
		05		Звітна нова														
		06		Уточнююча														
		07		Довідково ³														
	на/за					рік	починаючи з ⁴			.			з урахуванням уточнень з ⁵			.		
	за			місяць ³														
2	Платник:																	
		(повне найменування, прізвище, ім'я, по батькові (за наявності))																
		платника податків згідно з реєстраційними документами)																
3	Код за ЄДРПОУ / реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта ⁶																	
4	Код виду економічної діяльності (КВЕД)																.	
5	Код організаційно-правової форми господарювання																	
6	Податкова адреса											Поштовий індекс						
												Міжміський код						
												Телефон						
	Адреса електронної пошти ⁷											Факс ⁷						
7	Найменування контролюючого органу за основним місцем обліку платника																	

8	Найменування контролюючого органу за місцем розташування земельної(их) ділянки(ок), до якого подається декларація ⁸
9	Код адміністративно-територіальної одиниці за місцем розташування земельної(их) ділянки(ок) за КАТОТТГ ⁹

Розрахункова частина декларації для юридичних осіб

Одиниці виміру:

гектари - з чотирма

десятковими знаками,

гривні - з двома

десятковими знаками

№ з/п	Категорія земель	Площа земельної ділянки ¹⁰	Нормативна грошова оцінка одиниці площі земельної ділянки	Ставка податку (% до нормативної грошової оцінки земельної ділянки)	Річна сума податку (граф 3 х граф 4 х граф 5 / 100)	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
						граф 6 х 10 / 100 / (кількість календарних днів у кварталі) х (кількість календарних днів користування та/або володіння землею) ¹¹		граф 6 х 50 / 100 / (кількість календарних днів у кварталі) х (кількість календарних днів користування та/або володіння землею) ¹¹	граф 6 х 30 / 100 / (кількість календарних днів у кварталі) х (кількість календарних днів користування та/або володіння землею) ¹¹
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Землі сільськогосподарського призначення (сільськогосподарські угіддя, у тому числі для сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на виробництві (вирощуванні) та переробці продукції рослинництва на закритому ґрунті)								
1.1 ¹ 2	Рілля, всього								
1.2 ¹ 2	Сіножаті, всього								
1.3 ¹ 2	Пасовища, всього								
1.4 ¹ 2	Багаторічні насадження, всього								
2 ¹²	Землі водного фонду, всього								
3	Нараховано на 20__ рік, усього (сума р. 1, 2 графа 7–10)								

4	Позитивне значення різниці між сумою загального мінімального податкового зобов'язання та загальною сумою сплачених податків, зборів, платежів та витрат на оренду земельних ділянок (р. 4 графа 3 розділу II додатку 3)*				
5	Загальні податкові зобов'язання з єдиного податку (сума р. 3, 4 графа 6–10)				
6 ¹³	Нараховано на 20__ рік за даними раніше поданої декларації (р. 5 декларації, що уточнюється)				
7 ¹³	Нараховано до збільшення податкового зобов'язання на 20__ рік на періоди, за якими не настав термін сплати (позитивне значення (р. 5 – р.6)				
8 ¹³	Нараховано до зменшення податкового зобов'язання на 20__ рік на періоди, за якими не настав термін сплати (позитивне значення (р. 6 – р. 5)				
9 ¹³	Розмір заниження податкового зобов'язання минулих податкових періодів або періодів поточного року, за якими минув термін сплати				
10 ¹³	Розмір завищення податкового зобов'язання минулих податкових періодів або періодів поточного року, за якими минув термін сплати				
11 ¹³	Сума штрафу (графа 7–10 р. 9 x 3 % або 5 %)				
12 ¹⁴	Сума пені				
13	Сума податкового зобов'язання у розмірі 25 відсотків річної суми податку відповідно до підпункту 298.8.7 пункту 298.8 статті 298 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України (р. 5 графа 6 x 25 %)**				

* - Платник єдиного податку четвертої групи зобов'язаний збільшити визначену в податковій декларації за наступний за звітним податковий (звітний) рік суму єдиного податку, що підлягає сплаті до бюджету, на суму позитивного значення різниці між сумою загального мінімального податкового зобов'язання та загальною сумою сплачених податків, зборів, платежів та витрат на оренду земельних ділянок. Сума такого збільшення розподіляється між відповідними місцевими бюджетами та перераховується пропорційно частці земельних ділянок сільськогосподарського призначення, розташованих на території відповідної територіальної громади, у загальній площі таких земельних ділянок, власником або користувачем яких є платник податку (абзаци другий, третій пункту 297^{1.7} статті 297¹ глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України).

** - Платники єдиного податку четвертої групи можуть самостійно перейти на застосування ставки єдиного податку, визначеної для платників єдиного податку іншої групи, або відмовитися від спрощеної системи оподаткування у зв'язку з переходом на сплату інших податків і зборів, визначених Податковим кодексом України, за умови сплати податку за поточний рік у розмірі, що розраховується виходячи з 25 відсотків річної суми податку за кожний квартал, протягом якого платник перебував на четвертій групі платників єдиного податку (підпункт 298.8.7 пункту 298.8 статті 298 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України).

Розрахункова частина декларації для фізичних осіб - підприємців

Одиниці виміру:

гектари - з чотирма

десятковими знаками,

гривні - з двома

десятковими знаками

№ з/п	Категорія земель	Площа земельної ділянки ¹⁰	Нормативна грошова оцінка одиниці площі земельної ділянки	Ставка податку (% до нормативної грошової оцінки земельної ділянки)	Річна сума податку (граф 3 х графа 4 х графа 5 / 100) / Річна сума єдиного внеску	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
						граф 6 х 10 / 100 / (кількість календарних днів у кварталі) х (кількість календарних днів користування та/або володіння землею) ¹¹		граф 6 х 50 / 100 / (кількість календарних днів у кварталі) х (кількість календарних днів користування та/або володіння землею) ¹¹	граф 6 х 30 / 100 / (кількість календарних днів у кварталі) х (кількість календарних днів користування та/або володіння землею) ¹¹
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

12	Землі сільськогосподарського призначення (сільськогосподарські угіддя, у тому числі для сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на виробництві (виращуванні) та переробці продукції рослинництва на закритому ґрунті)								
12.1 ¹ 2	Рілля, всього								
12.2 ¹ 2	Сіножаті, всього								
12.3 ¹ 2	Пасовища, всього								
12.4 ¹ 2	Багаторічні насадження, всього								
13 ¹²	Землі водного фонду, всього								

14	Нараховано єдиного податку ФОП на поточний 20__ рік, усього (сума р. 12, 13 графа 6)*				
Зобов'язання визначені ФОП за підсумками звітного (податкового) періоду 20__ року:					
15	Загальна сума податкового зобов'язання по єдиному податку самостійно нарахована за звітний (податковий) період (р.15.1 графа 6 + р. 15.2 графа 6)				x
15.1	Сума єдиного податку самостійно нарахована за звітний (податковий) період**				x
15.2	Позитивне значення різниці між сумою загального мінімального податкового зобов'язання та загальною сумою сплачених податків, зборів, платежів та витрат на оренду земельних ділянок (р. 4 графа 3 розділу II додатку 3)				x
Розрахунки у зв'язку з виправленням помилки за звітний (податковий) період 20__ року:					
16.1 ¹ ₃	Загальна сума податкового зобов'язання по єдиному податку за даними раніше поданої декларації (р. 15 декларації, що уточнюється)				x
16.2 ¹ ₃	Уточнена загальна сума податкових зобов'язань по єдиному податку за звітний (податковий) період, у якому виявлена помилка				x
16.3 ¹ ₃	Нараховано до збільшення податкового зобов'язання за звітний (податковий) період (позитивне значення (р. 15.2 – р. 15.1))				x
16.4 ¹ ₃	Нараховано до зменшення податкового зобов'язання за звітний (податковий) період (позитивне значення (р. 15.1 – р. 15.2))				x
16.5 ¹ ₃	Сума штрафу (р. 16.3 x 3 % або 5 %)				x
16.6 ¹ ₄	Сума пені				x
17	Сума єдиного внеску, яка підлягає сплаті на небюджетні рахунки, за даними звітного (податкового) періоду (рядок Усього графа 4 розділу 9 додатку 2) ***				x

* Фізичні особи - підприємці - платники єдиного податку четвертої групи в рядку 14 податкової декларації самостійно обчислюють щоквартальні зобов'язання зі сплати єдиного податку на поточний рік у розмірах

визначених підпункту 295.9.2 пункту 295.9 статті 295 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України. ФОП, які вперше подають податкову декларацію з метою визначення ставки єдиного податку на поточний рік обов'язко зазначають в рядку 1 загальної частини податкової декларації три відмітки одночасно «Загальна», «Звітна», «Довідково» («Загальна нова», «Звітна нова» та «Довідково»). Така податкова декларація подається протягом 20 календарних днів з дня подання заяви про застосування спрощеної системи оподаткування (підпункт 298.8.1 пункту 298.8 статті 298 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України). При цьому податкова декларація з відмітками «Загальна», «Звітна», «Довідково» («Загальна нова», «Звітна нова» та «Довідково») подається з обов'язковим додатком 1, який є невід'ємною частиною податкової декларації. Додаток 2 для ФОП, які вперше подають податкову декларацію, не подається.

** Фізичні особи - підприємці - платники єдиного податку четвертої групи в рядку 15.1 податкової декларації зазначають зобов'язання по єдиному податку за підсумками звітного (податкового) періоду. Така декларація подається не пізніше 20 лютого поточного року (підпункт 295.9.1 пункту 295.9 статті 295 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України) з обов'язковим зазначенням в рядку 1 загальної частини податкової декларації двох відміток одночасно «Загальна», «Звітна» («Загальна нова», «Звітна нова») з додатками 1 та 2, які є невід'ємною частиною податкової декларації. Рядки 16.1–16.6 заповнюються у разі подання податкової декларації з виправленими показниками.

*** В рядку 17 податкової декларації фізичні особи - підприємці - платники єдиного податку четвертої групи, які є платниками єдиного внеску відповідно до пункту 4 частини першої статті 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» зазначають зобов'язання по єдиному внеску за підсумками звітного (податкового) періоду.

Пояснення (розкриття) окремих результатів фінансово-господарської діяльності		на		арк.
Доповнення до Податкової декларації (заповнюється і додається відповідно до пункту 46.4 статті 46 глави 2 розділу II Податкового кодексу України)		на		арк.
№ з/п	Зміст доповнення			

До декларації додаються:

1	Додаток 1 «Відомості про наявність земельних ділянок»	
2	Додаток 2 «Відомості про суми нарахованого доходу застрахованих осіб та суми нарахованого єдиного внеску» ¹⁵	
3	Додаток 3 «Розрахунок загального мінімального податкового зобов'язання за податковий (звітний) рік» ¹⁶	
4	Розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва ¹⁷	

Інформація, наведена в декларації, є достовірною.

Дата подання декларації (дд.мм.рррр)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

**Керівник / фізична особа -
підприємець
або уповноважена особа**

_____
(підпис)

_____
(власне ім'я та прізвище)

Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія
(за наявності) та номер паспорта⁶

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

**Головний бухгалтер або
особа, яка відповідає
за ведення бухгалтерського
обліку**

_____
(підпис)

_____
(власне ім'я та прізвище)

Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія
(за наявності) та номер паспорта⁶

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Ця частина заповнюється посадовою особою контролюючого органу

Відмітка про внесення даних до електронної бази податкової
звітності

«__» _____ 20__ року

(підпис, власне ім'я та прізвище посадової особи контролюючого органу)

За результатами камеральної перевірки

порушень (помилوک) не виявлено / складено акт від «__» _____ 20__ року № _____

«__» _____ 20__ року

_____
(підпис, власне ім'я та прізвище посадової особи контролюючого органу)

¹ Платником зазначається номер (послідовно нарастаючим числом від кількості поданих відповідних податкових декларацій).

² Для фізичних осіб - підприємців - платників єдиного податку четвертої групи передбачено:

вперше подання декларації з метою визначення ставки єдиного податку на поточний рік з обов'язковим зазначенням в рядку 1 загальної частини податкової декларації трьох відміток одночасно «Загальна», «Звітна», «Довідково» («Загальна нова», «Звітна нова» та «Довідково») - протягом 20 календарних днів з дня подання заяви про застосування спрощеної системи оподаткування (підпункт 298.8.1 пункту 298.8 статті 298 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України). При цьому податкова декларація з відмітками

«Загальна», «Звітна», «Довідково» («Загальна нова», «Звітна нова» та «Довідково») подається з Додатком 1, який є невід'ємною частиною податкової декларації. Додаток 2 для ФОП, які вперше подають податкову декларацію, не подається.

подання декларації за підсумками звітного (податкового) періоду з обов'язковим зазначенням в рядку 1 загальної частини податкової декларації двох відміток одночасно «Загальна», «Звітна» («Загальна нова», «Звітна нова») не пізніше 20 лютого поточного року (пункт 294.1 статті 294 та підпункт 295.9.1 пункту 295.9 статті 295 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України) з визначенням податкових зобов'язань по єдиному податку та зобов'язань по єдиному внеску за податковий (звітний) період та з розрахунком ставок по єдиному податку на поточний рік. При цьому така податкова декларація подається з Додатком 1 та з Додатком 2 відповідно до статті 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», які є невід'ємною частиною податкової декларації.

Для юридичних осіб при поданні загальної, загальної нової або уточнюючої загальної податкової декларації у рядку 1 загальної частини податкової декларації зазначаються одночасно дві відмітки: «Загальна» та «Звітна» / «Загальна нова» та «Звітна нова» - при поданні загальної / загальної нової податкової декларації; «Уточнююча загальна» та «Уточнююча» - при поданні уточнюючої загальної податкової декларації.

³ «Довідково» - подається виключно фізичними особами - підприємцями - платниками єдиного податку четвертої групи, які вперше подають декларацію з метою визначення ставки єдиного податку на поточний рік протягом 20 календарних днів з дня подання заяви про застосування спрощеної системи оподаткування (підпункт 298.8.1 пункту 298.8 статті 298 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України) (обов'язково вказується арабськими цифрами від 1 до 12 номер календарного місяця та відповідний рік, в якому подано вказану заяву). Також подається платниками єдиного внеску відповідно до пункту 4 частини першої статті 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» з метою призначення пенсії / матеріального забезпечення, страхових виплат (обов'язково вказується арабськими цифрами від 1 до 12 номер календарного місяця та відповідний рік, в якому подається декларація/ в якому настав страховий випадок). В рядку 1 загальної частини податкової декларації обов'язково зазначається три відмітки одночасно ««Загальна», «Звітна», «Довідково»» (««Загальна нова», «Звітна нова» та «Довідково»»).

⁴ Заповнюється у разі подання податкової декларації за нові земельні ділянки (починаючи з /число/місяць/).

⁵ Заповнюється у разі уточнення податкових зобов'язань (з урахуванням уточнень з /число/місяць/).

⁶ Серію (за наявності) та номер паспорта зазначають фізичні особи, які через релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті.

⁷ Заповнюється за бажанням платника.

⁸ При поданні загальної, загальної нової або уточнюючої загальної податкової декларації графа заповнюється за бажанням платника.

⁹ Зазначається код адміністративно-територіальної одиниці, визначений за Кодифікатора адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад (КАТОТТГ), затвердженим наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 26 листопада 2020 року № 290 (у редакції наказу Міністерства розвитку громад та територій України від 12 січня 2021 року № 3) за місцем розташування земельної(их) ділянки(ок) до якої подається податкова декларація При поданні загальної, нової загальної

або уточнюючої загальної податкової декларації заповнюється код адміністративно-територіальної одиниці за місцезнаходженням платника за КАТОТТГ (основним місцем обліку).

¹⁰ Показники графи 3 податкової декларації мають дорівнювати показникам рядків 1.1.0, 1.2.0, 1.3.0, 1.4.0, 2.0 графи 11 Додатка 1 до цієї податкової декларації.

¹¹ При зміні протягом року об'єкта оподаткування, нормативної грошової оцінки земельної ділянки, ставок податку показники в графах 7–10 заповнюються (із застосуванням формул за відповідними графами) з дня календарного місяця, у якому починають, та/або до дня календарного місяця, у якому припиняють діяти вказані зміни.

¹² Заповнюється одним рядком щодо всіх земельних ділянок за одним кодом органу місцевого самоврядування за КАТОТТГ. За потреби (у разі наявності земельних ділянок за одним кодом органу місцевого самоврядування за КАТОТТГ з різною нормативною грошовою оцінкою) кількість рядків 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 та 2 може бути збільшено.

¹³ Рядки 6–11/16.1–16.6 та пояснення заповнюються у разі уточнення податкових зобов'язань. Сума штрафу (рядок 11/16.5) нараховується платником самостійно відповідно до підпункту «а» або «б» пункту 50.1 статті 50 глави 2 розділу II Податкового кодексу України.

¹⁴ Сума пені (рядок 12/16.6) нараховується платником самостійно відповідно до підпункту 129.1.3 пункту 129.1 та абзацу третього пункту 129.4 статті 129 глави 12 розділу II Податкового кодексу України

¹⁵ Додаток 2 подається та заповнюється виключно фізичними особами - підприємцями - платниками єдиного податку четвертої групи, які створили фермерське господарство, зареєстроване відповідно до Закону України «Про фермерське господарство», та які є платниками єдиного внеску відповідно до пункту 4 частини першої статті 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Додаток 2 не подається та не заповнюється зазначеними платниками, за умови дотримання ними вимог, визначених частинами четвертою та шостою статті 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», що дають право на звільнення таких осіб від сплати за себе єдиного внеску. Такі особи можуть подавати Додаток 2 виключно за умови їх добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

¹⁶ Додаток 3 подають платники єдиного податку - власники, орендарі, користувачі на інших умовах (в тому числі на умовах емфітевзису) земельних ділянок, віднесених до сільськогосподарських угідь, а також голови сімейних фермерських господарств, у тому числі щодо земельних ділянок, що належать членам такого сімейного фермерського господарства та використовуються таким сімейним фермерським господарством, зобов'язані подавати додаток з розрахунком загального мінімального податкового зобов'язання у складі податкової декларації за податковий (звітний) рік (пункт 2971.1 статті 2971 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України).

¹⁷ Розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва (юридичні особи) є невід'ємною частиною податкової декларації, надається відповідно до підпункту 298.8.1 пункту 298.8 статті 298 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України. Форма розрахунку частки сільськогосподарського товаровиробництва за 20 _____ рік, затверджена наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 26 грудня 2011 року № 772, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 06 квітня 2012 року за № 510/20823.

Директор Департаменту податкової політики Віктор ОВЧАРЕНКО

Відмітка про одержання
(штамп контролюючого органу)

Додаток 1
до податкової декларації
платника єдиного податку
четвертої групи

№	Порядковий номер декларації

Додаток № 2

до		Загальної
		Загальної нової
		Уточнюючої загальної
		Звітної
		Звітної нової
		Уточнюючої
		Довідкової ³

Відомості про наявність земельних ділянок

Одиниці виміру:

гектари - з чотирма десятковими знаками,

гривні - з двома десятковими знаками

№ з/п	Категорія земельних ділянок	Документи, які засвідчують/підтверджують право власності та/або користування земельними ділянками			Державна реєстрація		Кадастровий номер земельної ділянки (у разі наявності)	Місце розташування земельної(их) ділянки(ок)		Площа земельної ділянки
		право користування, у т.ч. на умовах оренди		право власності (серія та номер документа)	дата (дд.мм.рррр)	номер		код регіону	код адміністративно-територіальної одиниці за КАТОТТГ	
		номер документа	дата укладання (дд.мм.рррр)							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Сільськогосподарські угіддя:									
1.1	рілля									

1.1.1 ⁴										
1.1.0	Всього	.	x	x	x	x	x	x	x	
1.2	сіножаті									
1.2.1 ⁴										
1.2.0	Всього	x	x	x	x	x	x	x	x	
1.3	пасовища									
1.3.1 ⁴										
1.3.0	Всього	x	x	x	x	x	x	x	x	
1.4	багаторічні насадження									
1.4.1 ⁴										
1.4.0	Всього	x	x	x	x	x	x	x	x	
2	Землі водного фонду									
2.1 ⁴										
2.0	Всього	x	x	x	x	x	x	x	x	

		.			.					
--	--	---	--	--	---	--	--	--	--	--

(дата подання)

Керівник / фізична особа
- підприємець
або уповноважена особа

_____

(підпис)

_____

(власне ім'я та прізвище)

Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта⁵

Головний бухгалтер або
особа, яка відповідає за
ведення бухгалтерського
обліку

_____

(підпис)

_____

(власне ім'я та прізвище)

Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта⁵

---

¹ Додаток 1 є невід'ємною частиною податкової декларації.

² Номер зазначається послідовно наростаючим числом від кількості поданих відповідних додатків.

³ «Довідково» - подається виключно фізичними особами - підприємцями - платниками єдиного податку четвертої групи, які вперше подають декларацію з метою визначення ставки єдиного податку на поточний рік протягом 20 календарних днів з дня подання заяви про застосування спрощеної системи оподаткування (підпункт 298.8.1 пункту 298.8 статті 298 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України) (обов'язково вказується арабськими цифрами від 1 до 12 номер календарного місяця та відповідний рік, в якому подано вказану заяву). Також подається платниками єдиного внеску відповідно до пункту 4 частини першої статті 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» з метою призначення пенсії / матеріального забезпечення, страхових виплат (обов'язково вказується арабськими цифрами від 1 до 12 номер календарного місяця та відповідний рік, в якому подається декларація / в якому настав страховий випадок). В рядку 1 загальної частини податкової декларації обов'язково зазначається три відмітки одночасно «Загальна», «Звітна», «Довідково» («Загальна нова», «Звітна нова» та «Довідково»).

⁴ За потреби кількість рядків 1.1.1, 1.2.1, 1.3.1, 1.4.1 та 2.1 може бути збільшено. При поданні загальної декларації рядки 1.1.1, 1.2.1, 1.3.1, 1.4.1 та 2.1 заповнюються одним рядком по одному коду адміністративно-територіальної одиниці за КАТОТТГ. Залежно від кількості кодів Код адміністративно-територіальної одиниці за КАТОТТГ кількість рядків може бути збільшена.

⁵ Серію (за наявності) та номер паспорта зазначають фізичні особи, які через релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті.

Відмітка про одержання
(штамп контролюючого органу)

Додаток 2
до податкової декларації
платника єдиного податку
четвертої групи

ВІДОМОСТІ*
про суми нарахованого доходу застрахованих осіб
та суми нарахованого єдиного внеску

01		Загальна
02		Загальна нова
03		Уточнююча загальна
04		Звітна
05		Звітна нова ¹
06		Уточнююча ²
07		Довідково ³

1. Реєстраційний номер облікової картки платника податків
або серія (за наявності) та номер паспорта⁴

2. Серія (за наявності) та номер паспорта для ідентифікації
платника єдиного внеску у Пенсійному фонді України⁵

3. Прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) _____

4. Податковий (звітний) період:

рік 2 0   року місяць⁶

Податковий (звітний) період, який уточнюється:

рік 2 0   року

(необхідне позначити)

5. Тип форми:

після припинення⁷ призначення пенсії⁸ призначення матеріального забезпечення, страхових виплат⁹

6. Дата державної реєстрації
припинення

число   місяць   рік

7. Код основного виду економічної діяльності

8. Період перебування з   по

фізичної особи - підприємця на спрощеній системі оподаткування

8.1. Код категорії застрахованої особи¹⁰

9. ВИЗНАЧЕННЯ СУМ НАРАХОВАНОГО ДОХОДУ ЗАСТРАХОВАНИХ ОСІБ ТА СУМИ НАРАХОВАНОГО ЄДИНОГО ВНЕСКУ			
Місяць	Самостійно визначена сума доходу, на яку нараховується єдиний внесок з урахуванням максимальної величини	Розмір єдиного внеску, відсоток ¹¹	Сума єдиного внеску, яка підлягає сплаті на небюджетні рахунки, за даними звітного (податкового) періоду (графа 2 x графа 3)
1	2	3	4
Січень			
Лютий			
Березень			
Квітень			
Травень			
Червень			
Липень			
Серпень			
Вересень			
Жовтень			
Листопад			
Грудень			
УСЬОГО		.	

10. ВИЗНАЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ІЗ СПЛАТИ ЄДИНОГО ВНЕСКУ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИПРАВЛЕННЯМ САМОСТІЙНО ВИЯВЛЕНИХ ПОМИЛОК	
1	Сума єдиного внеску, яка підлягала сплаті на небюджетні рахунки, за даними звітного (податкового) періоду, в якому виявлена помилка (рядок «Усього» графа 4 розділу 9)

2	Уточнена сума єдиного внеску, яка підлягає сплаті на небюджетні рахунки, за даними звітного (податкового) періоду, у якому виявлена помилка	
Розрахунки у зв'язку з виправленням помилки:		
3	Збільшення суми єдиного внеску, яка підлягала сплаті на небюджетні рахунки (рядок 2 – рядок 1, якщо рядок 2 > рядка 1)	
4	Зменшення суми єдиного внеску, яка підлягала сплаті на небюджетні рахунки (рядок 2 – рядок 1, якщо рядок 2 < рядка 1)	
5	Сума пені, яка нарахована платником самостійно відповідно до статті 25 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» ¹²	

* Подаються та заповнюються виключно фізичними особами - підприємцями - платниками єдиного податку четвертої групи, які створили фермерське господарство, зареєстроване відповідно до Закону України «Про фермерське господарство», та які є платниками єдиного внеску відповідно до пункту 4 частини першої статті 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Додаток 2 не подається та не заповнюється зазначеними платниками за умови дотримання ними вимог, визначених частинами четвертою та шостою статті 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», що дають право на звільнення таких осіб від сплати за себе єдиного внеску. Такі особи можуть подавати додаток 2 виключно за умови їх добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

¹ У разі подання нової декларації з виправленими показниками до закінчення граничного строку подання декларації за такий самий звітний період зазначаються одночасно дві відмітки «Загальна нова» та «Звітна нова». При цьому обов'язково заповнюються всі рядки та графи розділу 9 додатка 2 за період, визначений у графі 8.

² У разі подання декларації з виправленими показниками після закінчення граничного строку подання декларації зазначаються одночасно дві відмітки «Уточнююча загальна» та «Уточнююча». При цьому обов'язково заповнюються всі рядки та графи розділу 9 додатка 2 за період, визначений у графі 8. Для визначення уточнених зобов'язань зі сплати єдиного внеску заповнюється розділ 10 додатка 2.

³ Для призначення пенсії / матеріального забезпечення, страхових виплат платником обов'язково зазначається тип декларації «Загальна», «Звітна» («Загальна нова», «Звітна нова») з додатковою позначкою «Довідкова». При цьому платники одночасно проставляють позначку у розділі 5 тип форми «призначення пенсії» або «призначення матеріального забезпечення, страхових виплат». Тип декларації «Уточнююча загальна» та «Уточнююча» при поданні додатка 2 для призначення пенсії / призначення матеріального забезпечення, страхових виплат не застосовується. Подання таких декларацій не звільняє платника від обов'язку подання декларації у строк, встановлений для квартального (річного) податкового (звітного) періоду.

⁴ Серію (за наявності) та номер паспорта зазначають фізичні особи, які через релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті.

⁵ Заповнюється для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті: для власників паспорта у формі книжечки серія та номер паспорта у форматі БКNNXXXXXX, де БК - константа, що вказує на реєстрацію в Пенсійному фонді України за паспортними даними; NN - дві українські літери серії паспорта (верхній регістр); XXXXXX - шість цифр номера паспорта (з ведучими нулями) або для власників паспорта у формі пластикової картки у форматі PXXXXXXXXX,

де П - константа, що вказує на реєстрацію в Пенсійному фонді України за паспортними даними; XXXXXXXX - дев'ять цифр номера паспорта.

⁶ Для призначення пенсії платником вказується арабськими цифрами від 1 до 12 номер календарного місяця, в якому подається декларація. Для забезпечення реалізації права на матеріальне забезпечення та страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням платником вказується арабськими цифрами від 1 до 12 номер календарного місяця, в якому настав страховий випадок.

⁷ Заповнюється фізичними особами - підприємцями - платниками єдиного податку, якими здійснено державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності. При цьому такі платники одночасно проставляють позначку у розділі 6 - дата державної реєстрації припинення.

⁸ Для призначення пенсії зазначається тип декларації «Загальна», «Звітна» («Загальна нова», «Звітна нова») з додатковою позначкою «Довідкова». При цьому платники одночасно проставляють позначку у розділі 5 тип форми «призначення пенсії». Тип декларації «Уточнююча» при поданні додатка 2 для призначення пенсії не застосовується.

⁹ Для призначення матеріального забезпечення, страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням платником обов'язково зазначається тип декларації «Загальна», «Звітна» («Загальна нова», «Звітна нова») з додатковою позначкою «Довідкова». При цьому платники одночасно проставляють позначку у розділі 5 тип форми «призначення матеріального забезпечення, страхових виплат». Тип декларації «Уточнююча загальна» та «Уточнююча» при поданні додатка 2 для призначення матеріального забезпечення, страхових виплат не застосовується.

¹⁰ Зазначається код категорії застрахованої особи «6» - фізична особа - підприємець на спрощеній системі оподаткування.

¹¹ Зазначається розмір єдиного внеску, встановлений законом.

¹² Сума пені нараховується з розрахунку 0,1 відсотка своєчасно не сплачених сум, розрахована за кожний день прострочення їх перерахування (зарахування).

Наведена інформація є вірною:

**Фізична особа - платник єдиного внеску
або уповноважена особа**

_____

(підпис) (власне ім'я та прізвище власника)

1	2	3	4	5	6	7	8	К х М / 12 (графа 5 х графа 7 х графа 8 / 12), грн	М / 12 (графа 6 х графа 3 або 4 х графа 7 х графа 8 / 12), грн	11	12
1.1 ⁶										.	
1.2 ⁶										x	
1.3 ⁶										x	
1.4 ⁶										x	
2	x			x	x		x				

Розділ II		
Одиниці виміру: гривні - з двома десятковими знаками		
Назва показника	Код рядка	Сума
1	2	3
Загальне мінімальне податкове зобов'язання (ЗМПЗ) (графа 11 рядка 2 розділу I)	01	
Загальна сума сплачених податків, зборів, платежів протягом податкового (звітного) року ⁷ , у т.ч.	02	
Єдиний податок	02.1	
податок на прибуток ⁸	02.2	
податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) ⁹	02.3	
військовий збір ⁹	02.4	

ПДФО з доходів фізичних осіб, які перебувають з платником єдиного податку у трудових або цивільно-правових відносинах ¹⁰	02.5	
військовий збір з доходів фізичних осіб, які перебувають з платником єдиного податку у трудових або цивільно-правових відносинах ¹⁰	02.6	
ПДФО з доходів за договорами оренди ¹¹	02.7	
військовий збір з доходів за договорами оренди ¹¹	02.8	
земельний податок ¹²	02.9	
рендна плата за спеціальне використання води (у разі її сплати)	02.10	
20 відсотків витрат на сплату орендної плати (рядок 2 графи 12 розділу I) ⁵	03	
Різниця між сумою загального мінімального податкового зобов'язання та загальною сумою сплачених податків, зборів, платежів та витрат на оренду земельних ділянок (рядок 01 – рядок 02 – рядок 03 розділу II) (+/-) (позитивне значення переноситься до рядка 4 Розрахункової частини декларації для юридичних осіб або до рядка 15.2 Розрахункової частини декларації для фізичних осіб - підприємців)	04	

¹ Додаток 3 є невід'ємною частиною податкової декларації платника єдиного податку четвертої групи. Номер зазначається послідовно наростаючим числом від кількості поданих відповідних додатків. Платники єдиного податку - власники, орендарі, користувачі на інших умовах (в тому числі на умовах емфітевзису) земельних ділянок, віднесених до сільськогосподарських угідь, а також голови сімейних фермерських господарств, у тому числі щодо земельних ділянок, що належать членам такого сімейного фермерського господарства та використовуються таким сімейним фермерським господарством, зобов'язані подавати додаток з розрахунком загального мінімального податкового зобов'язання у складі податкової декларації за податковий (звітний) рік (пункт 297¹.1 статті 297¹ глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України).

² Для земельної ділянки, нормативна грошова оцінка якої проведена- нормативна грошова оцінка відповідної земельної ділянки з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного відповідно до порядку, встановленого Податковим кодексом України для справляння плати за землю (НГОд). Для земельної ділянки, нормативна грошова оцінка якої не проведена, - нормативна грошова оцінка 1 гектара ріллі по Автономній Республіці Крим або по області з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного відповідно до порядку, встановленого Податковим кодексом України для справляння плати за землю (НГО) (підпункти 38¹.1.1 і 38¹.1.2 пункту 38¹.1 статті 38¹ глави 1 розділу I Податкового кодексу України).

³ К - коефіцієнт, який становить 0,05 (підпункти 381.1.1 і 381.1.2 пункту 381.1 статті 381 глави 1 розділу I Податкового кодексу України). Тимчасово, для розрахунку мінімального податкового зобов'язання за 2022 та 2023 податкові (звітні) роки коефіцієнт «К», визначений у підпунктах 381.1.1 і 381.1.2 пункту 381.1 статті 381 глави 1 розділу I Податкового кодексу України, застосовується із значенням 0,04 (пункт 67 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України). При обчисленні мінімального податкового зобов'язання платниками єдиного податку четвертої групи – фізичними особами - підприємцями, які провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до Закону України «Про фермерське господарство», коефіцієнт «К», визначений у підпунктах 381.1.1 і 381.1.2 пункту 381.1 статті 381 глави 1 розділу I Податкового кодексу України, застосовується у половинному розмірі (підпункт 381.1.3 пункту 381.1 статті 381 глави 1 розділу I Податкового кодексу України).

⁴ Кількість календарних місяців, протягом яких земельна ділянка перебуває у власності, оренді, користування на інших умовах (в т.ч. на умовах емфітевзису) платника податків (підпункти 381.1.1 і 381.1.2 пункту 381.1 статті 381 глави 1 розділу I Податкового кодексу України).

⁵ 20 відсотків витрат на сплату орендної плати за віднесені до сільськогосподарських угідь земельні ділянки, орендодавцями яких є юридичні особи, та/або які перебувають у державній чи комунальній власності (абзац восьмий пункту 2971.5 статті 2971 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України).

⁶ За потреби кількість рядків розділу I може бути збільшено або зменшено.

⁷ Загальна сума сплачених платником єдиного податку податків, зборів, платежів, контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи, пов'язаних з виробництвом та реалізацією власної сільськогосподарської продукції та/або з власністю та/або користуванням (орендою, суборендою, емфітевзисом, постійним користуванням) земельними ділянками, віднесеними до сільськогосподарських угідь (пункт 2971.1 статті 2971 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України). У сумі сплачених податків, зборів, платежів та витрат на оренду земельних ділянок не враховуються помилково та/або надміру сплачені у податковому (звітному) році суми податків, зборів, платежів (абзац дев'ятий пункту 2971.5 статті 2971 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України). Сума єдиного податку в частині позитивного значення різниці між сумою загального мінімального податкового зобов'язання та загальною сумою сплачених податків, зборів, платежів та витрат на оренду земельних ділянок не враховується у загальній сумі сплачених податків, зборів, платежів та витрат на оренду земельних ділянок у наступному податковому (звітному) році (пункт 2971.8 статті 2971 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України).

⁸ У разі переходу в податковому (звітному) році на спрощену систему оподаткування із загальної (абзац третій пункту 2971.5 статті 2971 Податкового кодексу України).

⁹ ПДФО та військовий збір з доходів (чистого оподаткованого доходу) від продажу (реалізації) власної сільськогосподарської продукції у разі переходу в податковому (звітному) році на спрощену систему оподаткування із загальної (абзац четвертий пункту 2971.5 статті 2971 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України).

¹⁰ ПДФО та військовий збір з доходів фізичних осіб, які перебувають з платником єдиного податку у трудових або цивільно-правових відносинах (крім доходів, сплачених за придбання товарів у фізичних осіб) (абзац п'ятий пункту 2971.5 статті 2971 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України).

¹¹ ПДФО та військовий збір з доходів фізичних осіб за договорами оренди, суборенди, емфітевзису земельних ділянок, віднесених до сільськогосподарських угідь, за податковий (звітний) рік (абзац п'ятий пункту 2971.5 статті 2971 Податкового кодексу України).

¹² Земельний податок за земельні ділянки, віднесені до сільськогосподарських угідь, які використовуються такими платниками для здійснення підприємницької діяльності (у разі переходу в податковому (звітному) році на спрощену систему оподаткування із загальної) (абзац шостий пункту 2971.5 статті 2971 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України).

¹³ Серію (за наявності) та номер паспорта зазначають фізичні особи, які через релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті.

		.			.					
--	--	---	--	--	---	--	--	--	--	--

(дата подання)

Керівник / фізична особа - підприємець

або уповноважена особа

_____

(підпис)

_____

(власне ім'я та прізвище)

Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта¹³

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Головний бухгалтер або особа,

яка відповідає за ведення бухгалтерського обліку

_____

(підпис)

_____

(власне ім'я та прізвище)

Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта¹³

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

{Декларація із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів № 369 від 17.03.2017; в редакції Наказів Міністерства фінансів № 752 від 09.12.2020, № 394 від 24.11.2022; із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів № 438 від 15.12.2022}

Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України

вул. Героїв Оборони, 10, офіс 10

Україна, Київ, 03057

тел.: +38 0975747327

doradaukraine@gmail.com

www.dorada.org.ua